

STORTINGSREPRESENTANTERS RENOMINASJON
EN STUDIE AV NOMINASJONEN I HØYRE 1985

Kjeld Drevvatne

**Lvert inn ved Institutt for Statsvitenskap
Universitet i Oslo
Høsten 2002.**

FORORD:

Arbeidet med oppgaven har vært interessant og lærerikt, men svært slitsomt. Jeg har vært mye syk siden 1987. Dette har ført til at fullføring av oppgaven har tatt uforholdsmessig lang tid.

Min interesse for politiske eliter, rekruttering og nominasjon stammer fra et kurs på hovedfag om politiske eliter av Donald Matthews. Henry Valen og Knut Midgaard arrangerte et oppfølgingsseminar om nominasjon. Her jobbet vi blant annet med spørreskjemaet for Valens nominasjonsundersøkelse av 1985, publisert 1988. Denne oppgaven er et svar på en utfordring fra Valen om å se på en alternativ tilnærming til studiet av nominasjon. Jeg foreslo et opplegg, hvor et parti skulle følges nærmere opp i form av casestudier av fylkesnominasjonene foran stortingsvalget i 1985. Jeg skrev selv en seminaroppgave om nominasjonen i Akershus Høyre.

Jeg må takke partiet Høyre for å ha anbefalt opplegget for fylkespartiene. Likeledes vil jeg takke respondentene for deres tid og deres villighet til å dele deres erfaringer om nominasjonen med meg

Mine første veiledere var Valen og Midgaard. Senere kom Bernt Aardal inn, og jeg fikk i siste fase også hjelp av Hanne Marthe Narud. Aardal og Narud er nå mine veiledere. Jeg vil benytte sjansen til å takke alle mine veiledere.

Også en rekke av mine venner må takkes for å ha lest kapitler og gitt meg tilbakemeldinger på min norsk og motivasjon for videre arbeid. Jeg vil her takke Tore Nyhamar, Inga Marie Weidemann Nyhamar, Elisabeth Bakke og Kristen Bjørndal-Riis. En takk også til øvrige venner for god støtte underveis.

En særskilt takk går til mor og far for støtte og utvist tålmodighet.

INNHold

KAPITTEL 1: INNLEDNING	1
1.1. HVORFOR STUDERE NOMINASJON?	1
1.2. VALGSYSTEM OG NOMINASJONSPROSESS	2
1.3. RENOMINASJON I USA.....	3
1.4. RENOMINASJON I STORBRIITANNIA	4
1.5. RENOMINASJON I SKANDINAVIA.....	7
1.6. PROBLEMSTILLING	7
1.7. ARBEIDSHYPOTSENE OM MULIGHETEN FOR RENOMINASJON	10
1.8. UTVALGET.....	14
1.9. DISPOSISJON AV OPPGAVEN	16
KAPITTEL 2: NOEN METODEPROBLEMER.....	17
2.1. INNLEDNING	17
2.2. TILGANGEN TIL MATERIALET	18
2.3. UTFORMINGEN AV SPØRRESKJEMAET.....	20
2.4. VALIDITETS- OG RELIABILITETSPROBLEMER.....	23
2.5. VALG AV FORSKNINGSSTRATEGI.....	31
2.6. OPPSUMMERING	33
KAPITTEL 3: RENOMINASJON I NORGE	35
3.1. INNLEDNING	35
3.2. STABILITET PÅ STORTINGET OG PÅ LISTENE.....	35
3.3. EN FORKLARING AV FREMGANGSMÅTEN VED BEREGNING AV RENOMINASJONSGRADEN	38
3.4. RENOMINASJON AV STORTINGSREPRESENTANTER OG FAST MØTENDE VARAMENN I ARBEIDERPARTIET OG HØYRE.....	40
3.5. EKSAMEN ETTER TO PERIODER	45
3.6. OPPSUMMERING	48
KAPITTEL 4: EGENSKAPER VED KANDIDATEN OG LISTEN.....	50
4.1. INNLEDNING	50
4.2. PERSONLIGE EGENSKAPER EN KANDIDAT BØR HA	52
4.3. KANDIDATENS POLITISKE HOLDNINGER.....	55
4.4. GRUPPETILHØRIGHET OG LISTEBALANSERING	59
4.5. OPPSUMMERING	65
KAPITTEL 5: NOMINASJONEN I NORD-TRØNDELAG.....	67
5.1. INNLEDNING	67
5.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET.....	68
5.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE	69
5.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I NORD- TRØNDELAG	70
5.5. KANDIDATENE OG DERES GRUPPETILHØRIGHET	70
5.6. PROSESSENS RAMMER OG HENDELSESFORLØP	72
5.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN.....	75
5.8. ARBEIDSHYPOTSENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I NORD- TRØNDELAG	78
5.9. OPPSUMMERING	80

KAPITTEL 6: SØR-TRØNDELAG	81
6.1. INNLEDNING	81
6.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET	82
6.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE	83
6.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPER SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I SØR- TRØNDELAG	84
6.5. KANDIDATENES GRUPPETILHØRIGHET	85
6.6. PROSESSENS RAMMER.....	87
6.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN.....	90
6.8. ARBEIDSHYPOTSENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I SØR- TRØNDELAG	93
6.9. OPPSUMMERING	96
KAPITTEL 7: NOMINASJONEN I OPPLAND	97
7.1. INNLEDNING	97
7.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET	97
7.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE	98
7.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I OPPLAND.....	99
7.5. KANDIDATENES GRUPPETILHØRIGHET	99
7.6. PROSESSENS RAMMER.....	101
7.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN.....	103
7.8. ARBEIDSHYPOTSENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I OPPLAND	108
7.9. OPPSUMMERING	109
KAPITTEL 8: NOMINASJONEN I BUSKERUD	111
8.1. INNLEDNING	111
8.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET	111
8.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE	112
8.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I BUSKERUD	113
8.5. KANDIDATENS GRUPPETILHØRIGHET	114
8.6. PROSESSENS RAMMER OG HENDELSES FORLØP	115
8.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN.....	118
8.8. ARBEIDSHYPOTSENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I BUSKERUD	120
8.9. OPPSUMMERING	121
KAPITTEL 9: OPPSUMMERING	122
9.1. INNLEDNING	122
9.2. FOREKOMSTEN AV RENOMINASJON.....	123
9.3. KRITERIER VED NOMINASJON	125
9.4. RELEVANSEN AV ARBEIDSHYPOTSENE FOR DE FIRE FYLKESNOMINASJONENE	127
9.5. KONKLUSJON	129
LITTERATURLISTE	130
VEDLEGG 1.	134

KAPITTEL 1: INNLEDNING

1.1. HVORFOR STUDERE NOMINASJON?

”In safe seats, selection is election” (Ranney, 1965 s. 4). ”Who control selections controls the party” (Ranney, 1965 s. 10). Disse sitatene er fra Ranneys studium av politisk rekruttering i Storbritannia. Tilsvarende studier er gjort i USA (Key, 1963). Og i Skandinavia fokuserer Pedersen på den sentrale stilling nominasjoner har i den politiske prosessen (Pedersen, 1984). Alle har vært opptatt av det fenomen at en ”incumbent”, en som har et folkevalgt embete eller sete, her en representant i den lovgivende forsamling, svært hyppig renomineres.

Dette betyr at å studere nominasjon gir innsikt i hva slags mennesker som blir politikere og hvilke ressurser de har. Samtidig gir nominasjonsstudiene innsikt i rekrutteringen av ledere i partiene. Nominasjonene til den lovgivende forsamlingen er de viktigste i Norge, selv om det nomineres kandidater også til andre forsamlinger og embeter.

I denne oppgaven vil jeg forsøke å finne forklaringen på hvorfor ”the incumbents” står så sterkt. Dette skal gjøres ved å se på noen faktiske nominasjonsstridigheter i Norge før valget i 1985. Det har vært vesentlig å finne situasjoner hvor representanten ble renominert og situasjoner hvor han ble kastet.

I Norge er det særlig Henry Valen som har beskjeftiget seg med nominasjon. Hans undersøkelse fra 1957-nominasjonen i Stavanger, sammen med Daniel Katz, er den mest kjente nominasjonsundersøkelse i Norge. Både Hellevik (1969) og Eliassen (1985) har vært opptatt av hva som karakteriserer stortingsrepresentanter. Hellevik tok også opp det interne karrieremønsteret på Stortinget. Slik sett var det gjennomført få undersøkelser om stortingsnominasjoner i Norge da Valen skulle starte opp et nytt prosjekt om nominasjon, og jeg skulle begynne å arbeide med mitt opplegg høsten 1984. Valens undersøkelse ble publisert i 1988, ved et kapittel i en komparativ bok om nominasjon, redigert av Gallagher and Marsh (Valen 1988, s. 210–235). Audun Skare har også bidratt til å bringe studiet av nominasjon videre. I en artikkel fra 1996 forfekter han at listebalansering også er et spørsmål om politiske standpunkter, og at

listetoppen er mer ideologisk enn resten av listen. Men også han påpeker betydningen av renominasjon (Skare 1996 s. 332 og 354).

For statsvitenskap som fag er det interessant å finne ut om det er de samme mekanismene som styrer utfallet av nominasjonsprosessen i de forskjellige partiene, og om mekanismene varierer etter partienes tilknytning til grupper utenfor partiet, partienes størrelse og partienes ideologi. Dette er spesielt interessant ettersom den fornyelsen av representantene på Stortinget som skjer gjennom nominasjonene faktisk er større enn den fornyelse som skjer ved at et parti går frem ved valgene. Med dette er det ikke sagt at nominasjoner er viktigere enn valg. Det er valg som avgjør hovedlinjene i politikken. Nominasjonene avgjør hvilke personer som skal forfekte politiske standpunkter på Stortinget.

Min undersøkelse tar for seg nominasjonsprosessen innenfor ett parti, Høyre. Hvis andre kan gjøre lignende undersøkelser på nominasjonene i andre partier, vil man kunne se om det er de samme mekanismene som råer ved nominasjonen i norske partier.

Som et utgangspunkt for oppgaven vil jeg presentere noen funn fra Key, Ranney og Pedersens arbeider som kan bidra til å få frem noen hovedmønstre i renominasjonen av kandidater og gi forklaringer på disse mønstrene.

1.2. VALGSYSTEM OG NOMINASJONSPROSESS

Parlamentarisme krever en viss grad av lojalitet fra parlamentsmedlemmene i det (de) partiet(-ene) regjeringen har utgått fra. I Storbritannia har den sentrale partiledelsen i Labour og det konservative partiet formell vetorett ved nominasjon (Ranney, 1965 s. 23 og s. 133–135). Også i Norge er nominasjonen en ren partiprosess. I USA derimot er nominasjonen en åpen prosess. En president, valgt uavhengig av den lovgivende forsamling, har ikke behov for like stor lojalitet fra sitt partis kongressmedlemmer, og har dermed ikke samme behov for å kunne påvirke nominasjonen til kongressen.

Både i USA og i Storbritannia er det enmannskretser. En som er valgt på denne måten kan sterkere påberope seg å ha et eget mandat fra folket enn en som er valgt som en

blant flere på en partiliste. Den som er valgt i enmannskretser kan føre sin egen valgkamp. I USA har da også den enkelte kandidat en egen økonomi både ved nominasjonen og senere ved valget. I Storbritannia og Norge derimot, er økonomien partiets ansvar. Fra Norge kjenner vi den nære sammenhengen mellom parlamentarisme og partistyre: ”Det var ingen tilfeldighet at Høyre og Venstre formelt ble organisert som politiske partier umiddelbart etter innføringen av parlamentarismen. Fra nå av skulle partiene danne basis for skiftende regjeringer og slik rekruttere de høyeste lederroller i Staten” (Valen, 1981 s. 54).

I forbindelse med innføringen av forholdstallsvalg i 1920 fikk vi en egen nominasjonslov¹. Selv om loven er fakultativ, både legaliserte og legitimerte den at nominasjonen ble et indre partianliggende med begrenset deltagelse i forhold til den tidligere praksis med torgmøtelignende nominasjonsprosesser. Man bør være klar over at innføringen av en egen nominasjonslov og den utforming den fikk, også henger sammen med allmenn stemmerett (torgmøte var ikke lenger praktisk) og særlig innføring av listevalg. Listevalg innbød til å balansere listen. Ifølge proposisjonen var det viktig at hele valgkretsen ble representert (Ot.prop.nr.37, 1920). Dette ville kun være mulig gjennom forhandlinger, og dermed måtte deltagelsen i nominasjonsprosessen begrenses.

1.3. RENOMINASJON I USA

I USA fant Key at bare 10% av de ”incumbents” som søkte gjenvalg i direkte primærvalg ikke fikk fornyet tillit (Key, 1963 s. 483). Selv om nesten 90% av de demokratiske senatorene som søkte renominasjon i perioden 1920–1954 fikk det, var det ikke opplagt for en demokratisk senator fra sydstatene å få gjenvalg uten å bli utfordret. I sydstatene (de konfødererte statene fra borgerkrigen og Oklahoma) deltok en ”incumbent” ved 42% av alle nominasjonsprosessene i perioden 1920–1954. I disse nominasjonene gikk bare 60% av stemmene til vinneren. På landsbasis var det skarp konkurranse bare ved 15% av primærvalgene. Av de 20 ”incumbents” som søkte

¹ Nominasjonsloven ble innlemmet i den ordinære valgloven i 1985, og fjernet helt i 2002.

gjenvalg og led nederlag, var 18 fra sydstatene. Sjansen for å lide nederlag for en fra sydstatene var 30%, mens det i resten av landet var 2%.

Grunnen til at Syd skilte seg ut, kan være at det demokratiske parti her stod meget sterkt, og at de fleste politiske avskygninger fantes innenfor partiet. Derfor tenderte nominasjonsprosessen mot å ligne en kamp mellom republikanere og demokrater.

Republikanske senatorer som søkte renominasjon, vant renominasjonsforsøk omtrent like hyppig som sine demokratiske kolleger (omtrent 90%) (Key, 1963 s. 483).

Mønsteret var det samme som blant demokratene: Republikanske senatorer ble særlig utfordret i stater som var relativt sikre for partiet. Omtrent 1/3 av de kastede republikanske senatorene kom fra North Dakota og Wisconsin, stater hvor det var en bipolar politisk opinion innenfor det republikanske parti, ikke ulikt situasjonen i det demokratiske parti i Sydstatene (Key, 1963 s. 483).

I tillegg til partiets relative styrke trekker Key frem partienes desentraliserte struktur for å forklare i hvilken grad det lyktes senatorene å bli gjenvolgt. Den nasjonale partiledelsen kunne bare gripe inn når det var et problem å finne en sterk kandidat for å bekjempe en sterk senator fra det andre partiet. Men når en sittende senator søkte renominasjon, tilsa den rådende etikette at det nasjonale lederskap ikke blandet seg inn (Key, 1963 s. 484). Det at ledelsen hadde liten mulighet til å gripe inn og normalt ikke skulle gjøre det, gjorde at ingen gruppe kunne banke noe igjennom, og flere kandidater kunne derfor ta sjansen på folkeviljen og bli partiets kandidat (Key, 1963 s. 484).

1.4. RENOMINASJON I STORBRIANNIA

Det har blitt hevdet at den største synden et parlamentsmedlem (MP) i Storbritannia kan gjøre, er å gå imot sine nasjonale ledere og stemme mot sitt parti i Parlamentet. Dette ville føre til at partiledelsen ville nektet representanten renominasjon. Det er det parlamentariske systemet som skulle tilsi at ledelsen ville bruke partipisken. Både det konservative partis og Labours ledelse har vetorett i nominasjonssaker. De har videre rett til å foreslå kandidater og til å bli rådspurt (Ranney, 1965 s. 23 og 133–35). Et av Ranneys hovedfunn var at den reelle makten til partiledelsen var vesentlig svakere

enn den formelle. Et eksempel på dette er at den konservative partiledelsen forsøkte å overtale lokale partigrupper til å nominere kvinner og fagforeningsfolk, for på denne måten å balansere parlamentsgruppen, men uten å lykkes (Ranney, 1965 s. 33).

Et annet eksempel er bruken av vetoretten. Den ble brukt kun en gang fra 1945 til 1964 i det konservative parti, av deres Standing Advisory Committee on Candidates, men den lokale partiorganisasjon holdt fast ved kandidaten, han stilte til valg, og vant nesten mandatet han kjempet for (Ranney, 1965 s. 43–45). Her kan det legges til at ved flere anledninger avstod "Central office" fra å bruke vetoretten ved renominasjon ut fra et uttalt prinsipp om at nominasjon var lokalavdelingens bord. Det "høyredominerte" "National Executive Committee" i Labour brukte vetoretten mer; avviste 10 lokalt nominerte "venstrekandidater" og blokkerte nominasjonen gjennom regionale ledere. (Ranney, 1965 s. 273).

Ifølge Ranney hadde Labour den sterkeste sentrale kontrollen av de tre partiene i Storbritannia og brukte den mest. De konservative lederne hadde noe mindre makt og anvendte den lite. I det liberale partiet hadde sentralledelsen liten makt og innflytelse. Ranney konkluderer derfor med at selv om britiske nasjonale partiorganisasjoner spilte en mer aktiv rolle enn deres amerikanske motstykker i valg av kandidater til nasjonale verv, ble den store majoriteten av valgene faktisk gjort av den lokale organisasjonen etter de vanlige spillereglene (Ranney, 1965 s. 273).

Medlemmene var ikke de mest innflytelsesrike i nominasjonsprosessen. På tross av den ofte erklærte entusiasmen for partidemokrati, spesielt i Labour, ble valgkomiteen som bestod av 18–20 av de lokale partitillitsmennene, som regel dominert av en eller to ledere. Komiteen hadde mer å si for hvem som skulle nomineres enn noe annet partiorgan, lokalt eller nasjonalt. Makten lå i retten til å sette opp en liste over mulige kandidater, og dermed indirekte kunne utelukke uønskede kandidater. Ifølge Ranney var det et generelt trekk ved partiene i vestlige demokratier at en liten gruppe internt aktive tillitsmenn som arbeidet innenfor den formelle rammen av partidemokratiet, tok kontrollen over kandidatutvelgelsen. I Storbritannia ble dette forsterket av hemmeligholdelsen av det partiene så på som sine interne anliggender. Velgerne fikk ikke innsyn og dermed heller ikke muligheten til å influere. Dette var legitimt i

Storbritannia hvor partiene ble sett på som private organisasjoner på samme måte som ”clubs or gardening societies” (Ranney, 1965 s. 274).

Som vi ser, er det engelske systemet svært forskjellig fra det amerikanske. Likevel var graden av renominerte ”incumbents” den samme. Ranney mener at i alle tre partier antok aspirerende kandidater at en ”incumbent” som ønsket gjenvalg ville bli renominert, og de greide sjelden å overvinne denne skepsisen med hensyn til egne sjanser. Hvis et lokalt parti var kjent for å ha en MP som ønsket renominasjon, ville partiets nye kandidater se etter andre valgkretser å bli nominert i. Omtrent 90% av hvert partis sikre valgkretser var besatt av den sittende representanten før nominasjonen offisielt skulle finne sted. De resterende 10% av de sikre plassene tiltrakk mange flere av de nye kandidatene enn de usikre valgkretsene, og disse igjen fikk mange flere kandidater enn de håpløse kretsene (Ranney, 1965 s. 275).

Det allerede å ha plassen var i både USA og Storbritannia den viktigste ressursen ved nominasjonen. Ingen annen faktor hadde tilnærmet samme forklaringskraft. I USA kan ikke forklaringen være at man ønsket et samlet parti hvor det hersket disiplin og harmoni, og at kandidater som prøvde seg derfor ville bli nedkjempet av partiet. Årsaken var vel heller at den sittende var kjent, lettere fikk inn penger og allerede hadde et valgapparat. I Storbritannia derimot, kan man nok anta at behovet for parti-lojalitet bidro til den høye renominasjonsgraden. Også i Storbritannia vil det å være en kjent person være en fordel, da en ikke behøver å være fra distriktet, og ved å være kjent blir en lettere registrert som dyktig av andre. Men en kan ikke se bort fra at selve det at de andre kandidatene bare er kandidater mens representanten er representant, kan ha sin betydning. Representanten tilhører det nasjonale lederskap enten i Washington DC eller London, – også den geografiske avstanden opphøyer ham.

Hva er så graden av renominasjon i Skandinavia, hvor vi har listevalg og hvor representanten derfor, for de større partier i en valgkrets, ikke er unik?

1.5. RENOMINASJON I SKANDINAVIA

Mogens N. Pedersen har beregnet den gjennomsnittlige ansiennitet i det danske folketinget, den svenske riksdag og det norske stortinget fra 1945 til og med 1980 (Pedersen, 1984 s. 78). Han var særlig interessert i sammenhengen mellom skiftninger i valgdferd og graden av stabilitet i den lovgivende forsamling. Han fant at endringer over tid av den gjennomsnittlige ansienniteten kan beskrives ved tre forhold.

”Den Svenske riksdags medlemmer har alltid lengere karrierer end deres kolleger i de to andre lande, og denne forskel er i de senere år blevet mere markeret. Men ellers bemærkes først og fremmest det kurvilineære forløb i alle tre lande, næsten spejlvendt med mønsteret for mandatflygtighed: den gennemsnitlige anciennitet stiger i alle tre lande frem til ca. 1960, for derefter at vise nedadgående tendens. Den norske kurve har det mest markerede forløb (...).” (Pedersen, 1984 s. 79).

I det danske Folketinget varierte prosenten av ikke renominerte folketingsmedlemmer fra ca. 5–20%, og prosenten av renominerte folketingsmedlemmer som ikke ble gjenvalgt varierte fra ca. 5–40%. Det virkelige interessante for min oppgave er bekreftelsen av at det renomineres hyppig også i Skandinavia. En annen ting å legge merke til er det Mogens Pedersen skriver om generasjoner:

”De tre parlamenters anciennitetsprofiler lader sig simpelthen ikke forstå, med mindre man er oppmærksom på den påvirkning, der udgik fra 2. verdenskrig og denne krigs følgefænomener”. (...) ”Når så relativt store dele af et parlament bliver udskiftet, kan man med god ret tale om, at der oppstår en ny generation av politikere. Generationen vil påvirke landets politik; der er næppe tvivl om at efterkrigstidens første generation i de tre lande fik stor indflydelse i kraft af deres størrelse, men nok lige så meget eller mere i kraft af deres særlige erfaringsbaggrund og kvalifikationer, der i to af landene, men i Norge mest, også omfattede modstandskamp ” (Pedersen, 1984 s. 79–80).

1.6. PROBLEMSTILLING

Når man kan observere at det renomineres hyppig i så forskjellige land som USA, Storbritannia og de skandinaviske land, må det skyldes at en ”incumbent” har sterke ressurser i forhold til andre som ønsker nominasjon.

Skal man lykkes i en nominasjonsstrid, må man være en kjent person. Med dette mener jeg ikke en ”A-kjendis”, men rett og slett en som har ord på seg for å skjøtte sine verv bra, og for å ha høy kompetanse på deler av de områder det folkevalgte vervet dekker. En ”incumbent” vil ha et rulleblad som folk kan ta stilling til. Han har

kontakter i partiet. I USA er det viktig å ha kontakt med grupper som har midler til å drive valgkamp. Den sittende har allerede et valgkapparat. Dette må en utfordrer bygge opp. I Storbritannia er det som tidligere nevnt, nødvendig å bli anerkjent som kandidat av partiledelsen. Dvs. man må være en kapasitet enten via arbeid med saker, eller som følge av et godt kontaktnett til viktige velgergrupper. Man kan også ha oppnådd anerkjennelse i det lokale partiapparatet, og man har da den fordelen at man kjenner dem som til sist skal nominere. Alt dette bygger på den enkle antagelse at de som skal fremme eller støtte et kandidatur, må ha en minstekunnskap om kandidaten. Dette har allerede den sittende sikret seg, mens en eventuell utfordrer må bygge det opp.

Et annet fellestrekk er kandidatens sosiale bakgrunn. I følge Putnam var 74% av USAs og 78% av Storbritannias folkevalgte representanter av yrke enten "higher managerial" eller "professional" (Putnam, 1976 s. 2). I Norge var det til sammenligning bare 54% i noenlunde tilsvarende grupper, og i perioden 1945–85 var det bare 38% med høyere utdanning. Derimot hadde Norge i samme periode en ganske høy andel av andre yrkesgrupper, f.eks. hele 14% bønder, 4% fiskere og 7% industriarbeidere. Også kvinner ble valgt vesentlig hyppigere (Eliassen, 1985 s. 114). Dette kan ha sin forklaring i et mer egalitært samfunn, men særlig relevant for denne oppgaven er den muligheten listevalg gir for å velge både folk med generelt høy kompetanse og personer med bånd til spesielle interesser eller næringer. Det vil si at hvis partiene prøver å blande folk på sin liste for å tekkes flest mulig velgere, kan det være en sterk ressurs å representere flere grupper. I Norge har Valen avdekket at listene i hvert fall balanserer etter kjønn, yrke, geografi og alder (Valen, 1988 s. 223).

Formelt er selektoratet² partiens medlemmer, fordi disse velger utsendingene til nominasjonsmøtene. Valen er av den oppfatning at ca. tredjedelen av medlemmene deltar i prosessen (Valen, 1988 s. 215). Det er ikke den nasjonale partiledelsen som dikterer fylkeslagene noe listeforslag, og de har heller ikke vetorett (Valen, 1988 s. 215). Det er derimot arbeidet i fylkenes egne nominasjonskomiteer og til dels i

² Begrepet selektorat kommer fra Seligmans begreper certification and selection (Seligman, 1967).

arbeidsutvalget, på de stedene der disse er med i nominasjonsprosessen, som er det viktigste leddet i seleksjonsprosessen. Nominasjonsmøtene, som setter opp den endelige listen, tar vanligvis nominasjonskomiteens forslag til følge. Men det hender nominasjonsmøtet bytter om på rekkefølgen eller endrer et navn (Valen, 1988 s. 123).

Nominasjonskomiteens sentrale rolle kan forstås ut fra partiets behov for å samordne interne gruppers preferanser. Når man nedsetter nominasjonskomiteene, tar man normalt geografiske hensyn, og kvinne- og ungdomsforeningene har også sine representanter. En slik komité, som normalt består av 5–15 mennesker (Valen, 1988 s. 212), er nettopp forutsetningen for å kunne balansere en liste ut fra forskjellige hensyn.

Jeg skal se på noen situasjoner hvor det var kamp om plassen mellom en incumbent og en utfordrer. For å kunne si noe om hva som avgjør i slike situasjoner, trenger man tilgang til sensitive opplysninger fra dem som deltok i nominasjonsstriden. Det var nødvendig å spørre medlemmene i nominasjonskomiteene og arbeidsutvalgene om deres holdninger til navngitte kandidater, og til og med spørre om forklaringer på det konkrete utfallet av nominasjonen. I tillegg måtte jeg kunne kontrollere hva som skjedde på nominasjonsmøtet. Til dette siste er det to kilder, avisreferater og partiets egen protokoll. Dette gjør det umulig å studere nominasjonen i flere partier innenfor rammen av en hovedoppgave, fordi arbeidsmengden ville blitt for stor.

Et like viktig problem er at de opplysningene jeg var avhengig av, var hemmelige. Jeg oppnådde den nødvendige tillatelse og forståelse i Høyre³. Fokus vil derfor ligge på hvilke ressurser som avgjorde nominasjonsstriden i Høyre i 1985. Det grunnleggende vil være å få svar på to spørsmål: Hva skjedde og hvorfor? Med ”hva skjedde” mener jeg at jeg må få tak i hva som faktisk fant sted. Hvem var kandidatene? Hva stod de for? Hvem støttet dem? Hva var styrkeforholdet i nominasjonskomiteen og arbeidsutvalget, og hva var avstemmingsresultatet på nominasjonsmøtet? I forbindelse med ”hvorfor” kan grupprepresentasjon spille en rolle, f.eks. ved at en person hadde mistet sin gruppetilhørighet. Det er ved å svare på disse spørsmålene jeg skal forsøke å

³ Se kapittel 2 for en nærmere diskusjon av hvordan jeg har gått frem og hvilke problemer som er forbundet med dette.

si noe om hvorfor det gikk som det gikk i hvert enkelt tilfelle, sammenligne de forskjellige prosessene og på det grunnlag drøfte noen hypoteser.

Kort fortalt skal jeg ved 5 arbeidshypoteser redegjøre for 4 fylkesnominasjoner, og på det grunnlag kaste lys over nominasjonsprosessene, med særlig vekt på betydningen av incumbency. Disse arbeidshypotesene vil ikke bli testet i streng forstand, men er ment som et analytisk redskap for å strukturere den empiriske analysen. Hypotesene vil bli presentert i påfølgende avsnitt. De blir i sin helhet presentert bare der, og i de senere kapitlene blir det referert til nummer og navn.

Jeg vil trekke frem følgende punkter jeg ble oppmerksom på mens jeg arbeidet med en oppgave om nominasjonen i Akershus Høyre høsten 1984 (Drevvatne, 1984):

- a. **Selv om den rikspolitiske eliten var passiv ved stortingsnominasjonen, var ikke fylkets egen elite passiv.**
- b. **Tidspunkt og måten utfordreren ble lansert på, hadde betydning for utfallet.**
- c. **En utfordrer burde være kjent i hele fylket som en habil kandidat.**

1.7. ARBEIDSHYPOTESENE OM MULIGHETEN FOR RENOMINASJON

H 1. Renommé

Hvis en utfordrer skal vinne, antar jeg at han må oppfattes som mer kompetent enn den sittende. Det er alltid en belastning for et parti å kaste en representant. Derfor må de som skal nominere, være av den oppfatning at de vinner noe ved å ta belastningen. Den sittendes renommé må således enten være svekket, eller motkandidaten må oppfattes som et virkelig emne til å bli rikspolitiker. Med rikspolitiker mener jeg at personen er en anerkjent talsmann for partiet på ett eller flere felter, og at han binder partiet hvis han uttaler seg om saker innenfor sitt arbeidsområde. Operasjonelt blir dette statsråder og statssekretærer, parlamentarisk fører og øvrige medlemmer av gruppestyret, komiteformenn i Stortinget og fraksjonsledere, formannen i partiet og øvrige arbeidsutvalgsmedlemmer i Høyres hovedorganisasjon.

H 1. Renommé

Utfordreren bør være kjent som dyktigere enn den sittende, eller i det minste bli bedømt som en som har større mulighet for å bli rikspolitiker, for at skifte av kandidat skal bli foretatt.

H 2. Gruppebasisens bredde

I hvilken utstrekning oppfattes representanter ikke bare som representanter for hele fylkespartiet, men også for en engere gruppe innenfor partiet eller like utenfor partiet? Hvis en representant har sittet i en komité på Stortinget som driver med andre saker enn han ble nominert for å bedrive, hvordan reagerer hans gruppe på dette? Eksempel: En jordbrukspolitiker havner i en komité som ikke behandler jordbruksspørsmål. Vil det som da skjer være at de som hjalp ham sist nå vil føle at å nominere ham ikke førte frem og foreslå en annen i hans sted? Er det ikke slik at jo flere perioder en representant har sittet, jo større må hans gruppebasis ha blitt?

H 2. Gruppebasisens bredde

Jo lenger en kandidat har sittet, jo bredere må hans gruppebasis ha blitt hvis han skal renomineres. Hvis en sittende har fått svekket sin gruppebasis, øker sjansen for utfordreren til å bli nominert.

H 3. Åtteårskrisen

Antagelsen er at de fleste mener at de 4 første år går med til å gjøre seg kjent med systemet. Deretter skal jobben gjøres. Representanten må klare å tre inn i den absolutte rikspolitiske elite hvor det er helheten som er det sentrale, ikke det partikulære. Representanten møter eksamen etter 8 år. Han må innen den tid ha bygget seg en sterk allianse og bli oppfattet som ”vår mann” av nærmest hele fylkespartiet.

De store fylkespartiene har et ansvar for å forsyne partiet med ledere, og dette fører til behov for en viss stabilitet på deres lister. Hvem av de sittende som blir utfordret, henger også sammen med at ethvert parti er klar over behovet for rekruttering. Med rekruttering kan det menes to ting. Rekruttering til gruppen og rekruttering til rikseliten. For å få til en gradvis fornyelse, må noen skiftes ut og andre må få sjansen til å klatre helt til topps på Stortinget. Hvis en liste, som i Akershus Høyre, består først av rikspolitikere og så av en gruppe på 2 til 3 personer som har sittet en til to perioder, vil behovet for rekruttering ramme de sistnevnte. Den av disse som har sittet lengst vil

være mest utsatt for påstander om at ”han er ikke dyktig nok til å bli en stor politiker”. Kravet til ledelse av og kontinuitet i stortingsgruppen trekker i retning av at rikspolitikere får sitte i fred. Stortingsgruppen må til enhver tid være slagkraftig.

H 3. ”Åtteårskrisen”

Har ikke representanten etablert seg som rikspolitiker i løpet av to perioder, vil utfordrerens sjanser til nominasjon øke.

H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett

I et fylkesparti er det flere kommunikasjonsnett eller kontaktnett i tillegg til det formelle som arbeidsutvalget (AU) og fylkesstyret besitter. Slike kommunikasjonsnett er miljøene rundt og i Unge Høyre, Høyrekvinnene, fylkestingsgruppen, politisk utvalg og underutvalg som f. eks landbruksutvalg, hvis de har en god geografisk spredning blant sine medlemmer. Poenget med slike kontaktnett er at man raskt og uten bruk av media kan få ut informasjon om kandidater. Dette gjør det mulig for en ny kandidat plutselig å bli foreslått i alle kommuner. Det er kanskje slik at hvis en har vunnet frem i noen av de kommunene som først behandlet listen, følger andre foreninger etter. En av de tingene kandidater kjemper om, er jo hvem som er mest kjent og anerkjent som talsmann for partiet. Har man en sterk basis i en gruppe som besitter et slikt kontaktnett, virker disse to tingene sammen, og man får muligheten til også å styrke sitt renommé. Dvs. at H 4 henger sammen med H 1 og H 2.

Hvis AU selv er en viktig aktør i nominasjonsprosessen og f. eks formelt har rollen som nominasjonskomité, blir dette ofte det avgjørende nettverket. De som da har talsmenn innenfor AU står sterkt. Når AU og nominasjonskomité er atskilt, vil en som har støtte ett av stedene fremdeles kunne være anerkjent som en dyktig kandidat og være med i prosessen for fullt. Når disse to viktige organene faller sammen, er følgene av ikke å ha talsmenn der, mye alvorligere for kandidaten.

Når en skal drøfte denne midlertidige hypotesen, kan den uavhengige variabelen, kontroll med nettverk, være vanskelig å måle direkte. Men når personer man må kunne gå ut i fra behersker et slikt nettverk, som f. eks formannen i Unge Høyre eller Høyrekvinnene, gruppelederen eller lignende personer, selv sier at deres nettverk

aktivt er brukt for å fremme en bestemt kandidat, må man kunne legge til grunn at kandidaten hadde kontroll over dette nettverket.

H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

Jo flere kommunikasjonsnett kandidaten behersker, jo sterkere står han.

H 5. Tidspunkt for kandidat lansering

På bakgrunn av de erfaringer jeg gjorde i arbeidet med oppgaven om Akershus Høyre (Drevvatne 1984), vil jeg fremholde at tidspunktet for kandidat lansering er av stor betydning for utfordrerens sjanser til å bli nominert. Nominasjonen var her godt i gang før utfordreren stilte. Lanseringen måtte da gjøres med brask og bram for at hele fylkespartiet skulle bli klar over hans kandidatur og nødvendigheten av et skifte. Det ble nødvendig for dem som støttet ham å si at den sittende var lite egnet, og ved å fremføre dette budskapet, var kampen tapt. Det vil også være uheldig å starte opp for tidlig. En bør ikke starte opp en persondebatt utenfor partiets dagsorden mens hele partiet driver med andre ting. En vil da fort komme i skade for å gjøre ting andre vil kunne karakterisere som fraksjonering. Normalt vil nok et gunstig tidspunkt for lansering være ved nominasjonsprosessens offisielle start, slik at ingen blir rasende for utidig fraksjonering og det blir tilstrekkelig å bruke positive virkemidler.

Jeg har hele tiden gått ut fra at det er en bestemt person som utfordres. Dette behøver ikke i alle tilfeller å være riktig, selv om hoveddrammen listen skal løses innenfor er kjent. F.eks. må kandidat nr. 2 være kvinne og fra en annen region hvis kandidat nr. 1 er mann fra den største kommunen. Mønsteret her er nedfelt i hvert enkelt fylkesparti gjennom tidligere nominasjoner.

H 5. Tidspunkt for kandidat lansering

Jo tidligere en kandidat lanseres, jo større er hans sjanse til å bli nominert i stedet for den sittende representanten. Men en offentlig kamp før partiets nominasjonskomité har kommet i gang med sitt arbeid, vil være mot sin hensikt.

1.8. UTVALGET

Jeg har samlet inn data fra seks fylkeslag ved å intervju medlemmene i nominasjonskomité og arbeidsutvalg, og skal presentere fire av dem nærmere.

Begrunnelsen for at jeg valgte å intervju medlemmer av nominasjonskomiteene og arbeidsutvalgene, er at det var i disse organene konfliktene spilte seg ut. Det var derfor rimelig å vente at det var her det var mest å hente. I tillegg valgte jeg å inkludere fylkessekretærene, som hadde en sentral posisjon i kraft av å være sekretær både for arbeidsutvalg og nominasjonskomite, og samtidig bindeleddet ut til lokalforeningene.

I et arbeidsutvalg i Høyre sitter det normalt et formannskollegium på tre, samt leder av sideorganisasjonene (Unge Høyre, Høyrekvinnene og pensjonistene), eventuelt en fylkesordfører eller gruppeleder, og leder av ulike utvalg som for eksempel økonomiutvalg. Men dette varierer noe fra fylke til fylke. Sammensetningen av nominasjonskomiteen varierer også. I noen fylker er nominasjonskomiteen helt selvstendig (som i Oslo), andre steder er den identisk med fylkestyret, som i Oppland. Fylkestyret i Oppland bestod av 11 medlemmer, dekte de samme funksjonene som et arbeidsutvalg i de andre fylkene, og var satt sammen på samme måten. Det var derfor naturlig å behandle fylkestyret i Oppland som et arbeidsutvalg.

Så til utvalget av fylker: Listen over fylkeslagene i tabell 1.1. er satt opp etter en gjennomgang av de relevante numrene av Høyres avis. Problemet med denne tabellen er at den ikke sier noe om hvor nær et mislykket utfordrerforsøk var ved å bli vellykket. Jeg kunne ikke i mitt arbeide ta for meg samtlige fylker, men måtte velge ut noen fylker, og da måtte jeg velge fylker hvor det ble gjort forsøk fra en utfordrer som var nær ved å lykkes. Etter en gjennomgang av et klipparkiv fra dagspressen om nominasjonen og referatene fra nominasjonen i Høyres avis, fra juni 1984 og til nominasjonene var over, hvor jeg vurderte spenningen i nominasjonen, valgte jeg Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland og Buskerud. I tillegg er det samlet inn data fra Oslo og Troms.

Tabell 1.1. En fylkesvis presentasjon over hvor utfordreren lyktes og mislyktes

”M” står for et mislykket utfordrerforsøk og ”V” for et vellykket. (Hvert tegn representerer en kampsituasjon. Parentes rundt enhet betyr usikkerhet om alvoret i striden.) Tabellen er laget etter en gjennomgang av Høyres Avis høsten 1984. Tabellen er ikke uttømmende

	Representant som er utfordret	Varamann som er utfordret
Finnmark	M	
Troms	M	
Nordland		M
Nord-Trøndelag	V	
Sør-Trøndelag	V (M)	
Møre og Romsdal		
Sogn og Fjordane		(M)
Hordaland		M
Rogaland		M
Aust-Agder		
Vest-Agder		
Telemark		V
Vestfold		
Buskerud	M	
Østfold	M	
Hedmark		
Oppland	V (M)	
Akershus	M	
Oslo	V	

Jeg skal således presentere et fylke hvor utfordreren lyktes, to fylker hvor det er eksempel på begge deler og ett fylke hvor han mislyktes. I tillegg til dette har jeg undersøkelsen fra Akershus, hvor utfordreren også mislyktes. Ved å ha med begge situasjoner, vil det bli lettere å få kontrollert om konklusjonene er holdbare.

Oppgavens totale omfang setter grenser for hva man kan ta med. Jeg mener at man får tilstrekkelig belyst hva nærstudier av nominasjon kan bidra med ved fire eksempler, selv om jeg har et datatilfang som tilsier at jeg også kunne ha presentert nominasjonen i Oslo og Troms nærmere.

1.9. DISPOSISJON AV OPPGAVEN

Oppgaven består av 3 deler. Første del er en kartlegging av forekomsten av renominasjon i Norge. Dernest vil jeg søke å finne de generelle kriteriene for utvelgelsesprosessen i Høyre. Den tredje tar for seg fire fylkesnominasjoner i Høyre, og her vil jeg prøve å beskrive og forklare det som skjedde i hver enkelt kampsituasjon. Jeg har materiale fra seks fylker, men av hensyn til hovedoppgavens omfang har jeg valgt å presentere fire av disse. Når det gjelder det generelle bildet som gis i kapittel 4, har jeg imidlertid beholdt alle seks.

Datagrunnlaget i oppgaven er blant annet intervjudata. Intervjuene ble tatt opp våren 1985, dvs. at intervjuene ble gjennomført 2–6 måneder etter at nominasjonsprosessen var ferdig.

Kapittel 2. handler om hvordan jeg har gått frem for å skaffe datamaterialet. Videre blir utforming av spørreskjema diskutert, og validitets- og reliabilitetsproblemer blir drøftet. Også valget av en kombinert forskningsstrategi med bruk av kvantitative og kvalitative metoder vil bli begrunnet.

Kapittel 3 i oppgaven er viet graden av renominasjon i Norge. Jeg vil gi en oversikt over gjenvalgprosenten generelt, og renominasjonsgraden for partiene Høyre og Arbeiderpartiet. H 3 ”Åtteårskrisen” vil bli drøftet.

I kapittel 4 skal jeg se på egenskaper ved kandidatene og ved listen. Hvilke personlige egenskaper en kandidat bør ha vil bli belyst. Likeledes vil jeg se på ønskede politiske holdninger. Gruppetilhørighet og listebalansering vil bli drøftet, også med hensyn til ”policy”-områder.

I kapitlene 5–8 presenteres nominasjonsprosessene i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland og Buskerud. Formålet vil være å se på hva kamper om enkeltplasser vil kunne si om hypotesene.

Kapittel 9 er en oppsummering og diskusjon av resultatene.

KAPITTEL 2: NOEN METODEPROBLEMER

2.1. INNLEDNING

I dette kapitlet skal jeg drøfte fire metodeproblemer i forbindelse med intervjuundersøkelsen:

- A) Hvordan få tilgang til kildene. (Hvordan man skal gå frem for å få tillatelse av et parti til å gjøre en undersøkelse av denne typen).**
- B) Hvordan utforme et spørreskjema som både fanger opp den informasjon jeg ønsker og som gjør respondentene motiverte til å besvare spørsmålene.**
- C) Validitets- og reliabilitetsproblemer.**
- D) Valg av forskingsstrategi. (Hvordan kvalitative og kvantitative tilnærminger kan utfylle hverandre).**

Det knytter seg nødvendigvis problemer til å få tillatelse fra et parti til denne typen av studier. F. eks. ga det at jeg er partimedlem problemer, men også muligheter.

Punktene B og C henger nøye sammen. Begge punktene omhandler validitetsproblemer, men de tar opp hvert sitt aspekt ved validitet. I 2.3. diskuteres det hvordan man skal gå frem for å få valide svar, på alt det jeg ønsker å vite. Et prosjekt som tar sikte på å avdekke motsetninger og ressurser i en nominasjonsprosess, er avhengig av at respondentene er villige til også å fortelle om ting som de ikke ville sagt offentlig. Det vil være en stor fare for at et uheldig formulert spørsmål vil kunne gjøre respondentene lite motiverte til å svare eller i verste fall uvillige til å fortsette intervjuet. Hovedoppbygningen av spørreskjemaet er derfor så viktig at dette bør diskuteres i eget punkt.

I 2.4. vurderes validiteten av de dataene jeg fått inn. Ved noen av spørsmålene er validiteten i det minste diskutabel. Her vurderes også reliabilitetsproblemer.

Strategien for denne oppgaven kan også diskuteres. En strategi som benytter seg av kvantitativ metode, men som suppleres av case-studier og kvalitative vurderinger, er kompleks. Det vi skal se på er om dette er en fornuftig strategi når siktemålet er hypotesegenerering innenfor et felt hvor kunnskapen er relativt lav.

Metodeproblemene i forbindelse med beregningen av faktisk gjenvalg finner jeg det lettere både for meg og leseren å ta opp under den substansielle drøfting av fenomenet (se kap. 3).

2.2. TILGANGEN TIL MATERIALET

Hovedproblemet da jeg skulle begynne intervjuundersøkelsen var hvordan intervjuene praktisk skulle gjøres. Problemet lå på to plan: å få tillatelse av partiet og få respondentene i tale. Det første problemet ble løst ved å forhøre seg om mulighetene til å få tillatelse i Oslo Høyre. Etter å ha drøftet opplegget med to sekretærer, ble jeg bedt om å sende en skriftlig søknad til Oslo Høyres arbeidsutvalg inneholdende mitt design, presentasjon av mine to veiledere, og en beskrivelse av hvordan jeg ville presentere mine data. Jeg skrev i mitt brev at opplysninger som kunne føres tilbake til bare en respondent eller fortrolige sakspapirer, bare skulle brukes hvis det ble nødvendig, og da lukket for innsyn for andre enn mine veiledere og sensorer. Andre forskere kunne få tilgang til de samme opplysningene hvis det var viktig for deres arbeid, og da underlagt de samme forpliktelser som meg.

Etter å ha fått tillatelse fra Oslo Høyre, tok jeg kontakt med de andre fylkespartiene, og sendte samme type søknad til dem og fikk positive svar. Fylkespartiene anbefalte opplegget i sine fylker, med det selvfølgelig forbehold at det stod den enkelte fritt å være med. Hvordan jeg skulle få kontakt med respondentene ble overveid nøye. En enquete var en mulighet. Det er billig og slik sett effektivt, men Valens samtidige undersøkelse gjorde bruk av denne fremgangsmåten (Valen 1988). Det var derfor lite trolig at det ville bringe noe særlig mer om også jeg valgte å bruke enquete.

Den valgte fremgangsmåten innebærer at jeg våren 1985 til sammen foretok 83 personlige intervjuer, av et utvalg på 86 fordelt på 6 fylker: Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland, Buskerud, Troms og Oslo. Intervjupersonene var medlemmer av arbeidsutvalg og nominasjonskomiteer i de respektive fylkene. I datainnsamlingen ligger det således en betydelig arbeidsinnsats.

Det personlige intervjuet har den fordel at det er mulig å gå inn på flere konkrete hendelser og vurderinger. En annen god grunn til å velge intervju er at man kan få bedre kontroll med svarfrekvensen. Ved at respondentene først fikk brev fra fylkespartiene, hvor opplegget ble anbefalt, at jeg senere per telefon avtalte tidspunkt og til slutt stilte opp enten på deres arbeidsplass, hjemme hos dem eller på det lokale partikontoret, kunne jeg få en langt høyere svarprosent enn det som er vanlig ved enquete. I ett fylke hadde jeg et sted mellom 10 og 23 respondenter. Hvis f.eks. et par stykker i et fylke ikke deltok i opplegget, kunne det tenkes at de som ikke var med, hadde andre holdninger. Mitt utvalg ville med en lav deltagelse miste den styrken som ligger i at man intervjuet hele arbeidsutvalget og nominasjonskomiteen. Derfor var det særlig viktig i mitt tilfelle å oppnå en høy svarprosent. Totalt ble svarprosenten 96%.⁴

At dette problemet ble løst på en så tilfredsstillende måte, skyldes nok mitt partimedlemskap. Jeg hadde deltatt i partiets arbeid i mange år, men var ikke spesielt aktiv i partiet da søknaden ble sendt. Jeg tror begge disse tingene var viktige. Det er lettere å finne rett vei for en som kan irrgangene på Høyres Hus, og flere av de som behandlet søknaden kjente til meg fra før av. Hadde jeg vært mer aktiv i partiet, kunne man fryktet at den informasjon jeg fikk tilgang på, kunne misbrukes av meg. For mitt arbeid med oppgaven var min daværende lave politiske aktivitet også en stor fordel, da jeg ellers lett kunne bli for opptatt av det spesifikke og dermed ikke gripe det generelle. Allerede med det engasjement jeg har politisk, har dette vært vanskelig.

Om jeg har klart å være nøytral i forhold til stoffet, overlater jeg til leseren å bedømme. En måte å gardere seg på her er å trekke mest mulig på de kvantifiserbare delene av stoffet, men jeg har ikke latt være å benytte meg av skjønn når det gjelder den kvalitative delen av materialet.

⁴ Av mitt utvalg på 86 var en person bortreist da jeg var i Troms, en person i Nord-Trøndelag var syk, og en person i Oslo ville ikke være med på opplegget.

2.3. UTFORMINGEN AV SPØRRESKJEMAET

I boken "Asking questions" gir Seymour Sudman og Norman M. Bradburn tre råd for en som ikke har laget mange spørreskjemaer før (Sudman og Bradburn, 1983 s. 13 og 14):

1. **"Restrain the impulse to write specific questions until you have thought through your research questions.**
2. **Write down your research questions and keep them handy when you are working on the questionnaire.**
3. **Every time you write a question, ask yourself "Why do I want to know this? Answer it in terms of the way it will help you to answer your research question. "It would be interesting to know" is not an acceptable answer".**

Jeg har forsøkt å følge disse rådene. Hadde jeg ikke blitt gjort oppmerksom på disse farene, ville spørreskjemaet blitt vesentlig lengre og mer upresist (Spørreskjemaet følger vedlagt). Særlig punkt 2. og 3. var til stor nytte. I designet knyttet jeg hvert eneste spørsmål i skjemaet til en bestemt hypotese. Under det arbeidet ble flere spørsmål omarbeidet eller strøket.

Sudman og Bradburn har også flere andre råd jeg har måttet arbeide med. Enkelte problemer er lettere å unngå enn andre, så sant en er klar over problemet. Eksempler på dette er problemer med bruk av verdiladete ord eller ømtålige politiske formuleringer (Sudman og Bradburn, 1983 s. 2 og 3) og problemer knyttet til kravet om presise, entydige spørsmål (Sudman og Bradburn, 1983 s. 21).

Mer vanskelig for meg var det å følge rådene om ikke å provosere respondenten ved å spørre om han kunne huske spesielle begivenheter uten å gi ham hjelp til å huske nøyaktig, eller ved å spørre om informasjon respondenten ikke hadde (Sudman og Bradburn, 1983 s 5 og 6). Mine spørsmål gikk nettopp tilbake til noe som hadde hendt. Her kan bruk av siler være et nyttig hjelpemiddel. En sil kan gi knagger som kan hjelpe på hukommelsen eller gi respondenten mulighet til å si at han ikke husker. Er silen vellykket, vil respondenten ikke føle seg dum for ikke å ha husket. (Se f.eks.

diskusjonen av sekvensen sp. 8, 9 og 10 under punktet 2.4. Provokasjon av respondenten)

For meg var det et problem å sikre respondentenes krav på å ivareta sin egen integritet (Sudman og Bradburn, 1983 s. 5). Spørsmålene mine var så detaljerte, og utvalget var så lite, at respondentene skjønnte at svarene deres kunne misbrukes. Et lignende problem er at en ikke alltid klarer å unngå å stille spørsmål som truer respondentenes sosiale anseelse (Sudman og Bradburn, 1983 s. 54). Her tenker Sudman og Bradburn i første rekke på spørsmål angående sosialt uakseptable handlinger. Mitt problem var at jeg bl.a. ønsket å få frem eventuelle negative holdninger til kandidater som var venner av respondentene. Det kunne være lite legitimt å uttrykke slike holdninger. Dette problemet hadde jeg i spørsmål nr. 25, hvor jeg ønsket å få tak i hvordan negative kampanjer startes for å sverte kandidater og hva kampanjene gikk ut på. Respondentene kunne her føle at de selv var med på å spre ”skitt”. Jeg tok her til følge Sudman og Bradburn's første råd om å stille spørsmålet som et åpent spørsmål (Sudman og Bradburn, 1983 s. 55). I tillegg valgte jeg ikke å ha flere spørsmål på dette punktet, da jeg var redd for at ”graving” her kunne stoppe intervjuet.

Aller viktigst for meg var det å huske at respondenten til syvende og sist bestemmer. Intervjueren bestemmer spørsmålene, men respondentene kan stoppe intervjuet eller leke med svarene hvis man ikke tar ham alvorlig. Sudman og Bradburn skriver:

Unlike witnesses in court, respondents in surveys are under no compulsion to answer our questions. They must be persuaded to participate in the interview, and their interest (or at least patience) must be maintained throughout. If questions are demeaning, embarrassing, or upsetting, respondents may terminate the interview or falsify their answers. Unlike the job applicant or the patient answering a doctor's questions, respondents have nothing tangible to gain from the interview. Their only reward is some measure of psychic gratification – the opportunity to state their opinions or relate their experiences to a sympathetic and nonjudgemental listener, the chance to contribute to public or scientific knowledge, or even the positive feeling that they helped the interviewer (Sudman og Bradburn, 1983 s. 5).

I min situasjon ville det gode intervju være det som fikk preg av en vanlig konversasjon. Spørsmålene skulle bare styre gangen gjennom en historie respondenten syntes det var interessant å fortelle. I tillegg skulle spørreskjemaet vært utformet slik at respondenten svarte på et hvert spørsmål om den nominasjonsprosess han hadde deltatt i. Man må huske at respondentene, som brukte meget av sin tid til politikk,

sannsynligvis ville ha vanskeligere for å bestemme seg for en bestemt kategori i et lukket spørsmål enn vanlige velgere. Politikere er her ”fagfolk” og vil gjerne ha mulighet til å vurdere om det kommer inn andre hensyn som gjør at svaret må nyanseres.

Jeg mener å ha løst disse problemene ved å starte med et generelt spørsmål om nominasjon i en åpen form (spørsmål nr. 1: *”Det er delte meninger om hvilke egenskaper det er som gjør en person til en dyktig politiker. Hvilke egenskaper vil du tillegge størst vekt hos personer som du ønsker å nominere på listen til stortingsvalget?”*). Deretter ble det innført et spørsmål som først ble stilt åpent og så lukket, f.eks. sp. nr. 2 (*”Hvor mye ville en kjønnsmessig fordeling bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode”* ?) med oppfølgingsspørsmålet *”Mye, en del, lite eller ikke noe”*. Personens resonnement ble notert før underspørsmålet ble stilt.

I spørsmål nr. 7, 8, 9 og 10 kom jeg inn på den aktuelle nominasjonen. Disse spørsmålene berørte sensitive ting som kobling av kandidater til deres støttegrupper, men dette var ikke spesielt truende. Så vendte jeg tilbake til det generelle, før jeg gikk meget detaljert gjennom nettopp denne nominasjonen. Det hele ble avsluttet med å spørre om hvorfor den bestemte personen fikk førsteplass, og deretter det samme spørsmålet plass for plass, for til slutt å spørre hvorfor den personen ikke kom med, og den personen, osv. På den måten fikk jeg en oppsummering av intervjuet. Dette skapte mulighet for å bedømme troverdigheten og graden av fyllestgjørende svar i intervjuet.

For å teste konseptet med å starte mykt for så å bli mer presis under intervjuets gang, og for å luke ut eller justere enkelte spørsmål, ble det foretatt en pretest. Det ble foretatt 10 prøveintervjuer med personer som var med i nominasjonskomiteer i 1981 og som ikke skulle være med i mitt utvalg. I tillegg bygget spørreskjemaet på erfaring fra det spørreskjemaet som ble brukt i min tidligere undersøkelse i Akershus Høyre. Også dette var prøvet på forhånd. Alt i alt kan en si at fra jeg begynte å lage

spørreskjemaet til denne undersøkelsen og til den endelige versjon forelå, hadde jeg foretatt ca. 30 intervjuer i forbindelse med pretesting av spørreskjemaet.⁵

2.4. VALIDITETS- OG RELIABILITETSPROBLEMER

Carmines og Zeller gir en måte å se på forholdet mellom validitet og reliabilitet på.

”Thus, while reliability focuses on a particular property of empirical indicators – the extent to which they provide consistent results across repeated measurements, validity concerns the crucial relationship between concept and indicator” (Carmines og Zeller, 1979 s. 12).

Validitetsproblemer

Med validitet mener man hvor godt den operasjonelle definisjon dekker den teoretiske definisjonen, eller som Hellevik skriver: ”Graden av samsvar mellom den teoretiske og den operasjonelle definisjonen av et begrep er med å avgjøre det som i fagterminologien kalles validiteten til de data som er samlet inn i en undersøkelse, eller med andre ord datas relevans for den oppstilte problemstillingen (Hellevik, 1977 s. 36).

Carmines og Zeller har en helt generell definisjon for validiteten av måleinstrumenter: ”In a very general sense, any measuring device is valid if it does what it is intended to do” (Carmines og Zeller, 1979 s. 12).

Carmines og Zeller skiller mellom tre former for validitet: ”Criterion-Related validity”, ”Content validity” og Construct validity” (Carmines og Zeller, 1979 s. 17–27). Jeg trengte begreper som jeg kunne benytte i en diskusjon av hvordan mine spørsmål fungerte og om verdiene på variablene var rimelig dekkende for det respondentene mente. Begrepet ”Content validity” blir kritisert av Carmines og Zellers fordi det ikke eksisterer noen anerkjent matematisk test (Carmines og Zeller, 1979 s. 22). Men begrepet sier likevel noe sentralt om et av kravene man må stille til variabler, nemlig at hele den teoretiske variasjonsbredden må være ivaretatt også etter

⁵ Bare ett intervju ble dårlig. Det skyldes at lokalet intervjuet ble foretatt i var fylt av støy og personer som kom og gikk. Også dette intervjuet ble fullført, men det ble knappe svar. Jeg tror at en av grunnene til at intervjuene ble så bra var det personlige oppmøtet – en som hadde reist fra Oslo, kom hjem til dem og tok seg tid til å høre på hva de hadde å fortelle. Selv om dette ble dyrt i reiseutgifter, angrer jeg ikke på fremgangsmåten.

operasjonaliseringen. Som vi senere skal se under diskusjonen av validitetsproblemene ved de enkelte spørsmål, er nettopp dette noe som må diskuteres.

Også ved bruk av mine data i kvalitativ analyse er det validitets- eller tolkningsproblemer. Ved bruk av sitater av respondenters utsagn i analysen er det viktig å være klar over at slike utsagn vil ha forskjellig verdi alt etter kildens nærhet til det fenomen informasjonen dreier seg om. O. Dahl trekker frem forskjellen mellom første- og annenhåndskilder. Med førstehåndskilder, eller vitne, menes personer som har sett, hørt eller deltatt i de begivenheter han/hun forteller om. Hvis kilden ikke har vært øyenvitne eller deltaker, men fått referert eller hørt rykter fra begivenhetene snakker man om annenhånds- eller enda fjernere vitneforhold. Annenhåndskilder er ikke like troverdige som førstehåndskilder. Heller ikke at flere annenhåndskilder sier det samme, styrker utsagnskraften, men hvis man kan kontrollere at disse kildene har forskjellige førstehåndskilder styrkes utsagnskraften. Det er således forskjell på om noen påstår at andre handlet på en bestemt måte i forhold til at en kilde selv hevder å ha handlet slik (Dahl 1967, 58–59 og 74).

En annen ting som påvirker troverdigheten er hvorvidt utsagnet er positivt eller negativt for respondentens anseelse. Er det negativt for en respondents anseelse, vil dette kunne tolkes som en styrkelse av troverdigheten. Man kan også bedømme troverdigheten til opplysninger i ett intervju ved å sette det opp mot andre, og på det grunnlag kontrollere om man får forskjellige historier eller bare forskjellige versjoner av historien, alt etter hvilken side av striden respondenten stod på (Dahl 1967, s 74).

Hvis flere respondenter ga det samme svaret på åpne spørsmål, som f.eks. at årsaken til at kandidat A slo Kandidat B var at kandidat B hadde sittet i 8 år, har jeg tolket det slik at dette var vesentlig, selv om ikke så mange som halvparten oppga denne årsaken. Dette skyldes at det ofte vil være flere årsaker til et skifte og at ikke alle respondenter gir et uttømmende svar. Hadde spørsmålet vært stilt i en lukket form må man anta at flere hadde oppgitt denne grunnen. Det er lettere å gi en gitt kategori et kryss enn å komme opp med grunnen selv.

En diskusjon av mine spørsmål og kategoriens validitet

Under punkt 2.3. diskuterte jeg hvordan jeg hadde utformet spørreskjemaet. Jeg hadde nytte av en del råd fra Sudman og Bradburn (1983). I konsentrert form var disse:

- 1) **Ikke bruke verdiladete ord og formuleringer i spørsmålsteksten.**
- 2) **Stille presise og entydige spørsmål.**
- 3) **Søke å unngå å provosere respondenten ved:**
 - a) **å stille krav til respondenten som han umulig kan fylle, for eksempel til urimelig god hukommelse.**
 - b) **å måtte bekjenne sosialt uakseptable holdninger eller slik adferd.**

Disse rådene om hvordan en lager gode spørsmål og begrepet "Content Validity" skal jeg bruke nå til å drøfte validitetsproblemer ved de enkelte spørsmål. Det å sikre en tilstrekkelig grad av "Content validity" blir råd eller kriterium nr. 4.

Jeg vil ikke bruke plass til å drøfte validiteten ved alle mine spørsmål. Til det er det for mange. Men jeg har gått igjennom alle spørsmålene mange ganger, også i forbindelse med pretesten, m.h.t. hvordan de klarer å stå imot de kriterier som her er gitt for gode spørsmål. Derimot vil jeg kommentere konkret de spørsmålene der det kan være rimelig tvil om hvordan de fungerte, eller der de skapte forvirring og problemer.

Verdiladete ord og formuleringer

Ved å bevisst å prøve å unngå verdiladete ord og formuleringer i spørsmålsteksten, mener jeg å ha klart å unngå å få skjevheter i svarene som følge av denne type feil. Ved å sette inn positive eller negative ord i spørsmålet manipulerer man respondenten på en slik måte at man kan bestemme resultatene. En må også se om rekkefølgen spørsmålene stilles i, gir denne type feil. Hvis en først tar opp en negativ side ved en aktør og deretter spør om respondentens holdning til aktøren, vil det første spørsmålet styre svarene på det andre, og man vil få skjeve fordelinger. Også mulige feil av denne typen luket jeg ut i pretesten.

Presise og entydige spørsmål

Dette var vanskeligere å oppfylle. Vi skal se på to forskjellige årsaker til at spørsmål blir upresise eller tvetydige.

Spørsmålene kan for det første bli dårlige fordi det blir brukt begreper som er ukjente for respondentene eller vanskelige å forstå. Ved slike spørsmål har ikke respondentene holdninger eller noe annet grunnlag å svare ut fra. Det andre problemet er at spørsmål kan forandre innhold etter hvilken ramme de er stilt innenfor. Spørsmål som er stilt tidligere, er med på å styre forståelsen av senere spørsmål. Et spørsmål som er stilt til et utvalg og der har fungert godt, kan bli uklart hvis det blir stilt til et utvalg satt sammen på en annen måte og hvor respondentene vet hvordan utvalget er sammensatt. Spørsmål laget for alle typer velgere kan bli forstått annerledes når utvalget består av tillitsmenn fra et bestemt parti.

Spørsmål nr. 13 (*''Høyre blir ofte sett på som en allianse mellom næringslivs-konservative og verdi-konservative. Legger du noe spesielt i disse to begrepene? I tilfelle hva?''*) er et eksempel på bruk av begreper som ikke er ''kjent''. Her var jeg ute etter å få fram hvor klar bevissthet det var om en ideologisk konflikt, og samtidig skulle respondentene bli mer åpne for de tre påfølgende spørsmålene som knyttet bånd mellom ideologiske konflikter og enkelte kandidater. Jeg har ikke tatt meg tid til å innholdsanalysere og kvantifisere svarene, da de brukte begrepene viste seg å være så lite kjent, dvs. at respondentene ikke hadde noen egen oppfatning om saken. De fleste svarene, med unntak av svarene fra respondentene i Oslo, ble rene gjetninger. Dette innebærer at validiteten blir lav ved bruk av spørsmål nr. 13 til å si noe annet enn at subeliten var lite opptatt av disse begrepene ved beskrivelse av ideologisk strid.

Ved spørsmål nr. 6 og spørsmål nr. 29 oppstod det validitetsproblemer p.g.a. spørsmålsrekkefølgen eller rammen spørsmålene ble stilt innenfor. Spørsmålene var i seg selv greie, men sammenhengen gjorde at det ble galt. Ved spørsmål nr. 6 (*''Hvor mye ville en fordeling av kandidatenes utdanningsnivå bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?''*) var det rekkefølgen som var problemet. I spørsmål nr. 2, 3, 4 og 6 var jeg ute etter respondentenes oppfatning av hvor viktig det er å få til en bestemt fordeling på listen. Spørsmål nr. 5 dreide seg bare om hvor viktig det var å ha lokalpolitisk erfaring. Kontinuiteten i intervjuet ble brutt. Det ble vanskelig for

respondentene å se at de igjen skulle forholde seg til en fordeling. Dette sammen med en litt uvant problemstilling skapte forvirring. En del av respondentene ba meg repetere spørsmålet. Noen svarte at utdanning betydde mye i betydningen ”jeg vil ha mange med høy utdanning på listen”, men min tolkning av svaret ”mye” blir at, i et parti som Høyre hvor de fleste tillitsmenn nettopp har høy utdanning, ville respondentene kvotere inn folk med lav utdanning. Svarene ble samlet sett så lite valide at de ikke kunne brukes i en substansiell analyse.

Spørsmål 29 (*”Det er så meget snakk om motsetninger mellom høyresiden og venstresiden i politikken. La oss tenke oss at vi har en skala som går fra lavest 1 på venstre side – dvs. de som står helt til venstre politisk – og opp til høyest 10, dvs. de som står helt til høyre. Hvor ville du plassere deg selv på denne skalaen?”*) er tatt fra valgforskningsprosjektets spørreskjema ved 1985-valget. I min undersøkelse ble dette tvetydig og delvis misforstått. I dette opplegget var ikke lenger utvalgets univers alle velgerene, men bare Høyres tillitsvalgte. Respondentene var klar over at det bare var Høyre-folk som ble spurt, og noen plasserte seg på 2 og 3 fordi de oppfattet spørsmålet å gjelde den politiske bredden innen Høyre, mens andre oppfattet spørsmålet som det var ment. Sudman og Bradburn skriver: ”The well-trained interviewer will repeat the question or probe the ambiguous or irrelevant response to obtain a proper answer to the question as worded” (Sudman og Bradburn, 1983 s. 5). Ved gjentagelse av spørsmålet korrigerer respondentene svarene til et sted mellom 5 og 10, og de ble dermed valide svar på hvor respondentene subjektivt sett stod på høyre-venstre aksene.

Provokasjon av respondenten

Ved flere av mine spørsmål ble respondenten bedt om å fortelle om ting som hendte for måneder siden, f. eks. ved spørsmål nr 8,9 og 10, som går på personers og gruppers innflytelse og arbeid for å fremme kandidater, og hvilke kandidater disse grupperingene støttet, og ved spørsmål nr 23 (*Når fikk du første gang vite at var kandidat?*). I det første tilfellet ble problemet løst ved ”siler”, slik at spørsmål nr. 8 fungerte som sil for nr 9, og nr. 9 for nr. 10 (Se punkt 2. 2. Tilgangen til materialet). Ved spørsmål nr. 23 ville det at spørsmålet først var reist som et åpent spørsmål, hjelpe respondenten til å huske. I tillegg var det nødvendig å gi forholdsvis vide kategorier.

Hver av kategoriene, utenom den første ("siste måned") og den siste ("mer enn 9 måneder"), dekker et tremåneders tidsintervall. I tillegg kunne de forskjellige kategoriene hektes på knagger som "var det før eller etter første runde i lokalforeningene, før eller etter andre runden" osv. Dette gjør at jeg tror det er tatt rimelig hensyn til kravet om hjelp til å huske fortidige begivenheter.

Problemene rundt det å stille spørsmål om sosialt uakseptable handlinger ble drøftet under punkt 2.3. Utformingen av spørreskjemaet. Argumentene som der ble brukt for hvordan spørsmål nr. 25 (*Har det vært viktigere å snakke om at N.N. ikke er egnet enn å si at "vår mann" er spesielt egnet?*) med underspørsmål (*Kan du utdype dette?*) skulle utformes for at ikke intervjuet skulle avbrytes, gjelder også for hvorvidt man får valide svar. Spørsmålet fikk en svært vid form i første ledd. Dette gjorde at respondentene slapp å være konkrete, og et svar som: "Det har vært litt grums" var ikke forbetent å avgi. Ved å ha konkretiseringen som et eget punkt etterpå, ble det lettere å gi mer detaljert informasjon. Man hadde allerede sagt at noe som ikke burde ha funnet sted, faktisk hadde skjedd.

"Content Validity"

Ved spørsmål nr. 21. (*"Alle som blir nominert på et partis stortingsvalgliste skal representere hele partiet og stå på programmet. Likevel ønsker partiet å få til en liste som appellerer til flest mulige grupper i samfunnet. Derfor blir gjerne en del kandidater også sett på som representanter for spesielle grupper"*) var problemet om jeg fikk tak i den mulige variasjonsbredden i svarene. Det jeg ønsket å undersøke, var hvilken gruppebasis kandidatene hadde, og hvor solid den var. Spørsmålet som her kan stilles er om kravet til "content validity" er tilstrekkelig innfridd. Spørsmålet har fått en lukket form med ferdige svarkategorier. På grunnlag av tidligere viten, var det mulig å sette opp de forskjellige svarkategoriene.

Når man benytter seg av ferdige svarkategorier, må man velge ut dem man mener er sentrale, men teoretisk er langt flere svarkategorier mulig. Respondenten kan også finne at andre enn de ferdig oppsatte kategoriene er dekkende. Derfor hadde jeg ventilen "annet". Blir denne kategorien for stor og det er spesielle kategorier som blir

ført opp, vil dette være en advarsel om at validiteten er lav. Annet-kategorien ble senere kodet. Dermed fikk jeg kontrollert om de viktigste gruppene var med. Det ble en hel del svar på ”forsvar/utenriks”, mange flere enn på ”avhold”. En annen viktig gruppe som ikke var med var ”allrounder”. At disse to kategoriene ikke var med som forhåndsoppsatte grupper tror jeg var riktig. Det er lettere å gi en representant et kryss enn selv å innføre en kategori. I Høyre var de fleste opptatt av forsvarspolitik, og jeg ville her bare ha med de kategoriene som spilte inn ved nominasjonen. Tilsvarende tror jeg det var riktig at ”allrounder” ikke var med som forhåndsoppsatt kategori. Det hadde vært for lett å gi en kandidat et kryss her, slik at jeg ikke hadde kunnet fange opp variasjonsbredden fra det å representere én gruppe til det å representere alle grupper. Slik det er nå, kan jeg ha større tillit til at merknader for ”allrounder” var reelle.

Et annet problem er at slik spørsmålet ble stilt, var det tatt med både kategorier som er grupper i økologisk forstand, som fiskere og bønder, men også ”policy-områder”, dvs. saksområder som kandidater kan være opptatt av. Skole, idrett og avhold er eksempler på ”policy-områder”. Problemet består i at spørsmålet tar opp to forskjellige måter en velger kan bli representert på. Man kan bli representert på bakgrunn av sosial tilknytning eller ut fra de saksområder velgerne er opptatt av. Dette berører kravet til endimensjonalitet i spørsmålet.

Hvordan man skal vurdere betydningen av ett gruppemedlemskap i forhold til andre, blir et tredje problem. Ikke alle gruppene var like viktige eller sentrale. F.eks. var det å representere industri/næringsliv i Høyre en helt annen ressurs enn å representere avholdssaken.

En må ta i betraktning hvilke områder kandidatene representerer, ikke bare telle antall kryss for en kategori. Man må vurdere tallmaterialet opp mot den kunnskap man har om ulike sosiale og ideologiske dimensjoners sentralitet i partiet. Brukt slik tror jeg at de største farene for feiltolkning kan unngås.

Reliabilitetsproblemer

The importance of reliability rests on the assurance it provides that data are obtained independent of the measuring event, instruments or person. Reliable data, by definition, are data that remain constant throughout variations in the measuring process” (Krippendorff, 1980 s. 129).

The more consistent the results given by repeated measurements, the higher the reliability of the measuring procedure; conversely the less consistent the results, the lower the reliability (Carmines og Zeller, 1979 s. 12).

Reliabilitet dreier seg om graden av samsvar mellom resultater når man repeterer samme undersøkelse. For at en undersøkelse skal ha høy reliabilitet, må det forutsettes en stor grad av nøyaktighet i hele prosessen som fører fram til en ferdig oppgave.

Det er ikke innenfor rammene av denne oppgaven å gjennomføre en full reliabilitets-test, der en gjennomfører en retest av hele undersøkelsen. Derimot er det mulig å kontrollere om dataene som ble samlet inn er nedtegnet på en nøyaktig og feilfri måte etter selve innsamlingen. F.eks kunne man kontrollere om svar ble likt kodet gjennom hele undersøkelsen. På den annen side er det ingen muligheter for å kontrollere om nedtegnelsen av svar i selve datainnsamlingen er helt riktig. Denne feilkilden vil derfor gjenstå, uansett hvor nøyaktig man var i resten av undersøkelsen. For meg var det viktigere å fange opp informasjon og kunne justere opplegget enn å gardere meg på dette punktet.

Respondentene har selv svart på spørsmålene 11, 21 og 22. Ellers er alle svar nedtegnet av meg. På bakgrunn av spørreskjemaet (se vedlegg 1) ble det laget et kodeark. Svarene ble så kodet av meg. Dataene ble kodet bare en gang. Deretter ble dataene profesjonelt lagt inn i en datafil ved Institutt for samfunnsforskning. I kapitlene 5–8 er det en rekke tabeller basert på innholdsanalyse av svarene på de åpne spørsmålene i spørreskjemaet. Disse dataene ble telt opp to ganger, eller til konsistens ble oppnådd. Ellers er tabeller gjennomgått flere ganger.

Det er noen fordeler ved å foreta intervjuene selv. Forskeren som intervjuer har lettere for å bli tatt alvorlig enn intervjuere som ikke skal skrive rapporten selv. Man vil dermed få mer skjerpede respondenter som ikke sitter og gjetter eller driver gjøn med opplegget. Dessuten reduserer dette sjansen for at respondenten avbryter intervjuet. Siden jeg foretok intervjuingen selv, vet jeg også hvilke spørsmål som fungerte dårlig.

Ved å foreta intervjuingen selv kunne jeg gjøre meg mer nytte av de muligheter en blandet forskningsstrategi gir (Se punkt 2.5. Valg av forskningsstrategi). Disse faktorene bidrar til å heve reliabiliteten ved undersøkelsen.

De fleste svar ble krysset av på stedet, men noen ble senere innholdsanalysert. Ved innholdsanalysen av svarene på sp. 1. (*Det er delte meninger om hvilke egenskaper det er som gjør en person til en dyktig politiker. Hvilke egenskaper vil du tillegge størst vekt hos personer som du ønsker å nominere på listen til sortingsvalget?*) er kategoriene utviklet i et tosiffersystem som gjør at man kan føre opp nye kategorier underveis. Det første sifferet angir hovedkategori og det andre sifferet er en presisering. Hovedkategoriene som er brukt er de samme som i Stavangerundersøkelsen (Valen 1966, s. 124). Det avgjørende i innholdsanalyse er om en klarer å lage entydige, endimensjonale, utømmende og gjensidig utelukkende kategorier. Klarer man ikke det, blir reliabiliteten lav. Kodingen blir tilfeldig og unøyaktig. Ved å se på størrelsen på ”annet”-kategorien kan man si noe om hvorvidt kravet til at kategoriene er uttømmende er innfridd. Denne kategorien bør derfor ikke bli for stor (Hellevik 1977, s. 141, 142 og 147–149).

2.5. VALG AV FORSKNINGSSTRATEGI

I følge Sigmund Grønmo er kvalitative og kvantitative strategier ikke nødvendigvis konkurrerende. De kan med fordel benyttes i samme opplegg. I tabell 2.1. har jeg gjengitt hans figur 2 (Grønmo 1984, s. 119).

Tabell 2.1 Hovedtrekk ved analyser av kvalitative og kvantitative data

Aspekt ved analysen	Kvalitative data	Kvantitative data
Siktepunkt for analysen	Helhetlig forståelse av spesifikke forhold Dybdeutvikling av hypoteser og teorier	Representativ oversikt over generelle forhold Breddetesting av hypoteser og teorier
Viktige elementer	Begreper, kategorier og typologier Kategoriernes innhold	Frekvenser, fordelinger og korrelasjoner Kategoriens utbredelse
Organisering av analysen	Analyse og tolkning parallelt med datainnsamling	Store datamengder kan behandles ved hjelp av

	Ingen standardiserte analyse- teknikker Materialet kan bli uoversiktlig	statistiske teknikker og EDB
Formidling av analyseresultatet	Illustrasjon ved hjelp av sitater	Dokumentasjon ved hjelp av tabeller

Her kommer det spesielt godt frem at i hypotese genererende øyemed er kvalitative strategier egnet. Kvalitative data kan lettere gi helhetlig forståelse av spesifikke forhold. Dette kan være med på å bedre betingelsene for hypotese genereringen. Når man kvantifiserer data forsvinner informasjon. Ved bruk av kvalitative data er det begreper, kategorier og typologier som interesserer, mer enn frekvenser og korrelasjoner. For å kunne bruke fleksibiliteten i et kvalitativt opplegg gjøres datainnsamling og analyse samtidig, og illustrasjonene i oppgaven gjøres ved hjelp av sitater.

Kvantifisering har også sine fordeler. En av dem er at det blir lettere å få oversikt over generelle forhold. Det er en måte å få kontroll over store mengder av informasjon. Man kan diskutere variabelers betydning ut fra frekvenser og andre statistiske mål.

Selv har jeg bevisst valgt å benytte begge strategier for å kunne trekke veksler på de gode sidene de fra to typene av data. Jeg har laget et formelt datasett, innsamlet på en strukturert måte, før jeg begynte analysen. Derimot har jo mye av informasjonen som ligger i en del av svarene, klare kvalitative sider. Jeg ønsket å beholde mest mulig informasjon for å styrke mulighetene til hypotese generering og nyansering. Ved å ha begge typer av data kan jeg både kommentere tabeller og referere enkeltuttalelser, og på den måten gi en dypere presentasjon av problemene.

En annen ting som gjorde det naturlig å velge et kombinert opplegg, er at ved flere av spørsmålene på slutten av spørreskjemaet forutsatte svar fra respondenten på tidligere spørsmål. F.eks. måtte jeg ha svar på spørsmål nr. 20 (*Her har jeg et eksemplar av den endelige listen. Hvilke andre var interessante i forhold til de første plassene?*), før jeg kunne stille sp. nr. 27. (*Hvorfor kom ikke med?*) Dette førte til at jeg måtte foreta noe av analysen underveis, som er et trekk ved kvalitativ metode.

Det som i første rekke avgjorde valg av forskningsstrategi er at jeg etter å ha beskrevet generelle holdninger til nominasjon (holdninger som ikke er knyttet til en spesiell

kandidat) kvantitativt, ønsket å bruke kvantitative og kvalitative data til å beskrive de fire fylkesnominasjonene. Selve hypotesegenereringen er basert på en kvalitativ sammenligning av casene. Med case menes her selve nominasjonskampene.

Når jeg benytter kvantitative data til å beskrive generelle holdninger, har jeg klare generaliseringsproblemer. Utvalget er ikke et tilfeldig utvalg av Høyre-tillitsmenn i et kjent univers, hvor alle har like stor mulighet til å komme med. Derfor er signifikans-tester ikke meningsfylte. For meg var den hypotesegenererende delen viktigere, og jeg trengte, som tidligere nevnt, disse fylkene. Likevel har tabellen og beskrivelsen av de generelle holdningene til nominasjonen interesse. Det er dog 6/19 av hele universet, hvor hver del av utvalget er et eget univers. Med intervjuets form og intervjuenes kvalitet har jeg stor tillit til mine data som uttrykk for Høyre-tillitsmenns holdninger til nominasjonen i 1985. Men en må huske at verken Vestlandet eller Sørlandet er med.

Med valget av forskningsstrategi ville mine arbeidshypoteser som tidligere nevnt ikke bli testet i streng forstand. Men det er skapt et godt utgangspunkt for hypotesegenerering som kan bringe kunnskapen om nominasjon videre.

2.6. OPPSUMMERING

Jeg klarte å få nesten hele utvalget i tale (83/86). Dette var gjort mulig ved personlig oppmøte og stor velvilje i partiet. Ved å tenke gjennom utformingen av spørreskjemaet, diskutere forskjellige krav til gode spørsmål og en utstrakt pretesting, var det mulig å luke ut eller endre spørsmål som ville kunne redusere kvaliteten på intervjuene, eller eventuelt stoppe enkelte intervjuer.

Jeg har drøftet validiteten ved spørsmålene og vist hvilke spørsmål det hefter tolkningsproblemer ved. Bare to av spørsmålene måtte droppes i analysen fordi de ikke tilfredstilte kravene til validitet. Det ene måtte utelates fordi det inneholdt begreper som mange av respondentene ikke kjente. Det andre ble upresist og tvetydig innenfor den rammen det ble stilt.

Når jeg selv har intervjuet og kodet, blir det vanskelig å kontrollere reliabiliteten. Kvaliteten på opplegget avgjøres i stor grad av om jeg har notert nøye og kodet

nøyaktig, og om jeg har hatt gode og klare kategorier å forholde meg til der jeg har foretatt innholdsanalyse. Nettopp det at jeg selv intervjuet gjorde det lettere å få respondentene til å ta opplegget alvorlig, og lettere for dem å stole på at deres deltakelse og svar ikke ville bli misbrukt. Dette gjør at man får skjerpete respondenter og kvaliteten på opplegget styrkes.

En kombinert forskningsstrategi som benytter både kvalitative og kvantitative data er den strategien som svarer best til de utfordringer problemstillingen gir. Man kan da trekke veksler på de gode sidene ved kvalitative data, f.eks. sitere enkelt svar og argumenter, og man kan samtidig benytte kvantitative data til å gi frekvensfordelinger og annen statistikk som kan underbygge resonnementer.

KAPITTEL 3: RENOMINASJON I NORGE

3.1. INNLEDNING

Under diskusjonen av renominasjon i Skandinavia i punkt 1.4. ble det vist til en del tall fra Pedersen (1984) over stabiliteten i personsammensetningen i de lovgivende forsamlingene i Skandinavia. I dette kapitlet skal vi se nærmere på stabiliteten på Stortinget.

Med renominasjonsgrad mener jeg hvor hyppig representanter og varamenn (for statsråder eller representanter som dør i løpet en periode) renomineres. Endringer i personsammensetningen på Stortinget kan skyldes mandatgevinst/tap, endringer ved nominasjonen, eller at representanter dør eller blir utnevnt til statsråder eller embetsmenn midt i perioden, slik at varamenn rykker opp. Man kan beregne renominasjonsgraden ved å ta bort effekten av mandatgevinst/tap ved valg. I dette kapitlet skal vi se på hvordan dette kan gjøres og hvilke resultater fremgangsmåten gir. Her skal vi også sammenligne renominasjonsgraden i Arbeiderpartiet og i Høyre.

Beregning av renominasjonsgraden kan også brukes til å vurdere siste del av H 3. Åtteårskrisen. Spørsmålet er om det kan anses som sannsynliggjort at det for en stortingsrepresentant er en slags ”eksamen” etter to perioder. Stiller man spørsmålet: ”hva er sjansen til å få renominasjon hvis man har sittet en periode”, ”hva er sjansen hvis man har sittet to” osv, er det mulig å se om en slik hypotese har noe for seg.

3.2. STABILITET PÅ STORTINGET OG PÅ LISTENE

Vi skal først se på hvor stor andel av stortingsrepresentantene som ble gjenvalgt (stabilitet på Stortinget) og hvor stor andel av dem som stod oppført på Arbeiderpartiets og Høyres stortingsvalglistene ved ett valg, som også stod oppført på disse partienes lister ved det påfølgende valget (stabilitet på listene). Først til stabiliteten på Stortinget: Tabell 3.1. viser at for hele perioden 1945–1985 var stabiliteten på 62,0%. For perioden 1953–81 var den 66,3%. Dette stemmer godt over ens med Pedersens tall (Pedersen 1984, s. 79). Samtidig var stabiliteten på Stortinget langt lavere enn

renominasjonsgraden i USA og i Storbritannia. Men så blir jo et slikt mål påvirket både av nominasjonen og av selve valget.

Som vi ser i tabell 3.1, var det få fra Stortinget før krigen som ble gjenvalgt i 1945. Dette tyder på at det var en ny generasjon som tok ansvaret for gjenreisningen. Det at det kom inn en ny generasjon, førte til at stabiliteten steg raskt, da mange søkte gjenvalg. Denne generasjonen nådde også pensjonsalderen omtrent samtidig, noe som kan forklare nedgangen i gjenvalgsprosenten fra slutten av 1960-tallet. Dette stemmer også godt med Pedersens funn (Pedersen 1984, s. 78).

Beregninger av gjenvalg i periodene like etter krigen blir sterkt preget av det ekstraordinære ved situasjonen. Dette er et argument for ikke å ta med de første periodene etter krigen. Et argument som trekker i samme retning er at vi i 1953 fikk nye valgdistrikter etter grunnlovsendringer i 1952 og endringer i valgloven i 1953 (Valen 1981, s 36). Mine tall for renominasjon begynner derfor i 1953 (se senere), mens tabell 3.1 viser stabiliteten på Stortinget både for hele perioden (1945–1985) og for perioden etter 1953.

Tabell 3.1. Stabilitet og turnover i Stortinget 1945–1981 (Med undergruppen 1953–81)

Valg	Gjenvalg (antall)	Gjenvalgt (%)	Vært representant tidligere	Vært varamann tidligere	Helt nye	(N)
1945	40	26,7	1	10	99	150
1949	94	62,7	5	10	41	150
1953	99	66,7	5	6	40	150
1957	112	74,7	4	12	22	150
1961	113	75,3	3	14	20	150
1965	102	68,0	3	12	33	150
1969	90	60,0	2	12	46	150
1973	95	61,3	2	16	42	155
1977	93	60,0	0	21	41	155
1981	102	65,8	3	23	27	155
Totalt	940	62,0	28	136	411	1515
Totalt i perioden 1953–1981	806	66,3	22	116		1215

Kilder: Per Stavang: *Parlamentarisme og maktbalanse*, Universitetsforlaget (1964). Olaf Torp: *Stortinget i navn og tall*, Universitetsforlaget (1981).

Stabiliteten på listene gjelder hvor stor andel av dem som stod oppført på lista ved ett valg som også stod oppført på lista ved det påfølgende valget. Listestabiliteten er beregnet for Arbeiderpartiet og Høyre. Arbeiderpartiet stilte liste i samtlige kretser ved alle valg. Tabell 3.2. viser at for Arbeiderpartiet varierer stabiliteten på listene fra 39,7% i 1981, til 56,6% i 1961. Grunnen til at disse tallene ligger lavere enn gjenvalgsprosenten, er at de gjelder hele listen. Dette betyr at stabiliteten er lav for de kandidatene som ikke blir valgt.

Tabell 3.2. Stabiliteten på Arbeiderpartiets lister (1945–81)

	1949	1953	1957	1961	1965	1969	1973	1977	1981	45–81
%	41,2	55,8	48,8	56,6	42,5	42,2%	43,3	41,5	39,7	45,7
N	313	267	270	270	270	270	266	267	267	2460

Kilde: Egne utregninger, basert på offisielle valglister, gjengitt i *Stortingsvalget...*

For Høyre er stabiliteten lavest i 1949 med 26,9%, og høyest i 1965 med 41,3% (Se tabell 3.3.). Tallene for Høyres del ligger ved alle valg lavere enn Arbeiderpartiets og normalt flere prosentpoeng under. Vi skal senere komme tilbake til denne forskjellen mellom de to partiene, og se om den også gjelder toppen av listen.

Tabell 3.3. Stabiliteten på Høyres lister (1945–81)⁶

	1949	1953	1957	1961	1965	1969	1973	1977	1981	45–81
%	26,9	32,2	33,7	35,2	41,3	33,2	34,2	28,7	37,7	33,3
N	223	248	225	224	259	259	254	247	257	2206

Kilde: Som i tabell 3.2.

Når en ser de to partiene under ett, er det ca 40% sjanse for at en kandidat som står oppført på listen ved ett valg, blir oppført på listen ved det påfølgende valget. Siden

6 På grunn av felleslister er følgende fylker unntatt fra beregningene: 1949: Østfold, Hedmark, Telemark, Vest-Agder, Rogaland (Landkommuner). 1953: Vest-Agder, Aust-Agder. 1957: Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Finnmark. 1961: Vestfold, Telemark, Bergen, Finnmark. 1965: Bergen. 1973: Nord-Trøndelag. 1977: Nord-Trøndelag. 1981: Nord-Trøndelag. Høyre har ikke stilt liste ved følgende valg: Oppland (1945, 1949), Buskerud (1945), Nord-Trøndelag (1949).

toppen av listen blir gjenvalgt til Stortinget og dermed også renominert i langt større grad (jf. tabell 3.1, 3.4 og 3.5), må det være de mer beskjedent plasserte som hyppig byttes ut. Dette styrker en antagelse om at det er to forskjellige prosesser som påvirker listens utforming, én prosess med sine mekanismer for toppkandidatene og en annen prosess med andre mekanismer for resten av listen. Lars Sköld finner i sin studie av ”kandidatnominering ved andrekammarval” i 50-årene at personkvalitetene er viktige på de fremste plassene, mens det på utfyllingsplassene tas en rekke gruppehensyn (Sköld 1958, s. 321). Det vil si at den store differansen i stabiliteten kan skyldes at det er to forskjellige ”kabaler” som skal legges; en for toppen og en for resten.

3.3. EN FORKLARING AV FREMGANGSMÅTEN VED BEREGNING AV RENOMINASJONSGRADEN

Felles for de refererte opptellingene over stabilitet på Stortinget og på listene, er at man har telt opp hvor mange av representantene som har sittet på Stortinget før/har stått på listen, i forhold til hvor mange som er nye. Tallene for renominasjon i tabell 3.1. blir således påvirket av både mandatendringer og endringer i nominasjonen. Jeg har villet konsentrere meg om hvilken ressurs det er å inneha plassen allerede før nominasjonsprosessen starter. Derfor vil jeg telle motsatt vei. Hvis en sitter på Stortinget, hva er muligheten for å bli renominert? En slik fremgangsmåte tar bort effekten av mandatendringer. Jeg vil gi et eksempel. Man har 3. plassen på et partis liste og sitter på Stortinget. Hvis man renomineres til 3. plassen eller høyere, er det en vellykket renominasjon, selv om partiet skulle gå tilbake ved valget, og man skulle falle ut av Stortinget.

Når man prøver å gå denne veien, møter man en rekke problemer. Det første er å finne ut hvilke avganger som er frivillige og hvilke som er fremtvunget. Dette skyldes at nominasjonsprosessen i Norge er en intern, hemmelig prosess utenom selve nominasjonsmøtet. Det ble mulig å avholde nominasjonsmøte for åpne dører i 1974 (Lov om nominasjon ved stortingsvalg og fylkestingsvalg, 17 desember. 1920 nr. 2., Ot.prp. nr.6 1974, Innst. O. nr. 18 fra utenriks- og konstitusjonskomiteen den 4. desember 1974 og behandlet i Odelstinget 9. desember 1974). Etter min mening er det umulig å

kontrollere hver enkelt avgang. Derfor må man se bort fra at man kjenner grunnen til avganger i en del tilfeller. Det vil si at man i praksis bør se på alle avganger som nektelse av renominasjon, men huske på at de tall som da fremkommer, vil være vesentlig lavere enn i de land hvor en har kunnet beregne ut fra reelle forsøk på renominasjon.

Et annet problem er at en del representanter dør midt i en periode. Deres varamenn vil da bli representanter, og kan derfor kanskje sees på som ”incumbents” ved det påfølgende valget. Jeg vil derfor presentere tall både for graden av renominasjon når en ser bort fra de døde, og tall hvor jeg tar med deres varamenn.

Det neste problemet er når representanter blir statsråder. Nestemann på partiets liste rykker opp som fast møtende varamann. Han tar del i komitéarbeide og arbeider på alle måter som om han var direkte innvalgt på Stortinget. I mine intervjuer ble det spurt om hvor mange representanter det respektive fylkespartiet håpet å få inn på Stortinget. I Oslo Høyre svarte alle 7–8 representanter, og at plassene fra 8 og 9 til plassene 11 og 12 ville bli fast møtende varamenn, hvis det fortsatt ble borgerlig regjering etter valget i 1985. På et tilleggsspørsmål fra meg om hvorvidt alle de 12 første plassene var blitt vurdert med tanke på at de nominerte ville bli fast møtende på Stortinget, var svaret ja. Dette er sikkert ikke unikt for Oslo Høyre. Det var nok like markert i Arbeiderpartiet i de årene hvor de hadde regjeringsmakt, ettersom også Arbeiderpartiet henter mange av sine statsråder fra Stortinget. Jeg vil også presentere tall hvor faste varamenn for statsråder sees på som ”incumbents”.

Når jeg ikke har begynt å telle fra 1945 av, skyldes det at vi fikk nye valgdistrikter fra valget i 1953. Den gamle bondeparagrafen hvor by og land var delt i forskjellige valgdistrikter, ble fjernet i 1952. Fra 1953 ble fylkene valgdistrikter. Dette har holdt seg siden. Bergen og Hordaland ble ett fylke i 1972 og de har senere utgjort et valgdistrikt (Trond Nordby 1985a, s. 162 og s. 253). Dette skaper imidlertid ingen problemer da en også la sammen de to fylkenes mandater, slik at mandattallet ikke endret seg. Derfor begynner mitt utvalg i 1953 og slutter med nominasjonen i 1985.

Utvalget er det samme som universet, som tilsvarer alle stortingsperiodene til alle Høyres og Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter. Ved å innhente den samme informasjonen for Arbeiderpartiet som for Høyre, får jeg et sammenligningsgrunnlag. Det var ikke tid til å beregne graden av renominasjon i alle partiene, og de absolutte tallene ville dessuten blitt små for de øvrige partiene.

Utvalget ble også delt i to underutvalg, ett fra 1953 til 1969 og ett fra 1969 til 1985. Bakgrunnen var at det kunne tenkes endringer i forbindelse med overgang fra den stabile etterkrigsperioden til EF-valg og Høyrebølgen. Utvalget kunne vært tredelt, men de absolutte tallene ville i så fall blitt små, spesielt for Høyres del.

Det er rimelig å forvente at mine tall vil ligge høyere enn tallene for stabilitet på Stortinget fordi mine tall bare omfatter nominasjon. Gjenvalgsprosenten vil være lavere enn renominasjonsgraden, fordi noen av de som renomineres, vil tape mandatet i valg. En annen grunn til at mine tall angående renominasjon bør være større, er at jeg ikke har telt med de som døde mens de satt på Stortinget, men trukket dem fra N når jeg har beregnet graden av renominasjon for rene representanter.

3.4. RENOMINASJON AV STORTINGSREPRESENTANTER OG FAST MØTENDE VARAMENN I ARBEIDERPARTIET OG HØYRE

Tabell 3.4. Gradene av renominasjon i AP i prosent, N i parentes (1953–85)

	Bare representanter	Rep. og vararep. for døde	Rep. og vararep. for døde og for statsråder
1953–69	71,1 (287)	71,3 (297)	72,9 (328)
1969–85	69,9 (269)	69,1 (278)	68,3 (306)
1953–85	70,3 (556)	70,3 (575)	70,7 (634)

Kilde: Egne utregninger, basert på Nordby (1985a) og *Stortingsvalget 1985* (1986).

Ut fra tallene for stabilitet på listene (tabell 3.2. og 3.3.), skulle en forvente høyere grad av renominasjon i Arbeiderpartiets stortingsgruppe enn i Høyres.

Tabell 3.4. og 3.5. viser at det tvert imot er Høyre som har den høyeste renominasjonsgraden; 72,6% av stortingsrepresentantene i Høyre ble renominert i perioden 1953–1985, når man ser bort fra døde og varamenn for statsråder. Det tilsvarende tallet for

Arbeiderpartiet er 70,5%. Som tabellene viser, er faktisk alle tallene høyest for Høyre. Unntaket er perioden 1953–1969, når en tar med varamenn for statsråder. Grunnen til at dette tallet er lavt for Høyres del, kan være at varamenn for regjeringen Lyng i 1963 er tatt med. Denne regjeringen satt jo som kjent bare 3 uker, og ingen av varamennene hadde noen mulighet til å gjøre seg særlig bemerket.

Tabell 3.5. Graden av renominasjon i Høyre i prosent (1953–85), N i parentes

	Bare representanter	Rep. Og vararep. for døde	Rep. og vararep. for døde og for statsråder
1953–69	74,3 (109)	73,0 (115)	70,5 (122)
1969–85	71,3 (150)	71,7 (152)	72,8 (169)
1953–85	72,6 (259)	72,3 (267)	71,8 (291)

Kilde: Som tabell 3.4.

Ser man på tallene for hele perioden i begge partier, viser det seg at stabiliteten bare blir svakt redusert når en trekker inn vararepresentanter. Da er spørsmålet hvor mange vararepresentanter dette omfatter. Totalt gjelder det 110 vararepresentanter og hyppigheten av renominasjon er på 70,0%. Dette tallet ligger meget nær renominasjonsgraden for representanter og meget langt fra tallene over stabiliteten på listene totalt. Legg spesielt merke til tallet i tabell 3.6. for varamenn for statsråder, 73,5%. Vi ser i tabell 3.4 og 3.5 at dette høye tallet i stor grad skyldes gjenvalg av varamenn for Arbeiderpartistatsråder i perioden 1953–1969, og varamenn for Høyrestatsråder i perioden 1969–1985. Et interessant spørsmål er hvorfor varamenn for døde ikke ble gjenvalgt like hyppig som varamenn for statsråder. Årsaken kan være at fylkespartiet regnet med å få en statsråd, slik at varamannen ble vurdert som om han hadde fast plass på Stortinget. Opprykk ved en annens representants død blir annerledes. Men også de lavere tall for varamenn for døde ligger godt over stabiliteten på listene for alle kandidater.

Tabell 3.6. Renominasjon av vararepresentanter i AP og H samlet (1953–85)

	For døde	For Statsråder	For både statsråder og døde
Prosent gjenvalgt	59,3	73,5	70,0
N	27	83	110

Kilde: Som tabell 3.4.

En annen forklaring som kan trekkes inn for å vurdere varamenn for statsråders sterke posisjon er at en stor andel av dem kom fra fylker hvor partiledelsen var representert eller hvor listen var stabil av andre grunner. I Arbeiderpartiets glansperiode var Oslo Arbeiderpartis liste meget stabil. Deres liste var for eksempel helt lik i 1957 og i 1961 helt ned til tredje varamannsplass. I mesteparten av disse to stortingsperiodene var Einar Gerhardsen statsminister, og Trygve Bratteli og Aase Bjerkholt statsråder.

Høyre hadde som vi har sett i tabell 3.4 og 3.5, noe høyere renominasjonsgrad enn Arbeiderpartiet. Men når en sammenligner med gjenoppføringer på listene totalt, hvor Arbeiderpartiet hadde klart størst listestabilitet, er fortegnet endret. Fra å være en prosentpoeng-differanse på 12,4 i favør av Arbeiderpartiet, er prosent-poengdifferansen for representantene 2,1% i Arbeiderpartiets disfavør. Forklaringen kan ligge i at Arbeiderpartiet hadde 3 eller flere representanter i de fleste fylker, mens det var færre steder Høyre hadde 3 eller flere representanter⁷. Hvis det er mange som skal dele ”incumbency-ressursen”, kan man tenke seg at den blir svakere for den enkelte representant. Hvis dette stemmer, skulle gjenvalgshyppigheten i de fylker hvor partiene har mindre enn 3 representanter, være større enn der de har flere.

For Høyres del er det vanskelig å trekke sikre konklusjoner, da det var under Høyrebølgen at partiet hadde mange fylker med 3 eller flere representanter. Det kan tenkes at representantene står sterkere ved fremgang, og de som kommer til er dessuten unge, slik at det blir en stund til de trekker seg på grunn av alder. Det er derfor problematisk å teste en slik ”incumbency”-ressursdelingsforklaring for Høyres vedkommende.

Tabell 3.7. Graden av renominasjon i AP når de har to eller færre representanter (prosjenter) (1953–85)

	Bare rep.	Rep. og vararep. for døde	Rep. og vararep. for døde og for statsråder
1953–85	73,6	72,7	72,4

⁷ I følgende fylker hadde *Arbeiderpartiet* to eller færre mandater: Aust-Agder, Vest-Agder, Sogn og Fjordane, Finnmark 1953, Bergen i 1965 og 1969 og Telemark i 1973. *Høyre* hadde 3 eller flere mandater i følgende fylker: Oslo, Vestfold 1953–1961 og 1977–1985, Akershus 1973–1985, Hordaland 1973–1985, Rogaland 1977 og 1985, Møre og Romsdal 1981 og 1985, Sør-Trøndelag 1985, og Nordland 1981 og 1985.

N	53	55	58
---	----	----	----

Kilde: Som tabell 3.4.

Tabell 3.7 viser at i de fylker hvor AP har under 3 representanter, har Arbeiderpartiet en høyere stabilitet enn partiet har i gjennomsnitt (tabell 3.4), faktisk ikke ulik stabiliteten i Høyre. I Høyre er det derimot de fylkene hvor partiet har 3 representanter eller flere som drar opp gjennomsnittet (tabell 3.8 og tabell 3.5).

Som tidligere nevnt, kunne dette kanskje vært forklart med høyrebølgen. Men hvorfor skulle det så være størst stabilitet i perioden 1953–69? Det er den høye graden av renominasjon i Oslo Høyre som trekker opp. Her ble 16 av 20 renominert når en ser på rene representanter. Akkurat det siste har sin parallell i Arbeiderpartiet. I Oslo Arbeiderparti ble 18 av 23 renominert i den samme perioden. I den stabile perioden var også partiledelsen stabil, og Oslobenken var en del av denne. I Arbeiderpartiet utgjør Oslobenken 23 av 297 stortingsperioder i perioden 1953–69, mens den i Høyre utgjorde 20 av 115 stortingsperioder. Det vil si at den store stabiliteten i Oslo har mer å si for gjennomsnittet i Høyre enn i Arbeiderpartiet.

Tabell 3.8. Graden av renominasjon i Høyre når partiet har tre eller flere representanter (N i parentes) (1953–85)

	Bare representanter	Rep. Og vararep. for døde	Rep. og vararep. for døde og for statsråder
1953–69	75,9 (29)	75,9 (29)	71,0 (31)
1969–85	72,2 (72)	73,0 (74)	72,0 (82)
1953–85	73,3 (103)	73,9 (105)	72,6 (113)

Kilde: Som tabell 3.4.

Mange av dem som forlater Stortinget, gjør det fordi de har nådd en viss alder.

Gjennomsnittsalderen det året representantene forlot Stortinget for godt er 58,8 år for Høyres del, og 60,3 år for Arbeiderpartiets del, i perioden 1953–85.

I tabell 3.9 ser vi at i Arbeiderpartiet var 49/111 (40,2%) over 60 år da de forlot Stortinget, og 11 døde mens de var representanter. Tilsvarende tall for Høyre er 22/63 (31,4%), og 7 var døde. En kan her legge merke til at differansen på 1,5 gjennomsnittsår er liten i forhold til den store prosentpoengdifferansen når det gjelder hvor stor

andel de over 60 utgjør i de to partiene. Ser vi på den kumulative andelen er den i Høyre allerede ved nådde 55 år 41,3, mens den er 29,7% i Arbeiderpartiet. Dette betyr at det er mange flere som slutter i ung alder i Høyre, mens de som blir sittende sitter lenge. Faktisk så lenge at i den eldste gruppen er det flere høyrerepresentanter enn arbeiderpartirepresentanter.

Tabell 3.9. Antall perioder på Stortinget og alder ved avgang i Ap. (Bare for de som begynte på Stortinget fra og med 1953 og gikk ut før 1985)

Antall perioder	<50 år	50<55 år	55<60 år	60<65 år	65<70 år	70år<	Døde	N
1	6	6	6	4	1	0	0	23
2	6	4	9	3	7	0	2	31
3	2	5	6	10	9	1	4	37
4	1	1	4	2	6	0	1	15
5	0	2	3	3	2	0	3	13
6	0	0	1	0	1	0	0	2
7	0	0	0	0	0	0	1	1
N	15	18	29	22	26	1	11	122
Kumulativ andel ⁸	13,5	29,7	55,9	75,7	99,1	100,0		111

Kilde: Som tabell 3.4.

Tabell 3.10. Antall perioder på Stortinget og alder ved avgang i H. (Bare for de som begynte på Stortinget fra og med 1953 og gikk ut før 1985)

Antall perioder	<50 år	50<55 år	55<60 år	60<65 år	65<70 år	70år<	Døde	N
1	5	4	1	0	2	0	2	15
2	3	5	8	4	2	0	2	24
3	3	2	4	3	1	1	2	16
4	1	1	2	0	2	1	1	8

⁸ Representanter som døde i en periode er ikke med i den kumulative andel. Dette gjelder også for tabell 3.10.

Antall perioder	<50 år	50<55 år	55<60 år	60<65 år	65<70 år	70år<	Døde	N
5	0	1	0	0	1	2	0	4
6	0	0	0	1	0	0	0	1
7	0	0	0	1	1	0	1	2
N	12	14	15	9	9	4	7	70
Kumulativ andel	19,0	41,3	65,1	79,4	93,7	100,0		63

Kilde: Som tabell 3.4.

3.5. EKSAMEN ETTER TO PERIODER

H. 3 åtteårskrisen sier:

” Har ikke representanten etablert seg som rikspolitiker i løpet av to perioder, vil utfordrerens sjanser til nominasjon øke ”.

Forventningen om en kritisk nominasjon i en stortingsrepresentants karriere etter 8 år bygger på en antagelse om at man trenger 4 år for å lære seg den jobben det er å sitte på Stortinget. Etter en periode må representantene begynne å gjøre nytte for seg, og bli en av partiets ”rikspolitikere”. Er denne antagelsen riktig, skulle en forvente følgende når det gjelder en representants mulighet for renominasjon, avhengig av hvor mange perioder han har sittet:

- A. Det skal være forholdsvis lett å få 2 perioder (hvis man allerede har sittet en periode).**
- B. Det skal være markant vanskeligere å få 3 perioder hvis man allerede har sittet 2.**
- C. Det skal ikke være vesentlig vanskeligere å få en fjerde periode hvis man har sittet i tre perioder enn å få tre perioder hvis man allerede har sittet to.**

Når en vurderer resultatene i tabell 3.11 og 3.12. opp mot de tre betingelsene ser man at hypotesen om eksamen etter 2 perioder ikke kan stemme for Arbeiderpartiet. Det er snarere etter 3 perioder.

Tabell 3.11. Muligheten til å få en periode til, avhengig av hvor mange perioder man allerede har sittet på Stortinget, i Arbeiderpartiet⁹ (1953–85)

Antall perioder på stortinget	Muligheten til å få en ny periode	
	Prosent	N
1.	79,3	111
2.	67,0	88
3.	44,1	59
4.	46,2	26
5.	16,7	12
6.	0	0

Kilde: Som tabell 3.4.

I Høyre derimot, treffer hypotesene godt. Fra muligheten til å få 2 hvis man har sittet en periode til muligheten til å få 3 hvis man har sittet 2 perioder, er differansen 23,5 prosentpoeng, mens det bare er 6 prosentpoeng mellom muligheten til å få 4 hvis man allerede har fått 3 perioder, og 3 hvis man allerede har fått 2 perioder.

Tabell 3.12. Muligheten til å få en periode til, avhengig av hvor mange perioder man allerede har sittet på Stortinget, i Høyre¹⁰ (1953–85)

Antall perioder på Stortinget	Muligheten til å få en ny periode	
	Prosent	N
1.	80,5	63
2.	56,0	50
3.	50,0	28
4.	50,0	14
5.	42,9	7
6.	66,7	3

Kilde: Tabell 3.4.

Årsaken til at det ikke er ”eksamen” i Arbeiderpartiet etter to perioder, kan være at de ikke behøver å tenke så mye kontinuitet og rekruttering som i Høyre. En stor gruppe

⁹ De som døde mens de satt på Stortinget er holdt utenom.

¹⁰ De som døde mens de satt på Stortinget er holdt utenom.

kan tillate seg å ta mer hensyn til ønsket om å balansere listen med hensyn til forskjellige grupper og interesser, og dermed kan folk få flere perioder uten å holde kandidater med bredere profil ute. Dette med å balansere listen ut fra interessegrupper, skal jeg komme tilbake til i neste kapitel.

Selv om det ut fra tabellene kan hentes støtte for at det er en slags eksamen etter to perioder i Høyre kan det være flere årsaker til tendensen i dette materialet. Jeg har ingen kontroll på hvor mange representanter som har trukket seg frivillig. Forskjellen på tallene for Arbeiderpartiet og Høyre kan f.eks. være at flere høyrerepresentanter selv synes at to perioder er nok, slik at tabellene ikke er et uttrykk for at det i Høyre er en sterkere granskning av representantene enn i Arbeiderpartiet.

I tidsrommet 1945–1985 hadde 25% av representantene i de sosialistiske partiene enten høyere universitetsgrad eller annen høyere utdanning. For de borgelige representantene var det 52% som hadde slik utdanning (Eliassen 1985, s. 121). Dette kan medføre at høyrerepresentanter har flere alternative karrieremuligheter enn arbeiderpartirepresentanter. Stortingets pensjonsordning gir representanter som har sittet i 12 år full alderspensjon (Lov av 12. juni 1981 nr. 61, § 4). Dette kan være et incentiv for arbeiderpartirepresentanter til å søke å få tre perioder.

En annen tenkelig forklaring er at personer med mindre teoretisk bakgrunn trenger lengre tid før de mestrer lesningen av offentlige sakspapirer. Hellevik viser at representanter med lav sosial status lettere tar en tredje periode enn representanter med høy sosial status. Han viser også at for representanter med lav sosial status i de sosialistiske partiene tar det lengre tid å bygge opp status som politiker i form av verv på Stortinget, enn for borgelige representanter, enten de har høy eller lav sosial status (Hellevik 1969, s. 74–76 og s. 121). Dette betyr at det for en arbeiderpartirepresentant med lav sosial status tar lengre tid å bli ”rikspolitiker” enn for en høyrerepresentant.

M.a.o. er det mulig å slutte at det kan være en slags eksamen i Høyre etter 8 år, men ikke at det er det. For Arbeiderpartiets del kan man avvise at det forefinnes noen slik eksamen. ”H 3” vil bli mer diskutert i de fylkesvise kapitlene, hvor jeg har kontroll på hvorfor representanter ikke gjenvelges.

3.6. OPPSUMMERING

I USA, Storbritannia og Norge er det å allerede inneha verv i den lovgivende forsamling en meget sterk ressurs ved renominasjon. Likevel må det påpekes at graden av renominasjon i Norge ligger lavere enn i de to andre land. Men store deler av differansen på ca. 20 prosentpoeng må forklares med at det i Norge ikke er mulig å kontrollere om det er reelle renominasjonsforsøk, fordi nominasjon er en intern partiprosess.

Det er videre interessant å legge merke til at varamenn for statsråder renomineres så hyppig. Forklaringen her må ligge i at de to partiene, Arbeiderpartiet og Høyre, har mulighet for regjeringsdeltakelse og dermed tar dette med i beregningen. Det kan tenkes at de fremre varamenn, i de fylker hvor det kan forventes at noen av de faste representantene vil bli statsråder, bedømmes ut fra en forventning om at de skal møte fast. Dette kan bety at de er utvalgt på grunnlag av andre kriterier enn andre varamenn og dermed kanskje har bedre kvalifikasjoner, og dette hjelper dem senere.

Jeg har drøftet hva det kan skyldes at det renomineres hyppigere i Høyre enn i Arbeiderpartiet. Jeg har lansert den mulige forklaringen at dette kan skyldes forskjellen i de to partiers størrelse, nærmere bestemt at ”incumbency-ressursen” er svakere for den enkelte jo flere som skal dele på den. Dette ble styrket når en så på graden av renominasjon i de fylker hvor Arbeiderpartiet hadde under 3 representanter. I slike tilfeller steg renominasjonsgraden. Derimot ble denne mulige forklaringen svekket når man så på de tilfellene hvor Høyre hadde flere enn 3 representanter. Skulle denne forklaringen ha noe for seg, burde renominasjonsgraden her synke, men også i disse tilfellene steg den. Årsaken ligger vel heller i at den høye stabiliteten i Oslo teller mer for gjennomsnittet i Høyre enn i Arbeiderpartiet. I perioden 1953–69 utgjorde Oslo Høyres benk 20/115 av Høyres samlede stortingsgruppe i perioden, mens for Arbeiderpartiet er forholdet 23/297.

Det som kanskje var mest interessant å få belyst, var hypotesen om at eksamen er etter to perioder for en stortingsrepresentant. Denne antagelsen ble styrket når vi så på tallene for Høyre, men fikk ikke støtte når vi så på tallene for Arbeiderpartiet. Det kan

være ulike årsaker til dette, som imidlertid ikke kan belyses ut fra det materialet som foreligger her.

KAPITTEL 4: EGENSKAPER VED KANDIDATEN OG LISTEN

4.1. INNLEDNING

I det forrige kapitlet stod representantens renominasjon i fokus. Det kan være like interessant å se på utfordrerens muligheter til å vinne en plass på listen som gir plass på Stortinget. Skal han lykkes, må han ha visse kvaliteter som appellerer til partiet. Partiet søker i sin nominasjon å tilfredsstille fire hensyn:

- A) Velgerappell på grunnlag av personlige egenskaper**
- B) Representasjon av holdninger som er sentrale for partiet.**
- C) Fordeling av kandidatenes interne gruppetilhørighet.**
- D) Fordeling av kandidatenes eksterne gruppetilhørighet og ”policy”-områder.**

I dette kapitlet vil analysen omfatte alle 6 fylkene, og dataene om personlige egenskaper fra eget materiale vil i noen grad bli sammenlignet med data fra 1957 og 1985 (Valen 1966, s. 124; 1988, s. 220–221). De personlige egenskapene jeg vil se på, er personlig integritet, kommunikasjonssevner, politisk dyktighet. Kategorien ”representasjonsgrunnlag” er her tatt med, da mange svar gikk på kandidatenes sosiale bakgrunn.

Når det gjelder kandidatens politiske holdninger, skulle det være grunn til å tro at disse burde ligge innenfor den ideologiske hovedstrømmen i partiet. Vi skal se på hvilke holdninger respondentene mente at kandidatene burde ha til 17 stridsspørsmål.

Respondentene ble også bedt om å prioritere de 3 viktigste sakene. Her vil jeg kommentere stridsspørsmålenes tilknytning til de forskjellige ideologiske dimensjonene (Valen 1980, Valen og Aardal 1983). Det vil også bli vurdert om det er grunnlag for å snakke om listebalansering mellom ulike politiske fraksjoner innen Høyre.

Med intern gruppetilhørighet kan det f.eks. menes tilknytning til partiets kvinnebevegelse, ungdomsgruppe eller lokalforening, dvs. den delen av partiorganisasjonen kandidaten hører hjemme i. Med eksterne gruppetilhørighet kan det f.eks. menes tilknytning til interesseorganisasjoner, særskilte sektorer i samfunnet, bosted i de

forskjellige regioner i fylket eller kandidatens kjønn og alder. Andre mulige gruppetilknytninger er det saksfelt man har jobbet med, dvs. ”policy”-område. Som man ser kan kandidatens kjønn og alder både være en ekstern og en intern gruppetilhørighet. Dette gjelder også andre variabler, slik at det i praksis kan være komplisert å sondre mellom eksterne og interne gruppetilknytninger. Det er rimelig å anta at en utfordrer må tilfredsstille partiets behov ut fra minst ett, helst flere av disse hensyn.

Jeg skal se på hvilke personlige egenskaper som ble verdsatt i Høyre. Deretter skal jeg se på hvilke av kandidatens holdninger selektoratet mente talte for, eventuelt mot kandidaten. Når jeg kommer frem til selve oppsettingen av en liste, vil jeg kommentere listene i forhold til intern grupperepresentasjon og listebalansering ut fra geografisk tilhørighet, kjønn og alder. Til slutt i dette kapitlet vil jeg vurdere den totale balanseringen av listen med hensyn til kandidatens gruppetilhørighet og interesse for forskjellige ”policy”- områder. Alle data i dette kapitlet er fra Høyre.

Valen (1958) skiller mellom ideologiske og interesse-fraksjoner. Hans begreper i denne artikkelen er spesielt egnet til å studere det Duverger kaller massepartier (Duverger 1959). De karakteriseres ved høyt og stabilt medlemskap, sterkt sentralt lederskap og høy politisk aktivitet i partiorganisasjonen. I Norge er det særlig Arbeiderpartiet som er et slikt parti. De borgelige partiene var opprinnelig ”caucus parties”, karakterisert ved svak sentralledelse, og av den friere stillingen folkevalgte hadde i forhold til partiorganisasjonen. Men Valen har hevdet at de borgelige partiene har endret seg og etter hvert ligner mer på massepartier (Valen 1958, s. 185 og 186). Partiet Høyre hadde i tidsrommet 1975–81 en medlemsvekst på 66% og fikk flere medlemmer enn Arbeiderpartiet, selv medregnet de kollektivt innmeldte. I 1974 hadde Høyre 506 lokalforeninger. I 1981 var det blitt 642, og det var i bare 5 kommuner Høyre ikke hadde lokalforening. Høyre bygget gradvis og bevisst opp et partiapparat som til forveksling kan minne om Arbeiderpartiets. Partiet utviklet et spesialisert sekretariat på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Partiet fikk også en mer sentralisert ledelse (Osmundsen 1981, s. 146–152). I den grad Høyre i 1985 var et masseparti, er sondringen mellom ulike typer av fraksjoner interessant.

Ideologiske fraksjoner er en trussel mot partiledelsen og mot velgernes oppfatning av partiet som helhetlig. Interessefraksjoner gir derimot partiet kontaktpunkter med samfunnet forøvrig og er derfor legitime. Interessefraksjoner kan deles opp i territorielle grupper, som lokallag, og funksjonelle grupper. De siste kan igjen deles i tre hovedgrupper: yrkesgrupper, demografiske grupper og verdiorienterte grupper. Her kan vi legge merke til at verdiorienterte grupper plasseres som en funksjonell gruppe og dermed som en interessefraksjon, og ikke som en ideologisk fraksjon. Med verdiorienterte grupper menes i første rekke grupper med tilknytning til kristne bevegelser og avholdsorganisasjoner. Slike grupper kan i noen partier utvikle seg til ideologiske fraksjoner (Valen 1958, s. 196 og 197).

Om det er virksomme ideologiske fraksjoner i Høyre ved nominasjoner, og hvordan partiet i tilfelle håndterer slike problemer, vil bli kommentert i avsnitt 4.3.

”Kandidatenes politiske holdninger”. Partiets forhold til interessegrupper vil bli vurdert i avsnitt 4.4. ”Gruppetilhørighet og listebalansering”.

4.2. PERSONLIGE EGENSKAPER EN KANDIDAT BØR HA

Tabell 4.1. Personlige egenskaper en kandidat bør ha, vist i absolutte tall, prosentuell i forhold til alle svar og antall ganger nevnt av respondentene i gjennomsnitt

De personlige egenskapene	Frekvens	Prosent av svarene	Gjennomsnittlig nevnt ¹¹
Personlig integritet	49	14,5	0,59
Kommunikasjonsevner	115	34,0	1,38
Politisk dyktighet	109	32,2	1,31
Representasjonsgrunnlag	31	8,9	0,37
Annet	37	10,9	0,45
Totalt	338	99,5	4,07

I følge partitillitsmennene var en av de viktigste personlige egenskapene politisk dyktighet. 32,2% av svarene var av en art som kan slås sammen til kategorien ”politisk

¹¹ Verdier større enn ”1” er mulig fordi spørsmålet ble stilt som et åpent spørsmål, og jeg har kodet de 6 første responsene på spørsmål nr. 1 i mitt spørreskjema. Jeg har innholdsanalysert spørsmålene etter et kodeark bestående av 5 hovedkategorier og 38 underkategorier. For den enkelte respondent varierer antall kodete responser på dette spørsmålet fra 2 til 6 (Se forøvrig avsnitt 2.4.).

dyktighet”. Like viktig er det at respondentene i gjennomsnitt ga denne type svar 1,31 ganger. I 1957 var denne egenskapen den viktigste.

Endringen fra 1957 bestod i at politisk dyktighet ikke lenger alene var viktigst. Litt høyere score fikk nemlig det Valen (1988 s. 220) kaller ”platform abilities”, eller ”kommunikasjonsevner”. Med kommunikasjonsevner menes f.eks. kandidatens appell, karisma, evnen til å markedsføre partiet og omgjengelighet. 34% av svarene til intervjuobjektene i mitt utvalg gikk på kommunikasjonsevner. Dette ble således nevnt i gjennomsnitt 1,38 ganger. Forskjellen mellom politisk dyktighet og kommunikasjonsevner er liten, så det er riktig å si at det i 1985, i hvert fall for Høyres del, var to sentrale kategorier av personlige egenskaper man burde ha hvis man prøvde å bli nominert til Stortinget.

Alle andre kategorier ble nevnt mer sjelden. Personlig integritet fikk 14,5% av svarene, dvs. omtrent som i 1957. Respondentene nevnte dette i gjennomsnitt 0,59 ganger. Med kategorien representasjonsgrunnlag menes svar som sikter på kandidatens sosiale bakgrunn. I tillegg er to underkategorier som ”helheten” og ”empati” med her. Disse kunne muligens vært plassert under politisk dyktighet.

Tabell 4.2. Rekkefølgen de personlig egenskapene er gitt i. Prosentandelen av de forskjellige egenskapene i den rekkefølgen de er nevnt

De personlige egenskapene	1. respons	2. respons	3. respons	4. respons	5. og 6. respons
Integritet	15,7	12,0	11,0	14,0	18,6
Kommunikasjonsevner	20,5	36,1	42,5	38,6	34,9
Politisk dyktighet	43,3	27,7	27,4	29,8	25,6
Representasjonstjongsgrunnlag	8,4	10,8	6,8	8,8	11,6
Annet	12,0	10,8	12,3	8,8	9,3
N	83	83	73	57	43

Ser man på tabell 4.2, som viser rekkefølgen og den relative frekvensen til svarene, viser det seg at 43,3% av den første responsen dreier seg om politisk dyktighet. Når det gjelder den 2., 3., 4. og 5. responsen var derimot kommunikasjonsevner viktigst. Når vi kommer til de 5. og 6. responsene fikk personlig integritet en anelig andel av

svarene med 18,6%. Nå gir dette bare en pekepinn om respondentenes preferanser, da respondentene ikke ble bedt om å nevne egenskapene i prioritert rekkefølge.

Mediesamfunnet har kanskje påvirket hvilke typer mennesker som blir politikere. I hvert fall mente den delen av selektoratet jeg har med i mitt utvalg at kommunikasjonsevner var helt sentralt. Om de faktisk tok hensyn til dette da de nominerte, vet jeg ikke. For å trekke den slutningen måtte jeg vite hvem som ellers hadde blitt nominert, laget mål på kommunikasjonsevnene til disse kandidatene og til de kandidatene som faktisk ble nominert, og foretatt en sammenligning av disse to gruppernes kommunikasjonsevner. Men man kan selvsagt spørre seg om denne sterkere vektleggingen av kommunikasjonsevner førte til at Høyres stortingsgruppe på 1980-tallet besto av bedre kommunikatorer, sammenlignet med stortingsgruppene på 1950-tallet.

Respondentene ga få svar som gikk i retning av kandidatenes representasjonsgrunnlag, ca. 8,9% av svarene eller 0,38 i gjennomsnitt for respondentene. Dette var høyere enn i 1957, imidlertid er underkategorien ”helheten” plassert under ”representasjonsgrunnlag”. Denne kategorien kunne like gjerne stått under hovedkategorien ”politisk dyktighet”. Til støtte for de brukte kategoriene kan det anføres at ”annet”-kategorien bare fikk 10,9% av svarene. En kan selvfølgelig innvende at å bruke et åpent spørsmål for å fange opp selektoratets preferanser når det gjaldt kandidatenes personlige egenskaper var unødvendig, da det var fullt mulig å lage et slikt spørsmål med lukkede svarkategorier. Men i intervjuene trengte jeg en ”ice breaker”. Jeg tror at med et lukket spørsmål hadde man fått omtrent de samme svarene, i hvert fall når det gjaldt at de to viktigste egenskapene var kommunikasjonsevner og politisk dyktighet (Se avsnitt 2.3 ”Utforming av spørreskjema” og avsnitt 2.4. om ”Reliabilitetsproblemer”).

Kandidatenes opparbeidede politiske erfaring henger også sammen med hvordan de blir vurdert som personer. Da undersøkelsen ble gjennomført, hadde det lenge vært kjent at de fleste ble rekruttert til Stortinget via lokal- og fylkespolitikk. Eliassen viste dette i sitt kapittel i Nordby (1985a). I sosialistiske partiene var det bare 13%, og i de borgelige bare 12% som ikke hadde politisk erfaring fra et kommunestyre. Erfaring fra fylkesting hadde gradvis blitt vanligere, og i perioden 1973–1985 hadde 27% og 35%

fra henholdsvis de sosialistiske og de borgelige partiene erfaring fra fylkestinget. Årsaken til at fylkespolitisk erfaring ble gradvis vanligere kan være at det ble innført direkte valg til fylkestinget fra valget i 1975, og dette kunne først få effekt på erfaringsbakgrunnen til stortingsrepresentantene fra 1977 av (Eliassen 1985, s. 123–125).

Tabell 4.3. Hvor mye vekt det legges på erfaring fra lokal politikk i utforming av listen (fylkesvis og totalt) (Tabellen er prosentuert)

	Ikke noe	Lite	En del	Mye	N
Oslo	0	39,1	34,8	26,1	23
Buskerud	0	9,1	72,7	18,2	11
Oppland	0	16,7	25,0	58,3	12
Sør-Trøndelag	0	0	43,8	56,3	16
Nord-Trøndelag	0	0	50,0	50,0	12
Troms	0	0	22,2	77,8	9
Totalt	0	14,5	41,0	44,6	
N	0	12	34	37	83

De som selekterte i Høyre mente at kandidatene burde ha lokalpolitisk erfaring. Ingen mente at lokalpolitisk erfaring ikke hadde noen vekt. Hele 85,6% mente at slik erfaring betydde ”en del” eller ”mye” da de satte opp listen. Det ble lagt mindre vekt på dette i Oslo enn i de andre fylkene. Buskerud var det fylket som lignet mest på Oslo, mens det ble lagt mest vekt på dette i Troms. Det ser ut til at lokalpolitisk erfaring betydde mer i periferien enn i sentrum. En mulig årsak kan være at det var lettere å få annen relevant erfaring i Oslo og omegn.

4.3. KANDIDATENS POLITISKE HOLDNINGER

Et annet moment en måtte anta at nominasjonskomiteene vurderte, var kandidatens politiske holdninger. Spørreskjemaet ba om en vurdering av hvilke holdninger en god kandidat burde ha til 17 politiske stridsspørsmål (Spørsmål nr. 11). I tillegg ble respondentene bedt om å nevne de 3 viktigste spørsmålene i prioritert rekkefølge.

Tabell 4.4. viser den univariate frekvensfordelingen for de 17 stridsspørsmålene. Her kommer det frem hvilke holdninger selektoratet mente en god kandidat burde ha. En god kandidat, eller en som faktisk ble nominert, kunne ikke være uenig i ønsket om et sterkt forsvar. Det var faktisk ingen av respondentene som mente at en kandidats ønske om å opprettholde et sterkt forsvar talte mot, eller sterkt mot ham. Legg også merke til at ”både-og- kategorien bare er på 2,4% og at ”taler sterkt for” er på hele 67,5%.

Tabell 4.4. Hvilke standpunkter en tenkt kandidat burde ha til 17 stridsspørsmål. (Redigert etter H/V dimensjonen og senere etter størrelsen på midtkategorien). Tabellen er prosentuert.

Stridsspørsmål	Taler sterkt for kandidaten	Taler for kandidaten	Både og/det spørs	Taler mot kandidaten	Taler sterkt mot kandidaten	Vet ikke
Opprettholdelse av et sterkt forsvar	67,5	30,1	2,4	0	0	0
Avskaffelse av karakterene i ungdomskolen	0	1,2	4,8	32,5	61,4	0
Forbud mot å opprette private sykehus	1,2	3,6	8,4	44,6	42,2	0
Absolutt forbud mot å bruke atomvåpen i forsvaret av Norge	3,6	7,2	16,9	39,8	32,5	0
Lavere skatter	25,3	61,4	2,0	1,2	0	0
Stoppe veksten i offentlige utgifter	24,1	55,4	19,3	1,2	0	0
Utvide offentlig sektor for å sikre full sysselsetting	0	1,2	21,7	53,0	22,9	1,2
Økt utjevning mellom kvinner og men	19,3	34,9	39,8	3,6	1,2	1,2
Mer likestilling sosiale grupper og klasser	15,7	49,8	30,1	3,6%	0	1,2
Bort med alle statsreguleringer av næringslivet	8,4	38,6	41,0	9,6	2,4	0
Styrke kristen tro og moral	8,4	47,0	37,3	3,6	2,4	1,2
Skape juridisk likestilling mellom ekteskap og samboerforhold	7,2	37,3	34,9	10,8	6,0	3,6
Betydelige overføringer for å styrke storbyenes økonomi	8,4	26,5	48,2	15,7	0	1,2

Arbeide for større overføringer til utkantstrøk	7,2	34,9	49,4	7,2	1,2	0
Sterk økning av offentlige bevilgninger til barnehager	2,4	22,9	49,4	19,3	6,0	0
Sterkere prioritering av miljøvern	3,6	31,3	57,8	6,0	0	1,2
Større overføringer til utviklingsland	0	22,9	59	13,3	3,6	0

Ikke ved noen andre spørsmål var retningen så sterk. Men den var entydig også ved en del andre spørsmål som relaterer seg til høyre/venstre-dimensjonen (Valen og Aardal 1983, s. 164 og 165). En kandidat burde være for ”karakterer i ungdomsskolen”, være mot ”forbud mot å opprette private sykehus på forretningsmessig basis”, være for ”lavere skatter”, være for å ”stoppe veksten i offentlige utgifter”, være mot å ”utvide den offentlige sektor for å sikre full sysselsetting” og være mot ”absolutt forbud mot å bruke atomvåpen i forsvaret av Norge”. (Kategoriene er ordnet etter hvor entydig retningen var.)

Ikke ved noen av spørsmålene var det en bipolar situasjon. Men også midtkategorien er spennende. Den store midtkategorien ved spørsmålet: ”Bort med alle statsreguleringer” skyldes nok mer spørsmålet skarpe form enn at partiet var ambivalent. Hos Aardal og Valen var spørsmålet: ”Redusere statlig kontroll med næringslivet” (1989 s. 60). Ved dette spørsmålet ble det en klar sammenheng med høyre/venstre-dimensjonen.

Derimot kan midtkategorien ved ”Styrke kristen tro og moral” være et uttrykk for reell uenighet i partiet. Spørsmålet dreide seg om to ting. Det er mulig å være for kristen moral uten å være troende. I den grad spørsmålet ble oppfattet av deler av utvalget som et spørsmål som dreide seg om to forskjellige ting, er det mulig å tillegge midtkategorien holdninger. Det var et knapt flertall som hevdet at ønsket om å styrke kristen tro og moral, talte for kandidaten. Men 37,7% svarte ”både-og/det spørs” til dette standpunktet. Det kan være at de liberalkonservative oppdaget denne tvetydigheten i spørsmålet. De kunne ikke være mot kristen moral og svarte ”både og”. I denne

typen av stridsspørsmål, som henger sammen med den moralsk-religiøse dimensjonen, blir Høyres representanter på Stortinget gjerne stilt fritt. Vi finner noe av det samme ved ”skape juridisk likestilling mellom ekteskap og samboerforhold”. Andre spørsmål hvor midtkategorien er stor, er ved barnehager, U-hjelp, overføring til utkantstrøk, og til storbyene, og ved miljøvern. Her er det en konsentrasjon rundt midten, slik at man ikke kan påstå at det eksisterte ideologiske fraksjoner bak noen av disse spørsmålene. Disse sakene berører andre dimensjoner enn høyre/venstre aksene og det er andre partier som har disse sakene som hovedsaker (Valen og Aardal 1983, s 79 og 172–173).

Det samme bildet fremkommer når det gjelder prioritering av disse spørsmålene. Av 1. responsen utgjorde ”sterkt forsvar” hele 55,4%, og hele 80,7% hadde med ”sterkt forsvar” når de skulle prioritere tre stridsspørsmål. Nest viktigst var ”stoppe veksten i offentlige utgifter” som 42,2% hadde med. Deretter kom ”lavere skatter” med 36,1%, og ”bort med alle statsreguleringer” med 24,1%. Som tidligere nevnt, berører alle disse spørsmålene høyre/venstre-dimensjonen.

Nå var det selvfølgelig nyanser i synet på en del spørsmål som relaterte seg til høyre/venstredimensjonen. For å fange opp dette, ble respondentene bedt om å definere verdikonservatisme og næringslivskonservatisme. Svarene her var lite adekvate. Forklaringen ligger kanskje i at den ideologiske striden ikke var særlig sterk i Høyre på den tiden, noe som førte til lav ideologisk bevissthet (Avsnitt 2.4. om ”Presise og entydige spørsmål”).

I samme sekvens ble det spurt om navn på kandidater som var enten ”lyseblå” eller ”mørkeblå” på høyre/venstredimensjonen. I Oslo kom det en del navn, men ingenting tyder på at dette var spesielt viktig her heller.

De stridsspørsmålene som var viktigst for partiet, var saker som inngikk i høyre/venstre-dimensjonen. I forsvarspolitikken hadde partiet bare én oppfatning, og dette spørsmålet ble også rangert som det viktigste. Jeg fant ingen virksomme ideologiske fraksjoner i partiet. Nærmest kom vi, som tidligere nevnt, temaer forbundet med kristen tro. Dette stemmer godt overens med Valens antagelser om ideologiske

fraksjoner (Valen 1958). Å hevde sitt eget syn angående kristen tro er legitimt i partiet. Partiet ønsker ikke indre strid om saker som kan utvikle seg til ideologiske fraksjoner. Dette har ført til at partiet har fristilt sine representanter i slike spørsmål, f. eks synet på fri abort. Dette var ikke komplisert for et parti som ikke har den kristne tro som kampsak. Spørsmålene rundt storbyenes økonomi, overføringer til utkanten og barnehager var det mulig å slåss for innenfor partiets struktur med kommuneforeninger og sideorganisasjonene, Høyrekvinnene og Unge Høyre. Hvordan partiet forholdt seg til interessefraksjoner, er det neste temaet i dette kapitlet.

4.4. GRUPPETILHØRIGHET OG LISTEBALANSERING

Den interne partiorganisasjonen i fylket består av kommunepartiene, Høyrekvinnene og Unge Høyre. Alle delene av fylkespartiet krever at deres kandidater får en god plassering på listene. Det er litt av en kabal nominasjonskomiteen må legge, skal alle disse organisasjonene bli fornøyde. Valen (1988, s. 222–225) trekker frem nettopp geografiske grupper, kvinner og ungdom som grupper partiene ønsker å få representert.

Men hvordan stilte selektoratet seg til listebalansering? Ser man på hvilke holdninger de hadde til ønsket om geografisk spredning av kandidatene på listen, finner man at 57,8% mente at dette betyr ”en del” eller ”mye”. Som tidligere nevnt, er geografi viktig både eksternt og internt for partiet. Eksternt er det viktig fordi næringsgrunnlaget i et fylke ofte er delt geografisk, slik at geografisk tilhørighet ofte henger sammen med yrke. Et eksempel her kan være Buskerud, med Drammens- og Kongsberg-regionenes industri, og Hallingdal-, Ringerike- og Numedal-regionene med jordbruk. Internt kan man anta at representantenes geografiske tilhørighet er viktig for en kommuneforenings valgkamp. Det å kjempe for en av sine egne som man kjenner, og som kjenner kommunens problemer, kan være lettere enn å kjempe for en liste hvor hele toppen kommer fra andre distrikter.

Tabell 4.5. Hvor mye vekt geografisk fordeling tillegges i utforming av listen. (Fylkesvis og totalt) (Tabellen er prosentuert)

	Ikke noe	Lite	En del	Mye	N
--	----------	------	--------	-----	---

Oslo	26,1	43,5	30,4	,0	23
Buskerud	9,1	36,4	9,1	45,5	11
Oppland	8,3	33,3	41,7	17,7	12
Sør-Trøndelag	0	25,0	56,3	18,8	16
Nord-Trøndelag	0	33,3	25,0	41,7	12
Troms	0	11,1	66,7	22,8	9
Totalt	9,6	32,5	37,3	20,5	
N	8	27	31	17	83

Legg merke til at i Oslo var det 69,6% som svarte at geografisk fordeling hadde ”ikke noen” eller ”liten” betydning. I alle de andre fylkene var det en klar overvekt som hevdet at dette betydde ”en del” eller ”mye”. I Troms var det 88,9% som svarte dette. I Buskerud var det flest som svarte ”mye” (45,5%). Buskerud er også det eneste stedet hvor det var en bipolar situasjon, bare 9,1% svarte ”en del” (Tabell 4.5).

Ser vi på selektoratets villighet til å prioritere en jevn kjønnsfordeling på listene, viser det seg at flesteparten (69,9%) mente at hensynet til kjønnsbalanse betydde ”en del” eller ”mye” (tabell 4.6.). Det er derfor kanskje ikke så merkelig at av de 3 første kandidatene i de 6 fylkene var 7 av 18 kvinner. Vi ser at i Oslo, der den geografisk balansering var minst viktig, var det mest viktig å ta hensyn til kjønnsfordelingen på listen. Ingen fra Oslo mente at geografi betydde ”mye”, og hele 16 av de 35 personene som hevdet at geografisk fordeling ikke hadde noen eller liten betydning kommer fra Oslo. Hele 91,3% i Oslo mente at kjønnsfordeling betydde ”en del” eller ”mye”. Vi skimter kanskje her at det store Oslo Høyre, som virket i en by, kunne prioritere kjønn kraftigere enn andre fylkespartier, som også måtte prioritere geografi.

Tabell 4.6. Hvor mye vekt tillegges en jevn kjønnsfordeling i utforming av listen. (Fylkesvis og totalt) (Tabellen er prosentuert)

	Ikke noe	Lite	En del	Mye	N
Oslo	4,3	4,3	47,8	43,5	23
Buskerud	9,1	27,3	45,5	18,2	11
Oppland	16,7	33,3	33,3	16,7	12
Sør-Trøndelag	18,8	25,0	37,5	18,8	16

Nord-Trøndelag	0	16,7	58,3	25,0	12
Troms	11,1	33,3	33,3	22,2	9
Totalt	9,6	20,5	43,4	26,5	
N	8	17	36	22	83

En alternativ forklaring kan være at andelen av kvinner i utvalget fra Oslo var større enn i de andre fylkene. En tredje mulighet er at flere av respondentene i Oslo tilhørte en annen generasjon med andre holdninger til kvinner og politikk. Sammenhengen kunne da være at yngre var mer positive til kjønnsbalansering enn eldre.

Tabell 4.7. Multivariat regresjonsanalyse med holdningene til kjønnsfordeling på listene som avhengig variabel

	b	Beta
Kvinne	0,67	0,36*
Alder	-0,01	-0,09
Oslo	0,81	0,39*
Buskerud	0,27	0,10
Sør-Trøndelag	0,05	0,02
Nord-Trøndelag	0,44	0,17
Troms	0,19	0,07
R ²		0,25

Merk: Koeffisienter merket med * er signifikante på 5 prosentnivå.

For å teste disse alternative forklaringene, kan vi sjekke respondentenes holdning til kjønnsbalansering mot deres kjønn, alder og hvilket fylke de kom fra. Vi finner da to sterke og signifikante sammenhenger. Å være fra Oslo gjorde at en så på kjønnsfordeling som viktig. Kvinner var mer positive til listebalansering enn menn. Mens man kanskje skulle tro at yngre mennesker var mer liberale til kjønnsbalansering enn eldre, er sammenhengen for svak til at man kan slutte noe i den retning (Tabell 4.7).

Av tabell 4.8. ser vi at respondentene ønsket å ta hensyn til aldersfordelingen på listen. 56,6% mente at det betydde ”en del” og 15,7% at det betydde ”mye”. I praksis innebar dette at det var viktig å få inn representanter som ungdom kunne identifisere seg med.

Tabell 4.8. Hvor mye vekt en tillegger ønske om å få til en fordeling av kandidatenes alder ved utforming av listen. (Fylkesvis og totalt) (Tabellen er prosentuert)

	Ikke noe	Lite	En del	Mye	N
Oslo	4,3	26,1	56,5	13,0	23
Buskerud	0	9,1	72,7	18,2	11
Oppland	8,3	25,0	66,7	0	12
Sør-Trøndelag	0	43,8	50,0	6,3	16
Nord-Trøndelag	0	25,0	50,0	25,0	12
Troms	0	11,1	44,4	44,4	9
Totalt	2,4	25,3	56,6	15,7	
N	2	21	47	13	83

Man kan her legge merke til at i Oppland var det ingen som svarte ”mye”, mens det i Troms var like mange som svarte ”en del” som ”mye”, 44,4%. Det var også i Troms det var flest som mente at det var viktig å få en aldersmessig spredning på listen.

I avsnitt 4.1. ble det trukket frem at det ikke var så enkelt å skille mellom interne og eksterne grupper. Når man nominerer en kvinne, er det ikke bare organisasjonen Høyrekvinnene man ønsker å få representert, men alle kvinner, med deres erfaringer og holdninger. Mange politikere har arbeidet med et politisk saksfelt eller ”policy”-område i mange år og også på flere politiske nivåer som kommunestyre, fylkesting og Storting. Disse kan bli sett på som representanter for interesser som artikuleres innenfor en sektor. I tillegg vil representanten ofte være kjent som kunnskapsrik og dyktig på området.

Partiet håper at flest mulige velgere vil bruke deres liste ved valget. Ut fra et slikt perspektiv blir listen en meny, men dette forutsetter at velgerne tror at partiet får mer enn en kandidat. Får man bare en, må man i første rekke konsentrere seg om denne enes totale velgerappell. De fleste velgere synes at noen sektorer er viktigere enn andre. Dette skulle lede til at en kandidat bør bli sett på som spesielt interessert og dyktig i saker som flest mulig av partiets faste og potensielle velgere mener er viktige. Det kan tenkes at det er nok med én slik interesse, hvis denne også er hovedinteressen til det store antall av velgere. Hvis ikke, kan det å være anerkjent som representant for flere

interesser være bra. Men aller helst skal man kanskje bli sett på som en som tar vare på alle interesser og kan hele politikkenes bredde: Generalisten eller ”allrounderen”.

Vi skal nå se på om vi kan si noe om både hvilke grupper og ”policy”-områder partiets kandidater representerte. Deretter skal vi se om vi kan finne et mønster, ikke bare i listebalanseringen mellom grupper, men også i forhold til ”policy”-områder.

Tabell 4.9. viser hva medlemmene av de seks nominasjonskomiteene og arbeidsutvalgene mente at deres kandidater representerte. Man må her huske at utgangspunktet er respondentens vurdering av en allerede nominert kandidat. Det kan således ikke tolkes som en ønskeliste over hvilke interesser en 1. kandidat burde ha i forhold til en 2. kandidat osv. For en mer utførlig metodediskusjon, se avsnitt 2.4. ”Content validity”.

Av tabellen går det frem at 1. kandidatene hadde en bred gruppebasis. Det samme hadde 2. kandidatene, mens 3. kandidatene var mer konsentrert om en gruppe. Nå hadde faktisk 2. kandidatene fått flest avmerkinger for gruppetilhørighet, men det er her viktig å legge merke til 1. kandidatens score som ”allrounder”. Interessene som er blitt plassert fra ”I” og utover er egentlig avmerkinger for kategorien ”annet”, som så har blitt kodet om, da det ikke var muligheter på det arket respondentene ble forelagt. Derfor er 13 av 83 avmerkinger for ”allrounder” høyt. Hvis man i tillegg regner disse som flere avmerkinger, kanskje ett på alle grupper, så har 1. kandidatene videst interessefelt. Man må huske på at det her var seks 1. kandidater, og det kan tenkes at en av kandidatene avvek sterkt fra trenden. Dette vil jeg komme tilbake til i den fylkesvise gjennomgangen av nominasjonen, der hver enkelt 1. kandidats bredde vil komme frem.

Tabell 4.9. Grupper og interesser respondentene mente kandidatene representerte (i prosent)

	Kandidat nr. 1.	Kandidat nr. 2.	Kandidat nr. 3.
a) Fiskere	14,4	10,8	2,4
b) Landbruk	20,5	42,2	14,6
c) Industri/næringsliv	66,3	27,7	86,6
d) Sosialektoren	34,9	49,3	32,9
e) Kvinner	24,1	54,2	11,0
f) Ungdom	10,8	45,8	31,7

	Kandidat nr. 1.	Kandidat nr. 2.	Kandidat nr. 3.
g) Eldre	39,8	37,3	10,9
h) Idrett	16,9	6,0	2,4
i) Avhold	13,3	1,2	1,2
j) Skole	6,0	43,4	18,3
k) Forsvar	13,3	4,8	4,9
l) Kultur/ideologi	0	6,0	1,2
m) Media	0	2,4	0
n) Finanspolitikk	3,6	0	1,2
o) Allrounder	15,7	,0	6,1
p) Annet	18,0	9,6	18,3
N	83	83	83
Totalt antall svar	248	283	200
Antall svar i snitt	2,99	3,41	2,44

Ser man på hvilke områder de representerte, ser man at 1. kandidatene hadde hovedtyngden i kategorien industri/næringsliv. De representerte også eldre- og sosialsektoren, men representerte i mindre grad ungdom og skole. Derimot hadde 2. kandidaten sin basis som representant for kvinner, sosialsektoren, ungdom, skole, landbruk og eldre. Fordommen om at høyrekandidater i første rekke ivaretar næringslivets interesser ble særlig innfridd når det gjaldt de interessene som 3. kandidaten representerte. 86,6% krysset av for industri/næringsliv. 3. kandidaten representerte også sosialsektoren og ungdom. Legg merke til at bare 11% mente at han eller hun representerte kvinner.

Jeg har valgt å stoppe på 3. plassen med å kommentere kandidatenes gruppetilhørighet. Spørsmålene i spørreskjemaene gikk bare på de plassene på listen som var relevante i forhold til fast plass på Stortinget. Derfor ville noen fylker forsvinne hvis jeg gikk ned på 4. kandidaten. Menyen så langt er likevel klar.

1. kandidaten var en som tidligere hadde sittet på Stortinget og hadde fått stor bredde. Opprinnelig var kandidaten rekruttert på grunn av sin styrke i industri/næringslivsaker. Som oftest var 1. kandidaten en mann. Hadde man så en sterk mann til som

skulle inn på listen og som hadde hovedtyngden nettopp i industri/næringsliv, la dette føringer på hvilke krav kandidaten mellom dem på listen måtte tilfredsstillte. Man fikk eksempler på listebalansering både ut ifra kjønn og ”policy”-områder. Dvs. 2. kandidaten måtte ikke bare være kvinne, men måtte også være opptatt av andre ”policy”-områder, som sosialektoren, eldre, skole og ungdom, eller landbruk. Jeg har ikke funnet andre studier som har tatt for seg listebalansering ved ”policy”-områder, eller som har latt et utvalg bestående av sentrale aktører i en nominasjonsprosess beskrive kandidatene på sin liste i forhold til et slikt sett med kategorier. Det fantes derfor ikke andre data for slik listebalansering å sammenligne med.

4.5. OPPSUMMERING

De personlige egenskapene som ble tillagt størst vekt i Høyre var ”kommunikasjonsevner” og ”politisk dyktighet”. ”Kommunikasjonsevner” ble i 1985 tillagt større betydning enn før, f.eks. i 1957. Ser man på rekkefølgen svarene ble gitt i, var det mange flere som svarte ”politisk dyktighet” enn ”kommunikasjonsevner” som første respons.

Ingen mente at lokalpolitisk erfaring ikke hadde noen betydning. I alle fylkene ble det tillagt stor vekt å ha slik erfaring. I Oslo var det av minst betydning, men også her tilla flertallet det en del eller stor betydning. Betydningen av lokalpolitisk erfaring ble gjenspeilet på Stortinget, hvor nesten 90% hadde bakgrunn fra kommunestyret, og stadig flere hadde vært på fylkestinget.

På alle spørsmål som er en del av høyre/venstredimensjonen hadde Høyre en klar profil. Det ville være vanskelig for en kandidat å nå opp ved nominasjonen hvis han ved slike spørsmål hadde avvikende holdninger. F.eks. kunne det å stå på ønsket om et sterkt forsvar nærmest sees på som en betingelse for å bli nominert. Ved spørsmål som berørte andre dimensjoner, var det mindre viktig hvilke holdninger kandidaten hadde, men det var ingen fordel å være mot kristen moral. Kristen tro hadde både sine tilhengere og personer som stilte seg nøytrale. Spørsmålene som ikke er en del av høyre/venstredimensjonen ble i liten grad nevnt da respondentene skulle prioritere de tre viktigste sakene. Da ble særlig ønsket om et sterkt forsvar prioritert.

Flertallet av medlemmene i nominasjonskomiteene og arbeidsutvalgene ønsket å drive listebalansering ut fra geografi, kjønn og alder. Ønsket om en kjønnsbalansert liste var størst i Oslo. Det å komme fra Oslo hadde en selvstendig og positiv effekt på holdningen til kjønnsbalansering, selv når man kontrollerte for effektene av respondentens kjønn, alder og fylke. Kvinner var mer villig til å prioritere å få flere kvinner inn på listen. Derimot spilte ønsket om geografisk spredning minimal rolle i Oslo.

Det var interessant å få belyst at listebalansering ikke bare dreide seg om forskjellige lokalforeninger, sideorganisasjoner og interessegrupper, men også ble drevet ut fra ”policy”-områder. I Høyre hadde 1. kandidaten ofte en bred profil, men med tyngden innenfor industri/næringsliv. 2. kandidaten representerte hyppig kvinner, sosialsektoren, ungdom, skole og landbruk. Ofte representerte 2. kandidaten tre eller flere slike grupper. 3. kandidaten representerte igjen industri/næringsliv, men her i en mye renere form enn hos 1. kandidaten. Vi skal se mer på problemene med listebalansering i de neste kapitlene, hvor det vil være sentralt å se på hvorfor akkurat den kandidaten med sine gruppetilknytninger vant den plassen på listen.

KAPITTEL 5: NOMINASJONEN I NORD-TRØNDELAG

5.1. INNLEDNING

Ved nominasjonen i Nord-Trøndelag Høyre i 1985 vant en kvinne (Wenche Frogn Sellæg) over en mannlig sittende stortingsrepresentant (Gunnar Vada) som partiets 1. kandidat. Mannen var den første høyrerepresentanten på Stortinget fra Nord-Trøndelag i etterkrigstiden. Dessuten hadde han bakgrunn fra landbruket. Hvordan kunne en kvinne som var lege og innflytter slå ham ut? Var f.eks. kandidatenes kjønn avgjørende, eller var det andre sider ved dem som var viktigere? Vi skal se på hvilke egenskaper og ressurser Wenche Frogn Sellæg hadde til forskjell fra Gunnar Vada.

Jeg skal også drøfte kampen om 3. plassen mellom fabrikk sjef Birger Hærnes og ungdomskandidaten Ola Stene, selv om denne kampen strengt tatt ligger utenfor ”incumbent”/utfordrerperspektivet. Begge kandidatene var blitt foreslått på 2. plass av noen lokalforeninger. Alle anså 2. plassen som en kamp plass. Hele 5 regnet med Nord-Trøndelag Høyre skulle få to mandater. To påpekte muligheten for å få Sælleg inn i en ny regjering, og dermed en møtende varamannsplass. I en slik sammenheng er det ikke unaturlig å presentere Hærnes og Stene, og drøfte deres nominasjon.

I den grad de involverte hadde tro på to representanter, er listebalansering relevant. Resultatet av valget var at Nord-Trøndelag Høyre bare fikk en representant. Det er derfor interessant å se om man ønsket flest mulig egenskaper samlet i en kandidat, og dermed la vekt på de personlige egenskapene, eller om man nominerte kandidater på grunnlag av deres bakgrunn, selv der listebalansering var et mindre viktig hensyn.

I Nord-Trøndelag bestod utvalget av nominasjonskomiteens 6 medlemmer, arbeidsutvalgets medlemmer og fylkessekretæren, i alt 13 personer. En person var syk da intervjuene ble gjort, slik at mitt utvalg var på 12 personer.

5.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET

Det er 24 kommuner i fylket. De folkerike kommunene er Steinkjer, Stjørdal, Levanger, Verdal og Namsos. Ingen av disse kommunene utgjør mer en 16% av den totale befolkningen i fylket. Fylkesadministrasjonen ligger i Steinkjer. 38% av befolkningen bor i tettbygde strøk fordelt på 29 tettsteder. På landsbasis bor 66% i tettbygde strøk. Ingen av kommunene var typiske høyrekommuner i 1985. I tre av kommunene hadde Høyre under 10% av stemmene. I resten av kommunene hadde Høyre mellom 10 og 20% av stemmene. Arbeiderpartiet var det suverent største partiet i fylket med 47,1%. Senterpartiet var nest størst med 18,3%. Høyre var tredje størst med 15,4% av stemmene (*Stortingsvalget 1985*, 1986, s. 40 og 71). Nord-Trøndelag er et jordbruksfylke. Jordbruket består av småbruk i Namdalen, mens storgårdene i syd ofte driver med korndyrking. Litt over en fjerdedel av fylket er produktiv skog. I vest er fiske en viktig næring. Det drives også med bergverk i fylket. På flatlandet rundt Steinkjer og sydover er det en del industri (Store Norske, 1986 bind X s. 248).

Første gang noen høyremann møtte på Stortinget for Nord-Trøndelag var i januar 1974, da Gunnar Vada møtte som første varamann for KrFs Ottar Gravås. Fra og med neste periode møtte Gunnar Vada fast. Første perioden ble han valgt i kraft av 1. plassen på felleslisten til Høyre og Kristelig folkeparti. I den siste perioden (1981–1985) var han innvalgt på en ren høyreliste (Nordby 1985b, s. 767). Selv om fylket er delt i to regioner, nord og vest av Steinkjer versus Steinkjer og syd av Steinkjer, så hadde ikke dette skillet gjort seg gjeldende i Nord-Trøndelag Høyres stortingsnominasjoner, da Nord-Trøndelag Høyre normalt ikke en gang hadde en fast plass å slåss om.

I 1985 regnet hele nominasjonskomiteen og arbeidsutvalget med minst en sikker plass, og at kamplassen dermed ville være 2. plassen på listen. Av 12 respondenter regnet 4 med at Høyre ville få to mandater. Hadde Nord-Trøndelag Høyre fått 2 representanter, kunne fort 3. representanten blitt fast møtende varamann, hvis f.eks. Sellæg ble statsråd.

5.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE

Som tidligere nevnt var den sittende representanten Gunnar Vada. Han er født i 1927 og er fra Steinkjer. Han er av bondeslekt og var gårdbruker og fylkesagronom i husdyrbruk før han ble politiker. Vada hadde liten kommunal/fylkespolitisk erfaring da han ble valgt til Stortinget, men hadde vært på Fylkestinget i perioden 1975–1979. Han hadde fra 1960 av deltatt i en rekke offentlige utvalg i forbindelse med landbruket. På Stortinget satt han i landbrukskomiteen i begge perioder. Av partiverv kan nevnes at han var viseformann i Nord-Trøndelag Høyre fra 1970 til 1975, formann i Steinkjer Høyre 1972–1974 og gruppeleder i fylkestinget 1975–1977 (Nordby 1985b, s. 767–768).

Fremst av utfordrerne stod Wenche Frogn Sellæg, født i 1937. Hun var Gunnar Vadas vararepresentant i perioden 1981–1985. Viktigere var det at hun var miljøvernminister i Willochs regjering fra 14.10.1981 til 08.06.1983. I tillegg var hun blitt medlem av arbeidsutvalget i Høyre sentralt i 1982. Heller ikke Sellæg hadde lang lokalpolitisk erfaring. Hun var varamedlem av kommunestyret i Namsos fra 1979 til 1983. Hun hadde i likhet med Vada hatt en rekke andre offentlige verv. Men i motsetning til ham hadde hun ikke hatt dem i landbrukssektoren, men innenfor kultur og idrett. Sellæg hadde vært formann i Namsos Høyre og organisatorisk nestformann i Nord-Trøndelag Høyre. Sellæg hadde også vært aktiv innenfor misjonen. Hun var misjonslege i Bhutan i 1972 (Nordby 1985b, s 634).

I tillegg til disse to var Birger Hernes og Ola Stene foreslått i forbindelse med de to første plassene. Hernes er født i 1934, og han var 2. vararepresentant til Stortinget i perioden 1981–1985. Hernes var fabrikk sjef av yrke og kommer fra Stjørdal. Ola Stene var ungdomskandidaten. Han var diplomøkonom og ansatt i partiet. Nå hadde ingen av disse noen reell sjanse til å nå opp til de to første plassene. På oversikten over kommuneforeningenes prioriteringer fikk de null førsteplasser og henholdsvis en og to andre plasser (tabell 5.3.). Det var tredje plassen disse kjempet om.

5.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I NORD-TRØNDELAG

Kommunikasjonsevner er den personlige egenskapen som ble hyppigst nevnt i Nord-Trøndelag, i likhet med i utvalget som helhet (se tabell 4.1). I hele utvalget var det nesten like mange som nevnte politisk dyktighet, mens det i Nord-Trøndelag Høyre var en langt lavere andel – 34% nevnte kommunikasjonsevner, mens bare 22% nevnte politisk dyktighet. En annen forskjell er at integritet blir nevnt hyppigere i Nord-Trøndelag enn i hele utvalget. Svarene her er basert på spørsmål nr. 1 i spørreskjemaet¹².

Tabell 5.1. Personlige egenskaper en kandidat bør ha i Nord-Trøndelag. Vist i absolutte tall, prosentuell i forhold til alle svar, og antall ganger nevnt av respondentene i gjennomsnitt

Egenskapene	Frekvens	Prosent av svarene	Gjennomsnittlig nevnt
Personlig integritet	9	18	0,75
Kommunikasjonsevner	17	34	1,42
Politisk dyktighet	11	22	0,92
Representasjonsgrunnlag	6	12	0,50
Annet	7	14	0,58
Totalt	50	100%	4,17

5.5. KANDIDATENE OG DERES GRUPPETILHØRIGHET

Som vi var inne på i kapittel 4, var kandidatenes gruppetilhørighet meget viktig. Ser vi på tabell 5.2. (samme type tabell som 4.9.), ser vi at det var stor forskjell på kandidatenes gruppetilhørighet i Nord-Trøndelag. Førstekandidaten Sellæg hadde bredest gruppebasis. Hun representerte i snitt 4,3 grupper eller interesser, og det er vesentlig høyere enn Gunnar Vadas snitt på 2,9. Derimot var kanskje Vada mer lik sine velgere i sosial bakgrunn. Respondentene var samstemmig i at han representerte landbruks-

¹² Spørsmål nr. 1 er: Det er delte meninger om hvilke egenskaper det er som gjør en person til en dyktig politiker. Hvilke egenskaper vil du tillegge størst vekt hos personer som du ønsker å nominere på listen til Stortingsvalget?

interesser. Sellæg fikk mange kryss som representant for sosialsektoren, idrett, kvinner og eldre. Særlig det å være partiets sosialpolitiske representant, var viktig. Alle krysset av på sosialsektoren, og dette var en stor ressurs for henne. En tredjedel av respondentene så samtidig på henne som en ungdomsrepresentant. Kanskje det var dette som avgjorde kampen til hennes fordel. Men jeg ser det som sentralt at flertallet så på henne som en representant for flere grupper, mens Gunnar Vada i hovedsak ble sett på som representant for en gruppe.

Tabell 5.2. Grupper og interesser respondentene i Nord-Trøndelag mener kandidatene representerer i hele tall¹³

Interesser	Sellæg	Vada	Hernes	Stene
a) Fiskere	1	6	1	0
b) Landbrukere	0	12	0	2
c) Industrinæringsliv	1	2	11	9
d) Sosialsektoren	12	3	1	0
e) Kvinner	8	1	0	2
f) Ungdom	4	1	2	12
g) Eldre	7	3	0	0
h) Idrett	11	2	0	9
i) Avhold	4	1	0	1
j) Skole	0	3	2	11
k) Forsvar	1	1	1	0
l) Kultur/ideologi	0	0	0	0
m) Media	0	0	0	0
n) Finanspolitikk	0	0	0	0
o) Allrounder	0	0	0	0
p) Annet	3	0	0	0
Sum	52	35	18	46
Gjennomsnitt	4,3	2,9	1,6	3,9
N	12	12	11 ¹⁴	12

¹³ Kategoriene fra og med k) til og med o) er opprinnelig svar i kategorien annet, og som jeg deretter har kodet.

¹⁴ En av respondentene nektet å svare da det gjaldt ham selv.

Hernes på tredje plass representerte industri og næringsliv. Dette var en samstemt bedømming. Så lenge 1. og 2. kandidatene til sammen bare fikk tre kryss i denne kategorien, som normalt er tungt representert i Høyre (se kapittel 4), ble det kanskje ønskelig å la 3. plassen gå til en fra industri og næringsliv.

Det er kanskje litt merkelig at Ola Stene på 4. plass har en så bred gruppebasis (et snitt på 3,9). Et flertall mente han representerte ungdom, skole, industri/næringsliv og idrett. Man skulle tro Stenes høye score på grupperepresentasjon ville være nok til at han kom høyt på listen. Hvorfor han ikke kom høyere, skal vi komme tilbake til senere.

At det var bare 6 anmerkninger i den opprinnelige annet-kategorien ("k" til "p"), viser at de faste kategoriene mine fanger opp representasjonsgrunnlaget godt. Disse tilleggs-kategoriene kan være nyttige å ha til å karakterisere politikere fra de store fylkeslagene, hvor oppgavene er mer spesialisert.

5.6. PROSESSENS RAMMER OG HENDELSESFORLØP

En nominasjonskomité på 6 medlemmer ledet nominasjonsprosessen. Alle kommuneforeninger, sideorganisasjoner, medlemmer og sympatisører ble anmodet om å sende inn forslag på navn til kandidater før 1. april 1984. Nominasjonskomiteen satte på det grunnlag opp en alfabetisk liste som inneholdt 50 navn. Listen ble så sendt ut til kommuneforeningene og sideorganisasjonene, som skulle sette opp 12 navn i prioritert rekkefølge. Dernest skulle nominasjonskomiteen sette opp en foreløpig prioritert liste, som skulle ut til ny høring. Etter dette hadde nominasjonskomiteen sitt siste møte hvor de innstilte overfor arbeidsutvalget, og arbeidsutvalget igjen overfor fylkesstyret. Dette betyr at det listeforslaget som nominasjonsmøtet fikk seg forelagt var fylkesstyrets (R.1.2., R.1.3. og R.1.4.)

Før den 1. april skulle som nevnt lokalforeninger, sideorganisasjoner, medlemmer og sympatisører sende inn forslag på navn til kandidater. Bare halvparten av lokalforeningene benyttet sjansen til å foreslå kandidater (R.1.5.). En Vada-tilhenger i nominasjonskomiteen opplyste at Vada hadde blitt foreslått dobbelt så mange ganger

som Sellæg. Vedkommende mente den gang at Vadas posisjon på toppen av listen så sikker ut. Dette ble bekreftet av en Sellæg-tilhenger, som sa at få på det tidspunktet trodde Vada ville bli skiftet ut.

En av Sellæg-tilhengerne fortalte følgende: ”En gruppe hadde kjent til Sellægs kandidatur siden høsten 1983. Med Unge Høyre i spissen startet en kampanje til fordel for Sellæg. Ved hjelp av en del lokale tillitsmenn ble Sellægs kandidatur til førsteplassen lansert over hele fylket”. Flere andre kom med uttalelser som gikk ut på det samme. I den første runden i lokalforeningene hvor kandidatene skulle rangeres, hadde Sellæg som følge av dette hentet inn Vadas forsprang og stod nå omtrent likt med ham i lokalforeningene (Tabell 5.3, som bygger på R.1.1.). På møtet i nominasjonskomiteen 05.06. innstilte flertallet på Sellæg som nr. 1 (R.1.6.).

Tabell. 5.3 Antall listeplasser for de interessante kandidatene i Nord-Trøndelag

	Sellæg	Vada	Hernes	Stene
1. plasser	10	10	0	0
2. plasser	8	8	1	2
3. plasser	2	0	9	4
4. plasser	0	0	2	5
5. plasser	0	0	1	1
6. plasser	0	0	2	0
7. plasser	0	0	0	1
8. plasser	0	0	0	1

Når vi ser på tidspunktet for når de forskjellige medlemmene av nominasjonskomiteen og arbeidsutvalget ble klar over hvem som var kandidater, ser det ut til at få ble overrasket over hvem som stod frem som kandidater. Nesten alle respondentene visste at de 4 første på listen var kandidater allerede i januar 1984. Sellæg var faktisk den mest uventede kandidaten. ”Bare” 2/3 visste da om hennes kandidatur. Den resterende tredjedelen visste ikke at hun ville stille opp før i mai/juni. Dette kan tas som en bekreftelse på at Sellægs støttetropper nettopp benyttet tiden frem til den første prioriteringsrunden i lokalforeningene godt, og at Vadas tilhengere ble tatt på sengen.

I den andre runden i lokalforeningene var det 11 kommuneforeninger som sendte inn prioriterte listeforslag. I tillegg hadde det kommet inn to brev til nominasjonskomiteen; ett var fra Nord-Trøndelags eget landbruksutvalg med støtte til Vada; det andre fra Høyrekvinnenes Landsforbund som var en del av aksjonen ”Slipp kvinnene til”.

På møtet i nominasjonskomiteen 03.09. fikk Vada og Sellæg like mange stemmer (R.1.2.). En representant hadde endret oppfatning til fordel for Vada, og en som ikke var på forrige møte, stemte også på Vada. Det hardnet til, og Høyrekvinnenes representant i nominasjonskomiteen fikk hard medfart for å ha stemt på Vada. Formannen i Stjørdal Høyrekvinner gikk hardt ut i lokalavisen og sa: ”Jeg er meget misfornøyd med at Høyrekvinnenes representant i nominasjonskomiteen for Høyre ikke har gått inn for Wenche Frogn Sellæg” (Nordtrønderen og Namdalen 22. sep. 1984). Like etterpå gikk formannen i Stjørdal Høyrekvinner igjen ut i avisen, denne gangen varsler hun benkeforslag på Sellæg (Adresseavisen 25 sep. 1984).

I arbeidsutvalget gikk 2/3 inn for Sellæg (R.1.3.). I fylkestyret trakk Sellæg seg, slik at fylkestyret kunne komme frem til en enstemmig innstilling (R.1.4.). Til lokalavisa sa Sellæg at hun ikke følte at hun hadde støtte i kvinneorganisasjonen (Nordtrønderen og Namdalen 30. nov. 1984).

Etter dette er det særlig to begivenheter en bør legge merke til. Da Stjørdal Høyre skulle velge utsendinger til nominasjonsmøtet, satte Stjørdal Høyrekvinner frem et benkeforslag som bare inneholdt navn på Sellæg-tilhengere. Dette forslaget fikk flertall. Dermed var en av delegasjonene som det ble forventet ville støtte Vada, vunnet for Sellæg. Det andre er at på årsmøtet i Overhalla Høyre, Sellægs egen kommuneforening, bekreftet hun at hun ville si ja til førsteplassen om det kom forslag på henne på nominasjonsmøtet. Dette fremkom som en opplysning på nominasjonsmøtet. To respondenter mente at det kunne oppfattes slik at hun bila striden i fylkestyret for å kunne fortsette kampen for å bli nominert mens andre tok det med ro. På det endelige nominasjonsmøte vant Sellæg i første prøvevotering med 40 mot 29 stemmer etter en lengre debattrunde (R.1.7.).

5.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN

Da jeg stilte spørsmål om hvorfor Sellæg kom på førsteplass, svarte 4 av 12 at Vada hadde sittet i 8 år. Dette spilte nok en rolle for hvordan nominasjonen forløp. Men andre ting var kanskje viktigere. Halvparten la vekt på at hun hadde vært statsråd. Legger vi til dem som nevnte at hun var rikspolitiker eller medlem av sentralstyret, kommer vi opp i nesten hele utvalget. Her lå det et legitimerende element, eller som en sa det: ”Vi kastet ingen, valget stod mellom en tidligere statsråd og en stortingsrepresentant”. Hele 10 mente at Sellæg var den beste markedsføreren. Bare en mente det motsatte: ”Vada er flink til å kommunisere med velgerne i Nord-Trøndelag”. På spørsmålet om noen av kandidatene hadde en spesiell plassering på den moralsk/religiøse dimensjonen, trakk hele 8 frem at Sellæg var personlig kristen. Imidlertid trodde bare en at dette hadde noen betydning for hennes oppslutning.

Vada ble entydig oppfattet som landbrukets representant. Et typisk eksempel på et argument for Vada ble gitt av en av hans tilhengere: ”De fleste i Nord-Trøndelag er avhengige av primærnæringene så vi burde valgt Vada”. Det var ellers få personlige egenskaper som ble nevnt i forbindelse Vada. En slik egenskap er at han er flink til å bringe frem lokale saker. Dette ble imidlertid også brukt mot ham. En kom med følgende formulering: ”Når de springer med enkeltsaker, aksepterer de systemet. Wenche kan kjempe for en generell endring, Vada bare for en lokal”. Andre hadde følgende kommentarer som peker i samme retning: ”Wenche er en klarere høyrepolitiker” og ”Hun har et bredere engasjement og større ambisjoner”. Her fremkom det en ideologisk nyanse mellom de respektive støttetroppene. De som var for Vada, ønsket en som kunne ivareta fylkets interesser på Stortinget. De hadde ikke noe håp om at Nord-Trøndelag Høyre skulle være med og styre Høyre sentralt, og dermed kjempe om de større linjene i norsk politikk. Sellægs tilhengere hadde større ambisjoner. De ville gi en av sine muligheten til å kjempe om toppvervene i norsk politikk for å endre norsk rikspolitikk og ikke bare verne om sine lokale interesser. Det er vel i dette lyset en lettest kan forstå bl.a. Unge Høyres sterke engasjement for Sellæg. Det å ha ambisjoner om å endre Norge og være talsmann for mange interesser

kan oppfattes som friskt og som uttrykk for ungdommelig pågangsmot. Unge Høyre ønsket både en markedsfører og en med nasjonale vyer.

Vada var uheldig da han skulle begrunne hvorfor han søkte renominasjon. Han ble intervjuet i Arbeiderbladet 9. juli 1984 på bakgrunn av en pressemelding han hadde sent ut. Her uttalte Vada bl. a. at han var innstilt på å kjempe for førsteplassen. Han pekte på behovet for å ha to personer i toppen, ikke bare en: Sellæg i Høyres arbeidsutvalg og han selv på Stortinget. Han hevdet også å ha personlige grunner for å søke renominasjon: ”Min gamle stilling som fylkesagronom er omdisponert slik at stillingen dekker et annet område. Hvis jeg skal tilbake til stillingen må jeg omskolere meg. Etter en periode til på Stortinget kan jeg derimot pensjoneres”. Denne siste uttalelsen ga grobunn for argumenter for Sellæg.

Ser man på hvordan agitasjonen for Sellæg ble drevet¹⁵, så mente alle at den interne valgkampen var viktig. 8 av 12 mente at pressen spilte en sentral rolle. 10 mente at agitasjonen i partiet for Vada var viktig, og det samme antall hevdet at pressen spilte en viktig rolle for hans del. Den store forskjellen kommer frem når en ser på partikontoret. Hele 3/4 mente at dette leddet i organisasjonen var for Sellæg. Dette skapte så store problemer at arbeidsutvalget valgte å sende ut en pressemelding med et dementi av at fylkessekretæren hadde drevet en organisert aksjon til fordel for en av kandidatene. Et eksempel på omtale av fylkessekretæren kan være følgende uttalelse: ”Fylkessekretæren har vært en sterk spiller overfor enkelte i nominasjonskomiteen”. En annen hadde derimot denne kommentaren: ”Fylkessekretæren agiterte ikke, han ønsket bare bredest mulig behandling, dvs. han ville sikre seg at alle plasser ble underlagt en seriøs vurdering”. Men selv med utgangspunkt i denne siste uttalelsen, kan det hevdes at Sellæg, som utfordrer, hadde større fordeler enn Vada av en bredest mulig behandling. Fylkessekretærens handlingsmåte ble drøftet i en rekke avisoppslag. Namdal Arbeiderblad påstod den 29. juni at kampanjen for skifte ble startet av fylkessekretæren. Via flere avisoppslag endte det opp med full oppreisning for fylkessekretæren 7.

¹⁵ Se spørsmål nr. 24: ”Har agitasjonen for Sellæg skjedd gjennom partiet, i hovedsak på partikontoret eller i pressen?”

juli i Adresseavisen. Her het det at et enstemmig arbeidsutvalg frikjenner Larsen for å ha drevet en organisert aksjon for å få nominert en bestemt kandidat på førsteplass.

Fylkessekretæren vil i ethvert fylkesparti i Høyre være en sentral aktør når det gjelder informasjonsutveksling. Alle tillitsmenn kjenner ham, og han kjenner alle. Hans uttalelser om at det var viktig med en bred behandling av nominasjonen la forholdene til rette for en ny kandidat. Som vi tidligere har vært inne på, støttet Unge Høyre og store deler av Høyrekvinnene Sellæg. Dette betyr at Sellæg hadde tre fylkesdekkende kontaktnett, en fjerde mulighet for et slikt ledd ligger i fylkestingsgruppen. Der hadde Sellæg også sterk støtte. Vada hadde ett fylkesdekkende kontaktnett. Nord-Trøndelag Høyres eget landbruksutvalg støttet Vada (R.1.1.) Ellers var det lokalforeninger og enkeltstående tillitsmenn som ønsket hans gjenvalg.

I en så kraftig og intens nominasjonsstrid, skulle en anta at det ble ville bli mye støv og baksnakkelser. Her kommer vi inn på det jeg i kap. 1. kalte ”bruk av negative virkemidler”. Det kom også frem at de fleste hadde opplevd sider ved denne nominasjonen som de ikke likte, når en studerte svarene på spørsmål 25¹⁶ og spørsmål 28¹⁷. Fire mente at prosessen hadde vært bra og forskånet for den type argumentasjon. Syv mente at noe negativt hadde forekommet og ga også eksempler på dette, men la til at nominasjonsprosessen stort sett var renslig. Bare en opplevde prosessen negativt, og vedkommende kom inn på dette også ved en del av de andre spørsmålene. Man kan legge merke til at hele 3/4 av respondentene mente at det hadde forekommet negative ting under nominasjonsprosessen. Dette er et høyt tall sammenlignet med de andre fylkene.

Argumentene for Hernes og Stene viste i første rekke til deres gruppetilhørighet i henholdsvis industri/næringsliv og ungdomsgruppen. 9 respondenter trakk frem Hernes' tiknytning til industrien da de skulle forklare hvorfor Hernes ble foretrukket.

¹⁶ Spørsmål 25.: Har det vært viktigere å snakke om at NN. ikke er egnet enn å si at ”vår mann” er spesielt egnet? og spørsmål 25.1.: Kan du utdype dette?

¹⁷ Spørsmål 28.: Vil du gi en generell karakteristikk av nominasjonen i Nord-Trøndelag Høyre? I tilfelle hvilken?

Seks svarte at det var viktig med politisk erfaring og at Hernes hadde slik erfaring som gruppeleder i fylkestinget. Det ble trukket frem at hvis Nord-Trøndelag Høyre hadde fått to representanter og hvis en av dem ble statsråd, ville 3.kandidaten dermed bli fast møtende varamann. Og man kan ikke fylle en slik plass uten erfaring som folkevalgt. Det må også trekkes frem at kampen om 3.plassen ikke var særlig hard, selv om det ble en kampvotering på nominasjonsmøtet, som Hernes vant klart med 45 mot 24 stemmer (R.1.7.). Unge Høyreformannen forklarte hvorfor de ikke kjørte hardere for Stene slik: ”Vi hadde ikke kapasitet til å arbeide både for Wenche og Ola ”.

5.8. ARBEIDSHYPOTESENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I NORD-TRØNDELAG

Kommentarer til H 1. Renommé

Sellæg hadde fått bygget opp sitt renommé som statsråd og som medlem av Høyres arbeidsutvalg. Flere benyttet stempelet ”rikspolitiker” da de skulle omtale henne. Det betyr at hun både var kjent, og var en rikspolitisk kapasitet. Vada på sin side hadde allerede sittet i 8 år på Stortinget uten å ha opparbeidet seg noen rikspolitisk posisjon.

I den andre omtalte striden hadde vi ikke konstellasjonen ”incumbent”/utfordrer, men det kan bemerkes at en av de grunnene som oppgis for Hernes' seier er hans erfaring som gruppeleder.

Kommentarer til H 2. Gruppebasisens bredde

Vada hadde som sagt sittet i 8 år, og hans gruppebasis var særlig knyttet til primærnæringene. Han hadde ikke knyttet til seg nye grupper. Når det så dukket opp en utfordrer som hadde en allianse av kvinner og ungdom i ryggen, og som snakket om spørsmål innenfor sosialektoren, ble Vadas basis for snever.

Stene, som tapte for Hernes, hadde bred gruppebasis. Dette kan tyde på at man også må vurdere hvilke grupper det er snakk om. Hernes enstemmige posisjon som industrirepresentant veide kanskje tyngre enn Stenes økonomiske utdanning og bakgrunn som skole- og ungdomspolitiker.

Kommentarer til H 3. Åtteårskrisen

Fire respondenter mente at Vada ikke hadde blitt noen rikspolitiker selv om han hadde vært på Stortinget i 8 år, og at dette var en medvirkende årsak til at han tapte.

Kommentarer til H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

Sellæg hadde Unge Høyre i ryggen. Flere respondenter kom inn på hvordan Unge Høyre hadde brukt sitt kontaktnett til å få henne foreslått i de forskjellige lokallag i fylket. Selv om ikke Høyrekvinnene samlet stod bak henne, var det særlig i den siste fasen en sterk aktivitet fra kvinnenens side for å få henne valgt. Partikontoret og fylkessekretæren la i alle fall ingen hindringer i veien for henne, selv om det ikke er belegg for å si at partikontoret drev en organisert aksjon for henne. Det må likevel påpekes at fylkessekretærens uttalelser for å få en bred debatt om nominasjonen gjorde det lettere å nå ut med argumentasjon for et skifte. Gruppeledelsen i fylkestinget støttet henne også. Vada på sin side hadde bare landbrukssegmentet og noen lokallag bak seg.

Unge Høyre-formannens utsagn om at de ikke hadde hatt kapasitet til å jobbe for Stene samtidig som de skulle få nominert Sellæg, uttrykker vel at det ikke var noen utstrakt bruk av kommunikasjonsnett i kampen om 3. plassen. For Hernes var det heller ingen slik aksjon.

Kommentarer til H 5. Tidspunkt for kandidat lansering

Sellægs lansering kom ikke for tidlig. Hun ble foreslått da partiet var i gang med nominasjonen. En gruppe hadde planlagt hvordan hennes navn skulle fremmes. Dette ser vi særlig ved at 1/3 av respondentene ikke visste at hun var kandidat før i mai/juni. Når likevel nominasjonsstriden likevel ble såpass tøff, skyldtes nok det at kampen var jevn og lang. Noen begynte etter hvert å benytte klare tilleggsargumenter. I tillegg var det uvant for mange at noen utfordret en sittende representant, ganske enkelt fordi man aldri hadde vært i den situasjonen før. Disse to kandidatenes helt ulike profiler gjorde kanskje også kompromisser og gjensidig forståelse vanskelig. Det at Sellægs kandidatur kom overraskende på enkelte av Vadas tilhengere, kan ha skjerpet motsetningene.

5.9. OPPSUMMERING

Kampen mellom Sellæg og Vada er et eksempel på en strid hvor utfordreren vant. H 1 får klart støtte. Nettopp hennes renommé som statsråd gjorde det lettere å lansere henne. Samtidig hadde ikke Vada blitt ”rikspolitiker”. Denne kampens utfall støtter H 2 også. Vada hadde ikke utvidet sin gruppebasis og Sellæg som utfordrer stilte opp med en allianse. Hernes' seier over Stene er et eksempel på at den med bredest gruppebasis ikke alltid vinner. Hernes representerte særlig en gruppe, men det var til gjengjeld industri/næringsliv. Et annet moment her er Hernes' erfaring mot Stenes mangel på erfaring som ungdomskandidat. H 3 støttes også. Vada hadde sittet i 8 år, og dette ble tillagt vekt da respondentene skulle forklare hvorfor han tapte. Sellæg hadde sterk hjelp av først Unge Høyre og så av Høyrekvinnene. Dette støtter opp om H 4. Sellægs lansering skjedde tidsnok til at hun ble vurdert i alle lokalforeningene da de skulle prioritere kandidatene og dermed støttes delvis H 5. Likevel ble det en tøff nominasjon, og tidspunktet og måten hun ble lansert på kan ha vært en medvirkende årsak til prosessens temperatur.

KAPITTEL 6: SØR-TRØNDELAG

6.1. INNLEDNING

Sør-Trøndelag Høyre hadde 3 representanter i perioden 1981–1985. Foran valget i 1985 regnet 10 av mine 16 respondenter med at Høyre ville få 4 mandater, og alle 16 mente at 4. plassen var kamplassen. Man kan anta at dette ga muligheter for balansering mellom ulike hensyn. Jeg vil også belyse hvordan dette grep inn i prosessen.

Alle de tre sittende representantene ønsket gjenvalg. Magnar Huseby hadde 1. plassen på listen i 1981, Gunvor Schnitler hadde rykket opp på 2. plass, etter at Hermund Eian døde i 1983, og Harald Ellefsen hadde rykket opp til 3. plassen. Ved nominasjonen i 1985 stod det strid om alle de fire første plassene. Deler av Trondheim Høyre kjempet for å få Harald Ellefsen opp på førsteplass i stedet for Magnar Huseby. De lyktes ikke i dette forsettet. Det var videre en kamp om 2. plassen, hvor Gunvor Schnitler tapte for fylkesformann Siri Frost-Sterri. Til tross for at halvparten av nominasjonskomiteen hadde Jon Frøseth på tredje plass, tapte han tredje plassen uten votering (mot Ellefsen), og kampvoteringen om fjerdeplassen (mot Per Asphaug). Inger Lise Nyberg endte på 5. plass.

Kampen mellom kvinnene om 2. plassen er interessant for å belyse min hovedproblemstilling. Derimot er kampen om 1. plassen ikke så lett å plassere. Ellefsens nominasjonsforsøk var vellykket. Han fikk nå 3. plassen, mot 4. plassen i 1981, men tapte for Huseby når det gjaldt 1. plassen. Ser en bort fra at han ble renominert, kan en studere kampen om 1. plassen ut fra mine midlertidige hypoteser. Jeg velger å gjøre dette og får dermed et eksempel på en strid hvor utfordreren mislyktes. Jeg skal dermed i dette kapitlet forklare hvorfor Frost-Sterri lyktes og Ellefsen ikke lyktes, og se disse forklaringene i sammenheng med de midlertidige hypotesene. Andre ting som må diskuteres, er hvorfor Jon Frøseth falt igjennom på nominasjonsmøtet, og hvorfor Frost-Sterri ble oppfattet som den sterkeste av kvinnekandidatene.

I Sør-Trøndelag bestod både arbeidsutvalget og nominasjonskomiteen av åtte medlemmer. Høyrekvinnenes representant satt begge steder. I tillegg ble fylkessekretæren intervjuet, i alt 16 personer.

6.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET

I Sør-Trøndelag var det 185775 stemmeberettigede i 1985. Det er 25 kommuner i fylket. Hele 55% av de stemmeberettigede var bosatt i Trondheim kommune. Utenom Trondheim hadde alle de andre kommunene godt under 10000 stemmeberettigede. Nest største kommune var Melhus med 8508 stemmeberettigede, og minst var Tydal med 758 stemmeberettigede (*Stortingsvalget 1985*, 1986, s. 38). Dette betyr at ingen annen kommune enn Trondheim kunne kreve plass i toppen av listen. De 24 andre kommunene måtte samarbeide i regioner for å få frem sine kandidater.

Noen respondenter i Sør-Trøndelag hevdet at det var 3 regioner i fylket: Ytre distrikt med Fosen, Trondheimsregionen og indre distrikt. Andre hevdet at det var 4 regioner, dvs. at de forholdsvis folkerike kommunene som var naboer til Trondheim kommune utgjorde en egen region. Ser en på utfallet av nominasjonen, slo vel dette siste synet igjennom.

Skal det være lett å samarbeide regionalt i nominasjonsprosessen, må regionene ikke bare være definert ved at kommunene har felles kommunikasjonsknutepunkter og samferdselsproblemer, men også ved at de avspeiler forskjeller i næringsstrukturen i fylket. Det kan man hevde at regionene i Sør-Trøndelag gjorde. Ytre distrikt med Fosen hadde jordbruk og fiskeri som hovednæringer. Trondheim, som by, hadde både en stor servicenæring og industri, mens indre distrikt i hovedsak drev jordbruk (*Store Norske*, 1986 bind II s. 467).

I Sør-Trøndelag kjempet partiene om 10 mandater. Det største partiet var Arbeiderpartiet. I 1985 fikk de 43% av stemmene, mens Høyre fikk 27,2%. Senterpartiet, SV og KrF fikk henholdsvis 8,2, 6,9 og 6,7%. Størst oppslutning hadde Høyre i Trondheim med 32%. Ellers fikk Høyre over 25% av stemmene i Ørland, Malvik,

Agdenes og Klæbu. Også på Hitra gjorde Høyre det bra med 24,7% (*Stortingsvalget 1985, 1986, s. 70*).

6.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE

Magnar Huseby var Høyres 1. kandidat ved valget i 1981 etter å ha utfordret Hermund Eian under nominasjonen. Eian hadde representert Høyre på Stortinget siden 1969 og var Sør-Trøndelag Høyres 1. kandidat i 1977. Etter å ha tapt for Huseby ved nominasjonen i 1981, ble Eian Sør-Trøndelag Høyres 2. kandidat. Han kom fra Roan kommune og representerte således ytre distrikt. Han døde i 1983 (Nordby 1985b, s 142). Ved hans død rykket Gunvor Schnitler opp som representant nr. 2, og Ellefsen kom inn som ny representant. Huseby, Schnitler og Ellefsen var alle fra Trondheim kommune.

Magnar G. Huseby ble født i 1928 og var ingeniør av yrke. Han hadde en periode bak seg som stortingsrepresentant og en periode som 1. varamann. I perioden 1981–1985 satt han i Kommunal- og miljøvernkomiteen. I kommunalpolitikken hadde han offentlige verv fra 1971 til 1983, de siste 4 årene som kommunalråd (Nordby 1985b, s. 324–325).

Gunvor Margareth Schnitler ble født i 1930 og var lærer av yrke. Hun hadde sittet i 2 perioder på Stortinget som medlem av Forsvarskomiteen (1977–1981) og Sosialkomiteen (1981–1985). Schnitler hadde kommunalpolitisk erfaring fra Trondheim bystyre fra 1971–1979. Fra 1976 var hun medlem av formannskapet (Nordby 1985b s. 629–630).

Harald Ellefsen ble født i 1950 og var politiadjutant ved Trondheim politikammer. Han ble ved stortingsvalget i 1981 1. varamann. Ved Eians død i 1983 rykket han opp som fast medlem. Han satt i Forbruker- og administrasjonskomiteen. Den kommunalpolitiske erfaringen var kort, og begrenset seg til Trondheim bystyre fra 1975–78. Av partiverv kan det nevnes at han var styremedlem i Trondheim Høyre i 1980–1982 (Nordby 1985b, s. 151).

Siri Frost-Sterri er fra Malvik kommune og ble født i 1945. Hun arbeidet som pedagogisk konsulent i skoleverket. I fylkestinget var hun gruppeleder og nestformann i skolestyret. Av partiverv var kanskje hennes verv som formann i Sør-Trøndelag Høyre det viktigste i denne sammenheng. Men det bør også nevnes at hun var medlem av programkomiteen i Høyres Hovedorganisasjon for programmet i 1985–1989 og at hun hadde verv i Høyrekvinnene (Kilde: intervjuet med henne).

Per Asphaug ble født i 1940 og var ordfører i Oppdal (indre distrikt). Han var tannlege av yrke (Arbeideravisa 10. desember 1984).

Inger Lise Nyberg ble født i 1944 og er fra Bjugn (ytre distrikt). Av yrke var hun lærer og virket også som rådgiver på Fosen videregående skole. Hun var formann i Bjugn Høyre og satt i kommunestyret og skolestyret (Adresseavisen, 31. oktober 1984).

Jon Frøseth ble født i 1937 og er fra Støren i midtre Gauldal kommune (indre distrikt). Av yrke er han gårdbruker og lærer. Han underviste i økonomiske fag og han hadde også vært undervisningsinspektør i den videregående skole. Av politisk erfaring kan nevnes 12 år i kommunestyret, med 8 år i formannskapet, og at han var medlem av fylkeslandbruksstyret. I partiet var han formann i Sør-Trøndelag Høyres landbrukspolitiske utvalg (Arbeideravisa 13. november 1984).

6.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPER SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I SØR-TRØNDELAGE

Tabell 6.1. Personlige egenskaper en kandidat bør ha i Sør-Trøndelag. Vist i absolutte tall, prosentuellt i forhold til alle svar og antall ganger nevnt av representantene i gjennomsnitt

Egenskapene	Frekvens	Prosent av svarene	Gjennomsnittlig nevnt
Personlig integritet	5	8	0,31
Kommunikasjonsevner	24	38	1,50
Politisk dyktighet	25	39	1,56
Representasjonsgrunnlag	4	6	0,25
Annet	6	9	0,38
Totalt	64	100	4,00

I Sør-Trøndelag var det politiske dyktighet som fikk mest oppmerksomhet. Hele 39% svarte at dette var viktig. Kommunikasjonsevne ble tillagt nesten like stor vekt med 38%. Begge deler ble nevnt hyppigere enn snittet for de seks fylkene, som var på henholdsvis 34% og 32%. Andre typer egenskaper ble nevnt sjeldnere. Ut fra dette skulle en tro at Sør-Trøndelag Høyre særlig var opptatt av å få frem klare politiske profiler som kunne kommunisere et politisk budskap.

6.5. KANDIDATENES GRUPPETILHØRIGHET

I Sør-Trøndelag var det ikke den samme tendens som i de andre fylkene til at kandidatene representere færre interesser med lavere listeplassering. De to som ble tildelt flest interesser var Asphaug på 4. plass og Schnitler som ikke kom med på listen.

Sammenligner vi tabell 6.2. med tabell 4.9. ser vi at den andre hovedtendensen er der: 1. kandidaten hadde en bred basis med tyngdepunkt industri/næringsliv, 2. kandidaten representerte skole, kvinner og sosialsektoren, mens 3. kandidaten representerte industri/ næringslivsinteresser, selv om han i Sør-Trøndelag også representerte ungdom og hadde mange kryss i ”annet”-kategorien.

Huseby var alene om ”fullt hus” på industri/næringsliv. Han var også den av de seks første på listen som flest mente representerte fiskerene. I tillegg så nesten 1/3 av respondentene ham som talsmann for landbruksinteresser. Nesten halvparten så på ham som en representant for de eldre. Det var også han som fikk høyest score her sammen med Schnitler.

Sammenligner vi Ellefsen og Huseby, ser vi to forskjellige profiler. Huseby representerte grupper som fiskere og landbrukere. Ingen oppfattet Ellefsen som representant for disse gruppene. Derimot mente mange at begge representerte gruppen industri/næringsliv. Det var litt flere som mente at Huseby representerte denne gruppen. De stod like svakt som talsmenn for sosialsektoren og kvinner. Huseby var de eldres kandidat, Ellefsen de yngres. De var også forskjellige når det gjaldt svarene som havnet i ”annet” kategorien. Deler man opp disse svarene, var det ikke noe klart

mønster for Husebys. Derimot var det flere som mente at Ellefsen var opptatt av saker som rettsvesen, et åpnere samfunn og ideologiske spørsmål. Det var ideer som her skulle fremmes, og ikke gruppeinteresser. Dette kan oppfattes slik at Ellefsen stod for ideologiske saker som deler av Sør-Trøndelag Høyre var opptatt av.

Etter en slik sammenligning er det lett å finne de to kandidatenes støttegrupper. Husebys kjernetropper var eldre og gjerne bosatt utenfor Trondheim med virke i primærnæringene, mens Ellefsens sikreste støtte var de stikk motsatte gruppene. Hans kjerne-tropp var de unge i Trondheim. Dette underbygges også av andre svar i intervjuene.

Tabell 6.2. Interesser og grupper kandidater i Sør-Trøndelag representerte

Interesser	Huseby	Sterri	Ellefsen	Asphaug	Nyberg	Tiller	Schnitler	Frøseth
a) Fiskeri	10	0	0	0	2	0	0	3
b) Landbruk	5	0	0	9	3	0	0	15
c) Industri/næringsliv	16	4	12	13	3	5	2	5
d) Sosialektoren	4	10	4	8	6	3	13	1
e) Kvinner	0	13	0	0	11	5	12	0
f) Ungdom	0	6	15	7	8	12	1	4
g) Eldre	7	2	2	4	2	0	7	1
h) Idrett	1	0	1	12	0	2	0	6
i) Avhold	0	0	0	0	0	0	0	0
j) Skole	2	16	1	2	14	7	12	10
k) Forsvar	2	0	2	1	0	0	12	0
l) Kultur/ideologi	0	0	0	0	0	0	0	0
m) Media	0	0	0	0	0	0	0	0
n) Finanspolitikk	0	0	0	0	0	0	0	0
o) Allrounder	1	0	1	0	0	0	0	0
p) Annet	5	1	10	3	1	0	0	0
Sum	53	52	48	59	50	34	59	45
Gjennomsnitt	3,3	3,3	3,0	3,7	3,1	2,1	3,7	2,8
N	16	16	16	16	16	16	16	16

Sterri representerte like mange interesser som Huseby, men de var helt ulike. Sammen representerte de alle grupper utenom idrettsfolk og avholdstilhengere. Det vil si at de utfylte hverandre. Alle respondentene mente at Sterri representerte skolen, noe hun var

alene om. Hun var også den av de nominerte som flest mente at representerte sosialsektoren og kvinner. Men det var flere som mente at Schnitler, som hun slo ut fra 2. plassen, representerte sosialsektoren. Schnitler var også den kandidaten som representerte flest interesser totalt.

Forskjellen mellom Asphaug som fikk 4. plassen på listen, og Frøseth som falt utenfor listetoppen, er at Asphaug var en bredere kandidat. Sammen med Schnitler var han den kandidaten som ble ansett som representant for flest grupper. Frøseth representerte færre interesser. Asphaug scoret høyt i fire grupper: landbruket, industri/næringsliv, sosialsektoren og idrett, mens Frøseth scoret høyt i to, landbruk og skole. Det vil si at Asphaug hadde et ”allround”-preg, mens Frøseth særlig var landbrukets talsmann.

Nyberg på 5. plass representerte totalt litt færre interesser enn Sterri. Hun ble ansett av færre å representere sosialsektoren, kvinner og skole. At hun så ble oppfattet litt hyppigere som ungdomskandidat enn Sterri hjalp henne ikke, etter som det var langt flere som oppfattet Ellefsen som ungdommens talsmann. Dessuten kom Unge Høyres egen kandidat på 6. plass. Selv om hun var fra Fosen, var det for få som oppfattet at Nyberg representerte fiskere og landbrukere til at hun kunne bli anerkjent som talsmann for disse gruppene. Så langt skulle dette tyde på at striden mellom Nyberg og Sterri ble avgjort ved at det var flere som så Sterri som en sterkere talskvinne for sosialsektoren, kvinner og skole.

Tiller på 6. plass var den kandidaten som ble ansett for å representere færrest interesser. Fire i utvalget vurderte henne heller ikke som representant for ungdom, dvs. at de knapt kan ha visst at hun representerte Unge Høyre. Forklaringen kan være Unge Høyres sterke engasjement for Ellefsen. Det kan også være at Unge Høyre og Tiller var fornøyd med 6. plass, og derfor ikke drev noen kampanje for å få henne høyere opp.

6.6. PROSESSENS RAMMER

Fristen til å foreslå kandidater som skulle være med på nominasjonskomiteens oversikter, var 7. september. Etter dette sendte nominasjonskomiteen ut et brev med

oversikt over de daværende representantene og vararepresentantene og om de ønsket renominasjon. Brevet inneholdt videre en alfabetisk oversikt over dem som hadde svart ja til å være kandidater til stortingsvalglisten og en tilsvarende oversikt over dem som hadde svart nei til å være kandidater til Stortinget. Listen over foreslåtte og villige kandidater inneholdt 46 navn. 16 ønsket ikke å være kandidater (R.2.1). På bakgrunn av denne oversikten skulle så lokalforeningene sette opp sine forslag.

Formannen i nominasjonskomiteen prøvde tidlig å legge en del premisser for hvordan listen skulle se ut. Prinsippene var:

- a) **Mest mulig likhet i antall kvinner og menn.**
- b) **Distriktsmessig representasjon etter følgende prinsipper:**
 - Trondheim skulle ha like mange representanter som de tre andre distriktene. Indre, ytre og midtre distrikt skulle ha henholdsvis 2, 3 og 3 representanter.**
- c) **Antall kommuner som har den enkelte representant med på sitt forslag vektlegges høyt.**
- d) **Antallet topp-plasseringer vektlegges. (R.2.2.)**

Det ble laget lister som viste kandidatene inndelt etter distrikt og antall ganger de var foreslått. I tillegg ble det laget en oversikt over kvinneandelen blant de foreslåtte kandidatene og hvordan de fordelte seg distriktvis. Av disse prinsippene fikk kjønnsfordelingen raskt gjennomslag. På den endelige listen var 43% kvinner, mens det i utgangspunktet bare var 32% kvinner (R.2.3). Antall distrikter og hva som var kjennetegn på en distriktsrepresentant ble debattert helt frem til det endelig nominasjonsmøtet (R.2.3 og R.2.4).

Tabell. 6.3 Antall listeplasser for de interessante kandidatene i Sør-Trøndelag¹⁸

	Huseby	Sterri	Ellefsen	Asphaug	Nyberg	Tiller	Schnitler	Frøseth
1. plasser	12	1	8	0	0	0	1	0
2. plasser	0	7	2	0	6	0	2	3
3. plasser	3	5	4	3	1	0	3	1

¹⁸ Tabellen er uten Trondheim Høyre, som ikke fikk avholdt nominasjonsmøte i tide, men som hadde Ellefsen på topp.

	Huseby	Sterri	Ellefsen	Asphaug	Nyberg	Tiller	Schnitler	Frøseth
4. plasser	5	2	6	4	3	0	0	2
5. plasser	1	1	1	3	4	1	1	2
6. plasser	0	4	2	1	3	0	0	1
7. plasser	0	1	1	0	0	0	0	0
8. plasser	1	0	0	5	3	1	0	1
9.–16. plasser	0	4	0	2	2	11	1	6
Antall listeplasser	22	24	24	18	22	13	8	16

Den innbyrdes rangeringen av kvinnekandidatene tyder på at nominasjonskomiteen holdt seg til prinsippet om å la antall kommuneforeninger som hadde foreslått kandidatene, avgjøre rekkefølgen. Derimot kan ikke forslaget på Frøseth som nr. 3 begrunnes ut fra antall kommuneforeninger som har foreslått ham. Ellefsen, den kandidaten som hadde flest kommuneforeninger bak seg, havnet på 4. plass i nominasjonskomiteen. Ellefsen hadde støtte fra hele 8 foreninger mer enn Frøseth, og Asphaug var foreslått to ganger mer enn Frøseth (tabell 6.3.). Prinsippet om å vektlegge antall topplasser ble oppfylt. Huseby hadde 12 førsteplasser mot Ellefsens 9 (medregnet Trondheim). Nominasjonskomiteens innstilling avvek fra prinsippene til nominasjonskomiteens formann først og fremst ved at Frøseth ble satt opp på 3. plass. Ellefsen ble foreslått på 4. plass. Hadde prinsippene blitt fulgt, kunne han ha knivnet med Huseby om 1. plassen på listen. Dette kan bare forklares med at noen i nominasjonskomiteen ønsket Frøseth meget sterkt, og at de ikke aksepterte ”midtre” som et eget distrikt. De så det slik at Trondheimsregionen hadde fått de 2 første med Huseby og Sterri. Dette vil jeg komme tilbake til.

Nominasjonen i Trondheim Høyre førte til bråk på flere måter. Fordi det i Trondheim Høyre skulle nomineres i 10 kretser, fikk ikke Trondheim Høyre avholdt nominasjonsmøte i tide. Bare styrets forslag og kretsresultatene forelå fra Trondheim da nominasjonskomiteen skulle behandle sin innstilling. I følge en fra Trondheim ble Trondheimsstyrets vurderinger tillagt liten vekt i nominasjonskomiteen. Både styret og flertallet av kretsene i Trondheim ville ha Ellefsen på topp. (R.2.6.). Et senere medlemsmøte i Trondheim fulgte opp styreforslaget. Dette førte til at fylkesstyret tok

opp og uttalte seg om nominasjonen etter at nominasjonskomiteen hadde kommet med sin innstilling. Dette brøt med fylkesstyrets egen beslutning om ikke å behandle nominasjonskomiteens forslag.

6.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN

I det forrige avsnittet så vi på de formelle og strukturelle forholdene som påvirket listen. Her skal vi se på hvordan kandidatene og deres egenskaper påvirket listeutformingen. Vi skal se om vi kan finne de forklaringene på listen som er personavhengige, ved å sammenligne de kandidatene som kjempet om en plass og de argumentene som ble gitt av utvalget for å forklare hva som skjedde.

Kandidatene til førsteplassen var Huseby og Ellefsen. En del av utvalget oppga at de godt kunne tenkt seg å skifte ut Huseby. En respondent oppga som grunn at: ”Huseby mangler politisk teft og er ideløs”. ”Grunnen til at dette [utskifting] ikke skjedde er at han bare har sittet en periode” sa en annen. Andre ting som ble nevnt er at det er vanskelig å kaste nr. 1, og at det var klart at Schnitler ville bli kastet: ”Det er vanskelig å kaste to på en gang”.

Hele 8 var av den oppfatningen at Ellefsen hadde støtte fra partikontoret. Ingen mente at partikontoret støttet Huseby, og to ga uttrykk for at partikontoret motarbeidet Huseby.

Det var vel andre argumenter som var viktigere i favør av Huseby. Distriktene hadde ingen egen sterk kandidat. De ønsket derfor å støtte den av Trondheimskandidatene som var mest opptatt av deres saker. En distriktsrepresentant hevdet f.eks. at Huseby også representerte distriktsinteresser, spesielt fiskeriinteresser. Tabell 6.2. peker også i den retning. Videre mente hele 12 i utvalget at det avgjørende var at distriktsrepresentantene samlet stod bak Huseby. Denne makten hadde distriktsrepresentantene da det ble klart at ikke hele Trondheim Høyre stod bak Ellefsen, selv om hovedtyngden av Trondheimsdelegatene ønsket ham. Ellefsen ble av distriktene sett på som en bykandidat. I utvalget så hele 8 ham som byrepresentant. To mente at han både representerte by og distriktsinteresser, men ingen hadde han som distrikts-

representant. For Huseby er tallene helt annerledes. Fire så på ham som byrepresentant, tre mente at han representerte begge deler, mens fire så på ham som distriktskandidat¹⁹.

Delegasjonen fra Trondheim Høyre måtte ha gruppemøte før voteringen av liste-forslaget kunne ta til. Grunnene til dette var flere. Dersom Trondheim forsøkte å få Ellefsen nominert på topp, ville han tape voteringen om 1. plassen. Deretter ville han kunnet tapt kampen om 3.plassen, slik som i nominasjonskomiteen. Derfor var det bedre å akseptere en pakkelsøning hvor Huseby skulle ha 1., Sterri 2. og Ellefsen 3. plassen. Selv om formannen i Trondheim Høyre gjorde nominasjonsmøtet oppmerksom på at Trondheim gikk med på denne pakkelsøningen, ble det under den skriftlige voteringen på Huseby, hvor det ikke var motkandidat, avgitt 11 stemmer for Ellefsen og 22 blanke stemmer. Dvs. at 25% benyttet sjansen til å si at Huseby ikke var ønsket på 1. plass. Utgangen av striden mellom Huseby og Ellefsen ble altså at de tre første plassene ble låst. Sterri på 2. plass og Ellefsen på 3. plass ble vedtatt med akklamasjon (R.2.7.).

Det hadde vært kamp om 2. plassen under nesten hele nominasjonen. Schnitler ønsket her gjenvalg. Likevel ble Sterris 2.plass tatt for gitt i forbindelse med pakkelsøningen, og ingen foreslo heller noen annen kandidat. En av grunnene til at dette ble tatt for gitt var at nominasjonskomiteen enstemmig hadde Sterri på 2. plass (R.2.8.).

Til 2. plassen var det opprinnelig flere kandidater. I tillegg til Schnitler var også Nyberg blant kandidatene til denne plassen. Det var flere grunner til at Schnitler mistet plassen. 10 mente at hun hadde markert seg for dårlig. 6 nevnte manglende tilbakemelding til lokalforening og fylkesparti. Hele 11 respondenter ville kaste henne. Går vi tilbake til tabell 6.2. over gruppetilhørighet, ser vi at her ligger Schnitler på topp. Likevel stod hun faktisk så svakt. Dette tyder på at selektoratets oppfatning av hvordan man gjør jobben virker inn. Mye tyder på at hun ikke pleiet grunnplanet godt nok. Spesielt argumentene ”markerte seg for dårlig” og ”manglende tilbakemelding” peker

¹⁹ Her var det bare henholdsvis ti og elleve respondenter som hadde tilordnet de to kandidatene verdier på denne variabelen.

i den retning. Ellers kan det være verd å legge merke til det en sa: ”Det er ikke lett å komme inn på grunn av forsvarspolitikkk”. Som jeg kommenterte i avsnitt 4.3. ”Kandidatens politiske holdninger” var forsvarspolitikkk både den saken hvor enigheten i partiet var størst og den saken som ble ansett som den viktigste. Dette kan tolkes slik at det forutsettes at alle vil arbeide for et sterkt forsvar. Var dette riktig, var det vanskelig å fremheve seg på en slik sak.

Hensynet til listens helhet var et forhold som helt sikkert var viktig. (Se ovenfor om det jeg skriver om prosessens rammer.) 7 kom med argumentet: ”De var 3 fra Trondheim og en måtte gi seg”. At det ble Schnitler skyldes at hun hadde sittet i 8 år. Også dette argumentet ble brukt av 7. Bare en brukte argumentet at Sterri var en bedre kandidat som grunn til å velge Sterri. I tillegg argumenterte verken partiet lokalt, partikontoret eller pressen for Schnitler. 6 respondenter mente derimot at partikontoret motarbeidet henne, 9 at partiet lokalt gjorde det, og 11 mente at pressen gjorde det.

Nyberg var også ønsket på 2. plass. Hun hadde etter runden i kommuneforeningene fått seks 2. plasser, og var foreslått på en eller annen plass 22 ganger i kommunene. De samme tall for Sterri var 7 og 24. Forskjellen kommer frem når vi ser på antallet 3. plasser, her får Sterri fem mot Nybergs en (R. 2.5.). Her må man også huske på at kommunene ikke er like store. Sterri var f.eks. ønsket av Trondheim som nr. 2 (R.2.5.). Utvalget oppgav flere grunner for valget mellom kvinnekandidatene. Om Nyberg sa tre at hun hadde lite erfaring. 11 sa at hun fikk 5. plassen på grunn av kjønnskvoltering, og 10 la vekt på distriktsfordeling.

Om Sterri hevdet seks at hennes plassering hvilte på en forutsetning om at Trondheims nabokommuner var en egen region. 10 sa at Sterri var dyktig, men det var også mange som oppga kjønnskvoltering som argument for at Sterri fikk 2. plassen. Sammenlignes Sterri og Nyberg, fremhevet fem Sterri som mer kjent, og fem at hun hadde mer erfaring. Ingen hevdet det motsatte. En annen ting er at Sterri var formann i fylkespartiet og leder av Høyres gruppe i fylkestinget. Formannen i nominasjonskomiteen var fylkesordføreren. Han støttet henne og var dermed også sannhetsvitne på at Sterri gjorde en god jobb som gruppeleder. To separate kontaktnett fremmet således hennes kandidatur, partiapparatet og fylkestingsgruppen. Begge var av formell art og var

betinget av hennes posisjon som formann i partiet og som gruppeleder i fylkestinget. Hun var også godt representert med tilhengere i nominasjonskomiteen.

Frøseth, som ble kjørt frem så hardt i nominasjonskomiteen, tapte voteringen mot Asphaug om 4. plassen. Da en respondentene ble bedt om å sammenligne de to, svarte tolv at Asphaug var ”likendes” eller hadde ”karisma”. Åtte pekte på at Asphaug var ordfører, og dermed hadde mer erfaring enn Frøseth. Syv sa at Asphaug var mer kjent. Fem ville ha Asphaug fordi han er ”allrounder”. At han var ”allrounder” ble også bekreftet når vi ser på tabell 6.2. Asphaug hadde en snittscore på 3,7 mot Frøseths 2,8. Frøseth hadde vanskeligheter med å bli sett på som noe annet enn en landbruksrepresentant. Ser en på enkeltutsagn blir ikke situasjonen lysere for Frøseth: ”Jeg var redd for at Frøseth ikke kunne målbære politikk. Skal du på Stortinget, må du kunne formulere en sak og så målbære den”. ”Han støttes bare av en mindre krets i partiet. En agitator i nominasjonskomiteen stod på”. ”Et av medlemmene i nominasjonskomiteen sitter sammen med Frøseth i Sør-Trøndelag Høyres landbrukspolitiske utvalg”. Dette betyr at Frøseth hadde den ressurs at et kontaktnett støttet ham, dvs. landbrukssegmentet, men dette hjalp lite når en fra Trondheim uttalte: ”I Trondheim har ikke hans navn vært nevnt i forbindelse med nominasjonen”. Store og viktige deler i Sør-Trøndelag Høyre var m.a.o. ikke dekket av kontaktnettet.

Avstemmingsresultatet på nominasjonsmøtet, 52 stemmer for Frøseth og 77 stemmer for Asphaug (R.2.7.), tyder på at det avgjørende var Trondheims støtte til Asphaug. Denne konklusjon finner støtte i fire uttalelser om at det var Trondheim som valgte distriktenes kandidat.

6.8. ARBEIDSHYPOTESENE'S RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I SØR- TRØNDELAG

Kommentarer til H 1. Renommé

Selv om deler av Trondheim Høyre mente at Ellefsen var dyktigere enn Huseby og hadde større mulighet for å bli rikspolitiker, mente resten av fylket at Huseby var best egnet. I distriktene hadde Huseby et bedre renommé i og med at de oppfattet ham som sin kandidat.

Schnitler hadde ikke fått styrket sitt renommé på en slik måte at hun kunne sies å være en rikspolitiker. Sterri hadde fått opparbeidet seg et ry via sitt formannsverv i partiet og gruppeledervervet. Hun hadde også vist at hun kunne lage politikk på nasjonalt plan ved sitt arbeid i Høyres programkomité. Nyberg var ikke like kjent som Sterri.

Frøseth var lite kjent utenfor jordbrukssegmentet. Asphaug hadde fått bygget seg opp som populær ordfører i Oppdal.

Kommentarer til H 2. Gruppe basisens bredde.

Huseby hadde noe bredere gruppebasis enn Ellefsen. Både Huseby og Ellefsen representerte næringslivet, men i tillegg representerte Huseby fiskerne. Det var han den eneste av alle de aktuelle kandidatene som gjorde. Ellefsens støtte som ungdomsrepresentant og lov og ordenpolitiker kunne ikke veie opp dette.

Ser man på tabell 6.2., var det Schnitler som representerte flest grupper eller interesser av alle kandidatene. Tar man frem en del av de utsagn som ble gitt i intervjuene, virker det likevel som om hun hadde mistet noe av sin basis. Særlig kommentaren om manglende feedback peker i den retning. Likevel er det vel riktig å si at hennes tap vel så mye henger sammen med H 3.

At Sterri kom på 2. plass, og ikke Nyberg, kan bare svakt støtte H 2. Man må i tilfelle legge vekt på at Sterri mer ble sett på som sosialpolitiker enn Nyberg og at noen flere anså henne for å representere kvinner og skole.

I utfallet av kampen mellom Asphaug og Frøseth får H 2 støtte. Asphaug hadde en betydelig bredere gruppebasis. Gruppen som støttet Frøseth besto særlig av landbrukspolitikere og var i tillegg for liten til å kunne nå opp.

Kommentarer til H 3. Åtteårskrisen

Sør-Trøndelag Høyre fikk tre stortingsrepresentanter. Verken Huseby eller Ellefsen hadde mer enn en periode på Stortinget bak seg. Det som kan sies om H 3 i dette tilfellet er at da Schnitler, som hadde sittet i to perioder, skulle byttes ut, var det naturlig å la begge de andre fortsette. Dette var også flere av respondentene inne på.

De nevnte flere argumenter som ”at å kaste to ville svekke ”benken” for mye og føre til for mye bråk”.

Ved spørsmålet om Schnitlers renominasjon får H 3 støtte. Hun hadde sittet i to perioder og uten å ha blitt rikspolitiker. Over halvparten av utvalget mente at hun hadde markert seg for dårlig. Alle de tre representantene kom fra Trondheim slik at minst en måtte gå. Dette ble da henne. Dette åpnet for en kamp om kvinneplassen med flere kandidater.

Kommentarer til H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket.

Ellefsens kontaktnett var særlig knyttet til partikontoret og Unge Høyre. Det virker ikke som om Unge Høyre hadde noe effektivt apparat utover i fylket til å frembringe støtte for Ellefsen. Huseby hadde intet spesielt kontaktnett, men vant vel på at mange kjente ham fra før og visste hva han stod for.

Schnitlers manglende tilbakemelding og at hun i liten grad pleiet grunnplanet, førte til at hennes kontaktnett smuldret bort. Sterri hadde både sin formelle posisjon som formann i Sør-Trøndelag Høyre og gruppeledervervet å arbeide ut fra. Begge disse vervene gjorde at hun var godt kjent i fylket, og hun hadde dermed mange potensielle støttespillere. Nyberg var kommunepolitiker fra en mindre kommune, og hadde dermed problemer med å få talsmenn i andre deler av fylket.

Opplysningen om at Frøseths navn ikke var fremme under nominasjonen i Trondheim, viser at hans kontaktnett basert på landbrukssegmentet var for tynt. Asphaug var allerede kjent som ordfører og hadde ikke samme behov for markedsføring.

Kommentarer til H 5. Tidspunkt for kandidatansøring

Ingen startet noen offentlig kamp for å komme inn på Stortinget før partiet var klar til å diskutere personer og nominasjon. Det kom heller ingen nye kandidater i innspurfasen.

6.9. OPPSUMMERING

H 1 får støtte i alle eksemplene. H 2 støttes særlig av utfallet i kampene om 1. plassen. mens det i kampen om kvinneplassen antakelig var andre ting enn deres gruppebasis som avgjorde. I Schnitlers tilfelle støttes derfor ikke H 2. Schnitlers tap passer helt til hvordan H 3 er forklart i kap. 1. Sterris seier støtter H 4. H 5 støttes ved at Sterri ikke startet nominasjonskampen for tidlig, men da prosessen var i gang.

KAPITTEL 7: NOMINASJONEN I OPPLAND

7.1. INNLEDNING

Ved valget i 1981 fikk Oppland Høyre to representanter, Harald U. Lied og Kristian Lund. Lied hadde tre perioder bak seg på tinget og et flertall i nominasjonskomiteen i 1985 ville skifte ham ut. Under nominasjonsprosessen ble det snakket mye for og imot Lied og Dag C. Weberg, en tidligere formann i fylkespartiet. Om Lund var det mer stille. På nominasjonsmøtet vant Lied, og Weberg fikk andrelassen på listen. Lund, som ble foreslått på 1. plass, tapte kampvoteringene om både første- og andrelassen. De tre nevnte mennene fikk alle førsteplassene og alle andre plassene utenom to i lokalforeningene. Ingen av de kvinnelige kandidatene var således med i kampen om de to første plassene på listen.

I Oppland var Fylkestyret også nominasjonskomité. Fylkestyret bestod av 11 medlemmer. Jeg har intervjuet alle 11 pluss fylkessekretæren, samlet 12 personer. Alle respondentene i mitt utvalg trodde at Høyre ville få to mandater, og bare to trodde på en Høyre-statsråd fra Oppland. I denne analysen vil det derfor ikke bli lagt særlig vekt på kampen om tredje plassen og utover. Høyre tapte for øvrig sitt 2. mandat med 987 stemmer (Statistisk sentralbyrå 1986 s. 87.).

Tradisjonelt deles Oppland opp i fem regioner. Med bare to mandater kan ikke alle fylkets regioner regne med å få en representant. Det knyttet seg derfor spenning til hvordan regionene ville opptre for å bli representert, og hva de vektla når de ikke kunne vinne frem med sin egen kandidat.

7.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET

Tradisjonelt deles Oppland opp i Gudbrandsdalen (fra Lillehammer nordover langs Lågen og Otta), Valdres (fra Sør-Aurdal til Vang), Totenbygdene (med Gjøvik), Hadeland (Lunner, Gran og Jevnaker) og Land (med Etnedal). 46,6% av befolkningen bodde i tettbygde strøk i 1985. Store næringer var jordbruk, skogbruk, industri og anlegg, men størst er den tjenesteytende sektor. Fylkesadministrasjonen ligger i

Lillehammer, men Gjøvik var det største kommunen (Store Norske 1986, bind X, s. 513–514). Det store partiet i fylket var Arbeiderpartiet med 56,7% av stemmene. I 1985 var Høyre nest størst med 18,1% av stemmene. Lillehammer var sterkeste Høyrekommune med 27,4% av stemmene. Ellers hadde Høyre en oppslutning på rundt 20% på Gjøvik, i Hadelandskommunene og i deler av Valdres. Lavest oppslutning om Høyre var det oppover Gudbrandsdalen (*Stortingsvalget 1985*, 1986 s. 49–50 og s. 66).

7.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE

Harald Ulfert Lied ble født i 1927. Han har landbruks- og skogsskole og var gårdbruker på Berg gård på Gjøvik. Som tidligere nevnt, hadde han sittet på Stortinget siden 1973. I de to første periodene satt han i Landbrukskomiteen, i perioden frem til 1985 i Utenrikskomiteen. Han var medlem av gruppestyret fra 1981. Av partiverv kan det nevnes at han var formann i Gjøvik Høyre i 1967, formann i Oppland Høyre 1968–74 og 1976–78 og formann i Høyres landbrukspolitiske utredningsutvalg 1972–74 (Nordby 1985b, s. 406.)

Dag C. Weberg ble født i 1937. Han var gårdbruker fra Jevnaker. Han ledet fylkestingsgruppen fra 1981 og hadde vært fylkesformann. Også på landsplan i partiet hadde han gjort seg gjeldende som medlem av programkomiteen 1984/85 (Samhold/Velgeren, 17 nov. 1984).

Kristian Lund ble født i 1932 og var fra Lillehammer. Han hadde vært offiser og virket som lærer ved Hærens Tekniske Fagskole i Elektronikk. Han var 2. vararepresentant til Stortinget i perioden 1973–77. I perioden 1981–85 var han fast representant og medlem av Sosialkomiteen. Han var medlem av Lillehammer kommunestyre 1972–75 og av Oppland fylkesting 1972–83. Han var medlem av fylkesutvalget 1976–81. Han var gruppefører fra 1972–81. Han var formann i Lillehammer Høyre fra 1970–75.

7.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I OPPLAND

Kommunikasjonsevner var den viktigste egenskapen i Oppland. Hele 42% av svarene gikk på dette. Dette er 8 prosentpoeng over hva alle de intervjuede svarte. Nest viktigst var politisk dyktighet, med 28% av svarene, som er 4 prosent poeng under gjennomsnittet. Tredje viktigst var representasjonsgrunnlaget med 14% av svarene som er 5 prosent poeng mer enn gjennomsnittet.

Oppland Høyre avvek således fra de andre fylkene ved å verdsette kommunikasjonsevner høyere, og ved et sterkere ønske om få frem kandidater som hadde felles sosial bakgrunn med velgergrunnlaget i fylket. Den karismatiske bonden burde således ha gode muligheter i nominasjonen.

Tabell 7.1. Personlige egenskaper en kandidat bør ha i Oppland. Vist i absolutte tall, prosentuellt i forhold til alle svar, og antall ganger nevnt av respondentene i gjennomsnitt

Egenskapene	Frekvens	Prosent av svarene	Gjennomsnittlig nevnt
Personlig integritet	4	11	0,33
Kommunikasjonsevner	15	42	1,25
Politisk dyktighet	10	28	0,83
Representasjonsgrunnlag	5	14	0,42
Annet	2	6	0,17
Totalt	36	101	3,00

7.5. KANDIDATENES GRUPPETILHØRIGHET

De tre som kjempet om de to første plassene ble vurdert ganske likt med hensyn til antall interesser de representerte. I gjennomsnitt representerte Lund 3,8, Weberg 3,5 og Lied 3,2 interesser. Lund representerte flest interesser, men fikk ikke renominasjon likevel. Av de tre kandidatene var det Lied som tilsynelatende hadde tynneste gruppebasis. Ser vi på hvilke interesser de representerte, blir bildet annerledes. Bare en mente at Lund representerte landbruket. Det var her Lied og Weberg hadde sin basis. Hele 11 mente at de representerte landbruket. Når det gjelder industri/næringsliv,

mente 11 at Lund representerte dette, men avstanden til Lied og Weberg var liten, da 9 mente at også de representerte industri/næringsliv. Lund stod på den annen side tilnærmet alene på policyområdene skole og sosialsektoren. Det vil si at Lund fikk anerkjennelse for sitt virke i sosialkomiteen. Ellers bør det noteres at 11 mente Weberg representerte ungdom. Weberg var som tidligere nevnt 47 år, altså må det ha vært noe ved stilen hans som gjorde at så mange oppfattet ham som en representant for ungdom, eller at partiet manglet andre ungdomskandidater.

Tabell 7.2. Interesser og grupper kandidater i Oppland representerer

Interesser	Lied	Weberg	Skjoldal	Lund
a) Fiskeri	0	0	0	0
b) Landbruk	11	11	3	1
c) Industri/næringsliv	9	9	7	11
d) Sosialsektoren	0	1	10	10
e) Kvinner	0	1	8	2
f) Ungdom	0	11	2	3
g) Eldre	8	0	1	4
h) Idrett	1	1	0	2
i) Avhold	5	0	0	1
j) Skole	0	4	2	11
k) Forsvar	6	1	0	0
l) Kultur/ideologi	0	0	0	0
m) Media	0	0	0	0
n) Finanspolitikk	0	0	0	0
o) Allrounder	0	0	0	0
p) Annet	0	3	1	1
Sum	40	42	34	46
Gjennomsnitt	3,3	3,5	2,8	3,8
N	12	12	12	12

Det kan se ut som at fylkespartiet i jordbruksfylket Oppland i større grad enn andre fylkespartier i Høyre la vekt på kandidatenes representantrasjonsgrunnlag. Med tanke på å bli nominert ser det ut til at det var viktigere for en kandidat at han hadde den rette sosiale bakgrunnen enn at han representerte mange policyområder.

Eva Skjoldal, som endte på 3. plass på listen, hadde sin basis som representant for kvinner, sosialsektoren og industri/næringsliv. Men som tidligere nevnt, gikk alle førsteplassene og nesten alle andre plassene i lokalforeningene til en av de tre mennene.

7.6. PROSESSENS RAMMER

Reglene for prosessen var fastslått i et eget reglement for nominasjonsprosessen. I punkt 1 ble det slått fast at Fylkesstyret var nominasjonskomité i Oppland. Innen 1. september skulle representanter og vararepresentanter svare om de tok gjenvalg eller ikke. Innen samme frist kunne medlemmer og lokallag foreslå kandidater, eventuelt i prioritert rekkefølge. På bakgrunn av dette skulle det settes opp en alfabetisk liste, men med angivelse av antall forslag. Denne listen skulle være ferdig til 1. oktober.

Kommuneforeningene skulle så i medlemsmøter og innen 1. november sette opp en liste på 13 kandidater og velge nominasjonsutsendinger. Kommuneforeningenes forslag skulle danne grunnlag for nominasjonskomiteens forslag. Nominasjonskomiteens forslag skulle være ferdig til 14. november, og nominasjonsmøte skulle avholdes 1. desember (R.3.1.).

Det var lenge uklart om Lied var kandidat eller ikke. Flere viste til at han ved forrige nominasjon hadde sagt han gikk inn i sin siste periode. Før sommerferien kom det beskjed om at hvis Oppland Høyre ønsket hans kandidatur, så ville han stille. På Høyres jubileumslandsmøte i august skal fylkeslederen ha gitt signaler til Lied om at han ikke burde søke gjenvalg (Aftenposten 18.09.84 og intervjuene). 10. september ble det avholdt et møte mellom Lied og formannskollegiet og fylkessekretæren.

Resultatet av møtet var at Lied trakk seg (intervjuene, Gudbrandsdølen og Lillehammer Tilskuer og Dagbladet 12.09.84). Så 18. september stod det å lese i Aftenposten: ”Hvis det er en bred oppfatning at jeg (Lied) bør fortsette, er jeg ikke uvillig. Men jeg vil ikke stå i veien for noen. Jeg gikk inn i politikken for å styrke Oppland Høyre. Nå går jeg ut av samme grunn. Jeg er ikke typen som vil tvinge meg på noen. Det er jeg ikke typen til ”.

Denne uttalelsen sammen med diverse presseskriverier førte til at formannen i nominasjonskomiteen, Harald de Presno, sendte ut en pressemelding som ble gjengitt i Gudbrandsdølen og Lillehammer Tilskuer 20. september. Der het det blant annet at Lied hadde svart i form av brev av 10. august at han var kandidat, men ønsket at fylkessekretæren skulle holde ham løpende orientert om de innkomne navneforslagene. Lied vurderte å trekke seg 27. august, men utsatte avgjørelsen etter samtaler med medlemmer av nominasjonskomiteen. 10. september ble han gjort kjent med det endelige utfall av den innledende runde i nominasjonsprosessen. Dette førte til at han ba om at hans navn ble strøket fra listene i den videre nominasjonsprosessen. Det stod også å lese: ”Den øverste ledelse i Oppland Høyre har ikke på noe tidspunkt påvirket Harald U. Lied i sin beslutning”. Tilslutt stod det: ”Oppland Høyre har registret at Harald U. Lied i pressen nå har gitt uttrykk for at han likevel er villig til å stille på nytt dersom Oppland Høyres lokalforeninger oppfordrer ham til det i den videre nominasjonsprosess”. Dette siste ga dekning for overskriften til oppslaget, ”Lied-nominasjonen er spilt over til grasrota” (Gudbrandsdølen og Lillehammer tilskuer 20.09.84).

I den påfølgende runden i kommuneforeningene tok Lied, Lund og Weberg alle de 26 mulige førsteplassene. Av 2. plassene tok de hele 24. Weberg fikk flest nominasjoner, 25, tett fulgt av Lund med 24 nominasjoner. Lied fikk 18 nominasjoner. Ser man derimot på hvilke plasser på listen de var foreslått til, blir bildet annerledes. Lied med sine 16 førsteplasser hadde mer enn 50% flere 1. plasser enn de to andre til sammen, som hadde 5 hver (R.3.2.). At godt over halvparten av listeforslagene hadde Lied på første skulle bety at han stod sterkt i nominasjonen. Men lokalforeningene hadde ikke like mange utsendinger på nominasjonsmøtet. En stor forening som Lillehammer Høyre hadde overhodet ikke Lied med i sitt forslag.

Tabell 7.3. Antall listeplasser for de interessante kandidatene i Oppland

	Lied	Lund	Weberg
1. plasser	16	5	5
2. plasser	1	15	8
3. plasser	0	2	4

4. plasser	1	1	4
5. plasser	0	1	2
6. plasser	0	0	0
7. plasser	0	0	2
Totalt	18	24	25

En annen ting er at det ikke var naturlig å gi Lied som sittende førsterepresentant 2. eller 3. plasser, på samme måte som det ikke var naturlig å gi Lund 3. og 4. plasser så lenge han var andrerepresentanten. Dette gjør at det bare har begrenset verdi å påpeke at Weberg hadde flest nominasjoner.

En kan spørre seg om nominasjonskomiteen levde opp til punkt 6. i nominasjonsreglementet (R.3.1.), om at nominasjonskomiteens listeforslag skulle bygge på referatene fra medlemsmøtene, når de ikke foreslo Lied på førsteplass på listen. Lund ble foreslått på 1. plass med 8 stemmer mot 2 for Lied. På 2. plass fikk Dag C. Weberg 8 stemmer mot 1 for Lied og 1 for Tove Berntzen (R.3.3). Forslaget på Tove Berntsen på 2. plass på listen ble ikke gjentatt på nominasjonsmøtet, så det vil ikke bli ytterligere kommentert. Det er vanskelig å hevde at lokalforeningene var hørt med denne innstillingen.

7.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN

Man blir sittende med fem spørsmål som man må finne svar på:

- a) **Hvorfor ville ikke nominasjonskomiteen renominere Lied?**
- b) **Hvorfor ville grunnplanet fortsatt ha Lied?**
- c) **Hvorfor var Weberg så populær?**
- d) **Hvorfor forsvarte ingen Lund?**
- e) **Hvordan opptrådte regionene?**

a) **Hvorfor ville nominasjonskomiteen ikke renominere Lied?**

I mitt utvalg som er sammenfallende med fylkestyret ville 3/4 skifte ut Lied. Hvilke argumenter hadde så disse? Flere pekte på at både Lied og Weberg var bønder og at de

ikke trodde at begge ville kunne bli nominert samtidig. Andre påpekte at Lied hadde sittet i 12 år og at andre burde få sjansen. Også det at han ved forrige nominasjon skulle ha sagt at han gikk inn i sin siste periode, ble tillagt vekt. En sa det slik: ”For 4 år siden sa han at det var siste gang. De som ville inn på tinget trodde dermed at han ville gå. Vinglingen skapte usikkerhet og gjorde Weberg til kasteball. Nominasjonskomiteen måtte ta et standpunkt. Det endelige svaret fra Lied kom i pressen fra Paris. Da hadde komiteen hatt sitt siste møte”. I 5 av intervjuene går dette igjen.

Når disse argumentene ble brukt som grunner til at man ønsket et skifte, var kanskje den reelle grunnen at man ønsket å få Weberg frem. Hvordan skulle man gå frem for å få Weberg inn på Stortinget når begge de sittende ønsket gjenvalg? Det ble vist til at to bønder sammen ikke kunne bli valgt. Hvis man samtidig forutsetter at et av argumentene var fornyelse, er det forståelig at trykket ble satt inn for å få den eldste og som samtidig var bonde, til å trekke seg.

Men det var også andre argumenter. Det ble hevdet at ”Lied har tatt opp få ting som har angått Oppland”. En av dem som ønsket Lied renominert påpekte også at det var blitt argumentert med at han satt i Utenrikskomiteen og således var fjern fra Opplands problemer. I intervjuene er det 5 henvisninger av denne typen.

b) Hvorfor ville grunnplanet fortsatt ha Lied?

Av positive argumenter som ble brukt for Lied er det mange av typen ”han har gjort en god jobb”, ”han har erfaring” og ”han er godt kjent blant velgerne”. Et annet argument som ble brukt er at han var kristen, og at dette var godt kjent, slik at Lied skulle være et godt kort i kampen om de kristne, ikke-sosialistiske velgerne. Noen påpekte imidlertid at de likte dette dårlig, ved at andre da med urette ble fremstilt som hedninger. Alle i utvalget oppga at Lied representerte kristne verdier.

Etter at de første kommuneforeningene hadde levert listeforslag uten Lied, startet både presseskriveriene og den egentlige valgkampen innad i partiet. I utvalget ble det påstått at Lied selv var meget aktiv på telefon overfor lokalforeningene. I en notis i Aftenposten 15.10.84. kunne man lese at Lied etter en rekke henvendelser, ikke minst fra Gudbrandsdalen, bestemte seg for å opprettholde sitt ja til renominasjon. I Gudbrands-

dalen og Lillehammer tilskuer 15.10.84. het det i et leserinnlegg: ”Vi kan ikke la vårt flaggskip – Harald U. Lied – gå i dokk når vi som mest trenger det”. Det ble videre vist til hvor viktig det var at regjeringen fikk fornyet mandat og at man da måtte ha det beste mannskapet og ikke bare kjempe for kandidater fra egen lokalforening.

c) Hvorfor var Weberg så populær?

Tabell 7.2. viste at 11 mente at Weberg representerte ungdom. Han var, som tidligere nevnt, 47 år. Man må spørre seg hvordan dette kunne ha seg. Kommunikasjonsevner var, som beskrevet i avsnitt 7.4., den viktigste personlige egenskapen i Oppland. Et mulig svar kan da være at Weberg ble oppfattet som ungdommelig ved at han kommuniserte godt, hadde karisma og var ny. Hans fartstid som fylkesleder og som gruppeleder gjorde samtidig at han var kjent og budskapet kommunisert. Utsagn som: ”Han er mer markert enn de to andre, yngre med bastante synspunkter,” ”Han er umåtelig populær og har karisma,” ”Flink til å snakke,” ”Weberg har appell hos ungdom og er en god debattant,” støtter opp om en slik tolkning.

Et sitat oppsummerer klart hvor sterkt Weberg sto: ”Han har vært fylkesformann i 6 år og kunne kanskje klart Lied på første. Han har stor appell til velgerne. Veldig fin mann på kamplass, spesielt med hans appell til unge velgere”. Andre la vekt på Webergs opptreden på nominasjonsmøtet: ”Ved å ville trekke seg etter at Lied vant førsteplassen for så å bli overtalt til å stille, vant han de ekstra stemmene”.

d) Hvorfor forsvarte ingen Lund?

Lund var den som representerte flest interesser og grupper (Se tabell 7.2.). Han scoret høyest på viktige interesser som industri/næringsliv, sosialsektor og skole. Han hadde solid forankring i lokalpartiet som tidligere leder. I perioden før han kom på Stortinget var han gruppeleder i fylkestinget. En karakteriserte Lund som en kandidat med sterk distriktsprofil, en som også Arbeiderpartiets ordførere ringte til for å få sine saker opp på Stortinget.

Likevel falt han ut. Hele syv hevdet at i nominasjonsstriden manglet argumentasjon og arbeid for ham. En sa det slik: ”Lund trodde seg for sikker, han drev lite valgkamp og

hadde få aktive støttespillere”. Vel var det avisartikler som støttet listeforslaget med kombinasjonen Lund, Weberg, men debatten var hele tiden for enten Lied eller Weberg. En respondent forutså at Lund kunne falle ut da det var så stille fra hans side, og skal ha tatt dette opp med Lund.

Det ble sagt at Weberg hadde bedre talere på nominasjonsmøtet. Andre påpekte at det var tre sterke kandidater og det burde vært votert over alle tre på første plass, så man kunne fått frem de to mest ønskede.

e) Hvordan opptrådte regionene?

Det ble hevdet at nominasjonskampen startet for alvor da Lillehammer Høyre ikke ønsket å renominere Lied. Man kan hevde at Lillehammer Høyre ikke hadde gjort jobben sin ved å rådføre seg med andre fra regionen, f.eks. oppover Gudbrandsdalen. En respondent sa det slik: ”Lillehammer Høyre gjorde Lund en bjørnetjeneste ved å sette ham først på listeforslaget. Lillehammer Høyre var flinke i avisene, men ikke flinke i geriljaen. De skulle sjekket med Gudbrandsdalen. Nå virket det som de ville bestemme”. Hvis ryktet som gikk etter nominasjonsmøtet var riktig om at 3 fra Lillehammer hadde stemt på Weberg, og ikke Lillehammers egen kandidat, så hadde de også problemer internt.

Vest-Oppland ville ha Weberg. Valdres, etter gruppemøtet, stod samlet om Weberg og sluttet seg dermed til Hadeland og Land. Førrige gang slo Lund Weberg i kampen om 2. plassen ved hjelp av Gudbrandsdalen og Valdres. Lunds situasjon var svekket ved at valdres ønsket Weberg, men ødeleggende ble det at Gudbrandsdalen fremdeles ville ha Lied på første. Det at Lund hadde jobbet godt og hatt god kontakt med Oppland ble således ikke belønnet.

Konklusjon

Utfallet av voteringene på nominasjonsmøtet var på 1. plass Lied 53 stemmer og Lund 48 stemmer, og på 2. plass Weberg 61 stemmer, Lund 39 stemmer og 1 stemme ble forkastet (R.3.4.).

”Da Lund datt ut av listen ble det en kortvarig handlingslammelse. Det gikk et søkk gjennom forsamlingen. Resultatet var en negativ overraskelse”, er et vitnesbyrd i et av intervjuene. At ufanget av voteringen var så overraskende, må skyldes at få hadde oversikten, og at det arbeidet som lå bak nominasjonskomiteens forslag på Lund og Weberg var for tynt.

At Fylkestyret og nominasjonskomiteen var ett gjorde at bare svært aktive satt i nominasjonskomiteen. De kjente alle Weberg og følte at han var lurt av Lied. Dette må være noe av forklaringen på at nominasjonskomiteen innstilte på å kaste Lied og at hele prosessen ble så opphetet.

Lieds støttespillere følte at Oppland Høyres beste representant var i ferd med å bli kastet. Gudbrandsdalen følte seg overkjørt av Lillehammer. Webergs støttespillere på sin side visste at dette var siste sjanse. Weberg hadde gjort det klart at han ikke ville stille flere ganger om han tapte nå. Slik oppstod det to fløyer som kjempet for sine. Den det ikke ble kjempet aktivt for, datt igjennom.

Ved at Lund ble satt opp mot Lied sprakk gamle allianser. Alliansen mellom Lillehammer, Gudbrandsdalen og Valdres, som sikret Lunds seier over Weberg 4 år tidligere, var borte. Gudbrandsdalen ville ha Lied og Valdres ville ha Weberg.

For dem som hadde Weberg som førstepreferanse, betydde det lite hvem som vant av Lied og Lund. For en del av dem som støttet Lund på førsteplass, var motivet nettopp å skaffe rom for Weberg på andre plass. Delegatene som hadde kjempet for Lied, følte ikke at de skyldte Lund og hans tilhengere noe. Dette er forklaringen på at Lund fikk færre stemmer på andre plass enn på førsteplass. En av respondentene sa det slikt: ”Da Gudbrandsdalen valgte Lied på første, drepte de Lund”. Tolkningen av dette ville være at et flertall ønsket Weberg enten på første- eller andre plass.

Man kan også argumentere for at utfallet hadde dypere årsaker enn taktikk. Et behov for fornyelse, kommunikasjon og ideologi skapte et behov for Weberg. Og en så sterk incumbent som Lied kunne ikke kastes uten bråk. Argumentet om at han satt i feil komité på Stortinget falt igjennom. Han var ikke svekket i kommuneforeningene pga sitt arbeid i utenrikskomiteen. Han var fremdeles den kristne bonden fra Oppland, med stor politisk erfaring.

7.8. ARBEIDSHYPOTESENE'S RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I OPPLAND

Kommentarer til H 1. Renommé

Lied var allerede rikspolitiker ved at han var Høyres fraksjonsleder i utenrikskomiteen. Lund hadde vel ikke vist et slikt potensial, selv om han bare fikk 4 år til å vise det. Bakfra kom en sulten Weberg som flere trodde innehadde et slikt potensial som kommunikator og ideolog.

Kommentarer til H 2. Gruppebasisens bredde

Den negative argumentasjon om Lieds plass i utenrikskomiteen fikk ikke gjennomslag. Han var fremdeles den kristne, bonden. I tillegg hadde han blitt fraksjonsleder i utenrikskomiteen. Lund hadde bredest gruppebasis, men skole var vel ikke like tungt som landbruk. Så selv om den var bredere var den ikke nødvendigvis sterkere.

At Lund ikke nødvendigvis hadde fått styrket sin gruppebasis ser man bl. a. ved at Valdres skiftet side til fordel for Weberg. At Lund fremdeles representerte skole og andre policy områder fikk mindre betydning enn partiets behov for en som kunne få ungdommen i tale.

Kommentarer til H 3. Åtteårskrisen

Lied var en etablert rikspolitiker. Lund var det ikke. Så de beste mulighetene for en utfordrer var å stille mot Lund.

Lied hadde sittet i 12 år, og Lund i bare 4. Hypotesen kan derfor ikke kommenteres.

Kommentarer til H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

Weberg hadde med sitt arbeid i fylkestinget og ved at Unge Høyre støttet ham to slike nett. Lund var også tidligere leder av fylkestingsgruppen, men det var lengre siden. Dette hjalp muligens Lund 4 år tidligere, men ikke nå. Lied hadde støtte fra Høyrekvinnene, men det er usikkert hvor mye det ble brukt.

Kommentarer til H 5. Tidspunkt for kandidatansøring

Webergs kandidatur var kjent fra 4 år tidligere. Dette var også akseptert da Lied hadde gjort det kjent at han var i sin siste periode. At Lied kastet seg på igjen skapte trøbbel. Dette rammet ikke Weberg, men innebar heller at kampen ble tyngre for Lied, som vel egentlig burde vært selvskreven.

7.9. OPPSUMMERING

Ser man på nominasjonen i Oppland som to kamper og ikke som en blir det mere oversiktlig. Jeg legger til grunn at det på nominasjonsmøtet ble avholdt to voteringer 1) Lied – Lund og 2) Lund – Weberg.

Ved forholdet Lied og Lund får H 1 støtte. Lied var rikspolitiker. Det var ikke Lund. Spekulasjonen om at Lied hadde fått svekket sin gruppebasis var feilaktig. H 2 får ikke støtte. Lund hadde bredest gruppebasis, selv om den ikke nødvendigvis var sterkest. H 3 kan ikke kommenteres. Når det gjelder H 4, så hadde vel ingen av dem et alternativt kommunikasjonsnett. Vel støttet Høyrekvinnene Lied, men det er uklart om dette nettverket ble benyttet. Lied hadde selv etter så mange år mange kontakter rundt om i fylket som ble benyttet. Men i min definisjon av kontaktnett faller det utenom.

Ved H 5 var det Lieds sene ja til renominering som skapte grunnlaget for situasjonen. Man kan se på det slik at alle visste at Lund ville stille og at Lieds ønske om gjenvalg var det overraskende, men hypotesen er formulert slik at den omhandler tidspunkt for lansering av utfordrerens kandidatur.

Ved forholdet Lund og Weberg støttes H 1. Lund var ikke rikspolitiker, og ikke mange nok trodde han ville bli det. Det var heller en tro på at Weberg kunne bli det. Han hadde fått vist sin dyktighet som fylkesformann og som gruppeleder i fylkestinget.

Lund hadde bredere gruppebasis enn Weberg, så H 2 støttes ikke. H 3 kan ikke kommenteres. H 4 støttes. Weberg hadde to alternative kommunikasjonsnett. Medlemmer av fylkestingsgruppen kunne vitne om hans arbeid der. Unge Høyre kunne etterlyse behovet for en ny kandidat med klarere språk, bedre kommunikasjonsevner og en som snakket med ungdommen. H 5 støttes ikke da Webergs kandidatur var kjent i 4 år. Det viste seg at det var legitimt, da Lied hadde sagt han skulle gå. Det ble oppfattet som rettferdig at en som hadde vært tålmodig og jobbet på de plassene partiet satte ham, nå skulle få sjansen.

KAPITTEL 8: NOMINASJONEN I BUSKERUD

8.1. INNLEDNING

I de foregående kapitlene har vi sett på situasjoner hvor utfordreren har vunnet. Det kan være interessant å se på i hvilken grad hypotesene får støtte i et fylke der den sittende kandidaten vant. Dette var tilfelle i Buskerud.

Mona Røkke hadde førsteplassen på lista ved valget i 1981, og fikk førsteplass uten debatt også i 1985. Hans E. Strand, som hadde stått som nummer to i 1981, ville ikke ha gjenvalg. Andreplassen var således ledig. Hallgrim Berg hadde 3. plassen i 1981, og ønsket opprykk til 2. plassen. Arild Hiim ønsket også denne plassen. Tilnærmet alle lokallagene hadde disse som nr. 2 og 3, men de var uenige om rekkefølgen.

Hva som var kampklass er mer uklart. I 1981 måtte det omvalg til i Buskerud. Ved det normale valget fikk Høyre tre mandater og Berg fikk fast plass. Ved omvalget fikk Høyre to mandater og Berg ble fast møtende for Røkke, som var statsråd.

Respondentene mente at 3. plassen var kampklassen. Det synes likevel klart at kandidatene oppfattet 3. plassen som usikker. Hiim trakk seg på denne bakgrunn, etter å ha tapt votering mot Berg om 2. plassen. Mange stilte så opp, og etter en votering mellom fire kandidater vant Odd Kallerud plassen.

I Buskerud har jeg intervjuet nominasjonskomiteen og AU, som bestod av formannen, viseformannen, formannen i økonomistyret, formannen i Unge Høyre og i Høyrekvinnene, i alt 11 stykker.

8.2. EN PRESENTASJON AV FYLKET

I Buskerud er det store ulikheter i befolkningstetthet og næringsveier, og man ville kunne forvente at fylket ville være delt politisk. I hvert fall ville man kunne spille på ulikhetene i en nominasjon. Det kunne derfor være rimelig å vente at H2 får støtte, dvs. at gruppebasisens bredde var viktig.

Over 60% av befolkningen i Buskerud var bosatt i de sørøstre delene av fylket. Særlig tett var bosetningen i området rundt Hokksund, Drammen og Lier, som også da utgjorde en praktisk talt sammenhengende tettbebyggelse med om lag 40% av folkemengden. Tett bosetning var det også i Kongsbergområdet og på Ringerike. I de øvrige deler av fylket fant en bosetning hovedsakelig i de store dalførene, med nesten folketomme skoger og fjelltrakter i mellom. Hallingdal hadde 9% av befolkningen og Numedal, utenom Kongsberg, hadde ca. 3% av befolkningen.

Landbruket var delt, slik at mesteparten av husdyrholdet var i Hallingdal og Numedal, mens korndyrkingen var fremtredende i søndre deler av fylket. Hagebruk var også viktig i søndre del og særlig i Lier. Industri spilte en viktig rolle i Buskerud.

Treforedling var en gammel industri, men Tofte var et eksempel på at det fremdeles satses. Ellers var Kongsberg våpenfabrikk med sin mangesidige produksjon viktig. Turisme var lokalisert til Norefjell, Blefjell, Hemsedal og øvre del av Hallingdal (Store Norske 1986, bind 3. s. 79.).

Ved valget i 1985 var det to store partier i Buskerud. Arbeiderpartiet var størst med 46,3% og Høyre var nest størst med 32,7%. Tredje størst var Senterpartiet med 6,7% (*Stortingsvalget 1985*, 1986 s. 66) På den bakgrunn er det rimelig å anta at høyre-venstre-aksen var sentral i valget. Høyre stod sterkest i Drammen med 40,4% og hadde flere sterke resultater i syd-fylket. Men også i turiststedene i Hallingdal fikk Høyre gode resultater, med 36,8% i Hol, 31,9% i Hemsedal og 31,7% i Gol.

8.3. EN PRESENTASJON AV KANDIDATENE

Mona Røkke ble født i 1940. Hun er Cand. jur. og har jobbet som forretningsdrivende, som dommer og som politijurist. Hun hadde toppet Høyres liste fra 1977, og hun var justisminister fra 1981. Hun hadde tidligere vært medlem av Drammen bystyre og formannskap. Av partiverv kan det nevnes formann i Høyrekvinnene fra 1979, medlem av sentralstyret fra 1976 og medlem av programkomiteen fra 1977 av (Nordby 1985b, s. 614).

Hallgrim Berg ble født i 1945. Han er Cand. Philol, og har jobbet som lektor og vært selvstendig næringsdrivende. Han var 1. vara på Stortinget 1977–81. Ved det ordinære valget i 1981 ble han representant, men etter omvalget i desember 1981 ble han igjen 1. vara. Han møtte da fast for Mona Røkke, som var statsråd, og satt i Kirke- og undervisningskomiteen. Han hadde vært medlem av Ål kommunestyre fra 1975. Han hadde mange verv innenfor kulturlivet, deriblant Noregs mållag og Landslaget for spelemenn (Nordby 1985b, s. 50 og 51).

Arild Hiim ble født i 1945. Han er Cand. Jur. Han er tidligere politiinspektør ved Ringerike politikammer og var disponent for Ringerikes Blad. Han hadde vært medlem av Kommunestyret fra 1971–79, fylkestinget og fylkesutvalget fra 1979. I 1979–83 var han fylkesordfører. Han var formann i Nes Unge Høyre 1964–66 og Buskerud Unge Høyre 1967–69. Han var medlem av Unge Høyres sentralstyre 1969–71, og formann i Buskerud Høyre fra 1978 (Torp, 1994).

8.4. DE PERSONLIGE EGENSKAPENE SOM BLE ANSETT SOM VIKTIGE I BUSKERUD

Politisk dyktighet var ansett for å være den viktigste egenskapen i Buskerud med 39%. Dette er 11 prosentpoeng over gjennomsnittet for fylkene. Nest viktigst var kommunikasjonsevner med 28%, som er 14 prosentpoeng under gjennomsnittet. De andre egenskapene scorer omtrent som i de andre fylkene. Også representasjonsgrunnlag ligger lavt.

Tabell 8.1. Personlige egenskaper en kandidat bør ha i Buskerud. Vist i absolutte tall, prosentuellt i forhold til alle svar, og antall ganger nevnt av respondentene i gjennomsnitt

Egenskapene	Frekvens	Prosent av svarene	Gjennomsnittlig nevnt
Personlig integritet	5	10	0,45
Kommunikasjonsevner	14	28	1,27
Politisk dyktighet	20	39	1,82
Representasjonsgrunnlag	6	12	0,55
Annet	6	12	0,55
Totalt	51	101	4,62

8.5. KANDIDATENS GRUPPETILHØRIGHET

Alle oppfattet Røkke som en kvinnerepresentant. Syv mente hun representerte sosialsektoren. Seks at hun representerte noe annet, hvorav fire pekte på lov og rett eller rettsikkerhet. Ellers bør man merke seg at to oppfattet henne som en allrounder.

Berg ble oppfattet som en bred kandidat. Åtte mente at han representerte skole, syv at han representerte industri/næringsliv, og seks mente at han representerte ungdom. I Bergs tilfelle dekker ”annet”-kategorien blant annet målsaken. I tillegg kommer kultur og media. På den tiden med avmonopolisering av etermedier, var mediapolitikk viktig.

Tabell 8.2. Interesser og grupper kandidater i Buskerud representerer

Interesser	Røkke	Berg	Kallerud	Hiim
a) Fiskeri	0	0	0	0
b) Landbruk	0	3	8	1
c) Industri/næringsliv	3	7	10	10
d) Sosialsektoren	7	0	2	5
e) Kvinner	11	0	0	0
f) Ungdom	2	6	0	1
g) Eldre	5	0	0	2
h) Idrett	0	2	1	1
i) Avhold	2	0	0	0
j) Skole	0	8	0	0
k) Forsvar	0	0	0	0
l) Kultur/ideologi	0	5	0	0
m) Media	0	3	0	0
n) Finanspolitikk	0	0	0	0
o) Allrounder	2	0	0	3
p) Annet	6	5	1	3
Sum	38	39	22	26
Gjennomsnitt	3,5	3,5	2,0	2,4
N	11	11	11	11

Hiim hadde på sin side sin basis i industri/næringsliv. Fem mente han representerte sosialsektoren, og tre mente han var en allrounder. Hiim fikk i snitt en vesentlig lavere score enn Berg.

Kallerud fikk den laveste scoren av alle. Ti mente han representerte industri/næringsliv, dvs. likt med Hiim. Åtte mente han representerte landbruk, og Kallerud var dermed den som flest så på som listens bondekandidat.

8.6. PROSESSENS RAMMER OG HENDELSES FORLØP

Innen 20. august skulle de kandidatene som stod på listen ved siste valg svare om de tok gjenvalg eller ikke. Kommuneforeningene skulle fremme forslag på navn til den nye listen innen 20. september. Deretter skulle disse navnene settes opp i alfabetisk rekkefølge med opplysninger om hvem av stortingsrepresentantene og varamennene som hadde frasagt seg gjenvalg. Dette ble så sendt kommuneforeningene og sideorganisasjonene som grunnlag for deres arbeid med å sette opp forslag i prioritert rekkefølge. I løpet av oktober skulle disse møtene være avholdt. Disse forslagene skulle danne grunnlagsmaterialet for fylkestyrets forslag til stortingsvalglisten, og nominasjonsmøtet skulle avholdes 8. desember (R 4.1.).

Var det så en ledig plass? I et avisintervju kommenterte Strand at han ikke tok gjenvalg. Han opplyste at han hadde tenkt seg tre perioder eller 12 år på Stortinget. Men han hadde følt arbeidet på Stortinget mer anstrengende og stressende – både fysisk og psykisk – enn han opprinnelig hadde forestilt seg. I den siste perioden var han nestleder i Kontrollkomiteen og i Kirke- og undervisningskomiteen. ”Egentlig hadde jeg forestilt meg muligheten for å drive politisk arbeid på et bredere felt som stortingsrepresentant. Det har vist seg bortimot umulig med de store saksmengdene de komiteer jeg har sittet i, har å arbeide med”. Han la til at han likte seg på Stortinget og med arbeidet (Drammens tidende og Buskerud Blad, 18. august 1984).

Etter fylkestingsvalget i 1983 ble 9 av respondentene klar over at Hiim var kandidat. For to ble det først klart seks måneder før nominasjonsmøtet. Dvs. at Hiim offisielt ventet til Strand hadde svart nominasjonskomiteen på om han tok gjenvalg eller ikke,

før han gikk ut og sa han var kandidat. Det kan spekuleres i om Hiim hadde stilt hvis Strand ikke hadde trukket seg.

Hvis det var så lett å se at Hiim ville stille, kan dette også ha påvirket Strands vurdering. Seks påpekte at Strand gikk frivillig og ikke etter press, og det er ingen som hevder at han fikk tips om at han ikke ville bli renominert. To trekker frem de personlige grunnene til at han trakk seg. At han sa i fra tidlig ble tatt som bevis på at han trakk seg frivillig

Likevel var det to som hevdet at det var på tide for Strand til å gi seg. To perioder var nok, hevdet en. En annen hevdet at han trodde Strand hadde skjønt at Hiim ville stille og følte seg presset. Hadde Strand søkt gjenvalg, ville han kunne tapt, mente en respondent. Men tre hevdet at hvis Strand tok gjenvalg, ville Hiim ha måttet vente, dvs. at Hiim ikke hadde stilt. Hvis Strand visste at Hiim ville stille, kan dette ha påvirket ham til å trekke konklusjonen om ikke å stille. Det ville i så fall trekke samme vei som de argumentene han selv ga i intervjuet av 18. august.

Incumbencyressursen var kanskje svekket fordi han stod mellom Røkke og Berg; en rikspolitiker og en på vei til å bli det. Flere argumenter tyder på dette: ”Han har hevdet seg lite”. ”Skulle ønske han var mer utadrettet”. ”Utad den mest anonyme”. ”Han har kanskje merket at han ikke har den store støtten”, og ”han var moden for utskiftning”.

Av dette kan man ikke si noe sikkert om hvorfor Strand trakk seg. Men man kan hevde at det var en sammenheng mellom Strands og Hiims vurderinger og handlinger.

Tabell 8.3. viser at Røkkes posisjon var udiskutabel. Det ser ut til at Berg hadde en klar overvekt av 2. plasser. Men ser vi på hvor Hiim fikk 2. plassen, var det i Drammen, Ringerike, Øvre Eiker, Røyken, Hole, Flå (delt med Berg), Høyrekvinnene og Unge Høyre. Flere av de største foreningene i sydfylket, pluss de to sideorganisasjonene støttet altså Hiim. Bergs 2. plasser gir et annet geografisk preg og støtter opp om det Dagbladet med flere omtalte som Bunads-Høyre (Dagbladet, 18 oktober 1984). Kallerud, som fikk 3. plassen, stod derimot usedvanlig svakt med bare en 6. plass i lokalforeningene.

Tabell 8.3 Antall listeplasser for de interessante kandidatene i Buskerud²⁰

	Røkke	Berg	Kallerud	Hiim
1. plasser	22	0	0	0
2. plasser	0	15	0	8
3. plasser	0	8	0	13
4. plasser	0	0	0	0
5. plasser	0	0	0	2
6. plasser	0	0	1	0
Samlet	22	23	1	23

Nominasjonskomiteen behandlet listen 2 ganger. En gang før rangeringsrunden i lokalforeningene og en etter. I første omgang fikk Hiim 4 stemmer på 2. plassen og Berg 2 stemmer (En hadde forfall fra møtet). Odd Kallerud fikk en stemme på 6. plass. (Drammens Tidende og Buskerud Blad, 9. oktober 1984, Ringerikes Blad, 10. oktober 1984 og Hallingdølen 11. oktober 1984).

I andre runden hadde ting snudd seg, og Berg fikk 2. plassen med fire stemmer, mens Hiim fikk tre stemmer. Kallerud var ikke med på listeforslaget (R.4.2.). Man kan med dette listeforslaget si at kommuneforeningene var hørt.

På nominasjonsmøtet ble Mona Røkke enstemmig valgt på 1. plass. På 2. plass ble Hiim foreslått på benkeforslag mot Berg. Berg vant med 72 stemmer mot Hiims 69 stemmer. Det var altså bare tre stemmer som skilte dem. Etter at voteringsresultatet var klart, tok Hiim ordet og sa han ikke var kandidat til 3. plassen, som han enstemmig var innstilt på. Nominasjonskomiteen måtte så tre sammen og avgi en ny innstilling. Den lød enstemmig på Olav Svartdal på 3. plass og Arild Hiim på 6. plass. Mot Svartdal på 3. plass ble det foreslått tre kandidater: Odd Kallerud, Dankert Freilem og Torkel Wetterhus. Først i fjerde votering blir det flertall for en av kandidatene, og Kallerud vant 3. plassen. Hiim fikk enstemmig 6. plassen (R.4.3.).

8.7. ARGUMENTER FOR KANDIDATENES PLASSERING PÅ LISTEN

Argumenter for Røkke

Røkkes plassering som nr. 1 var udiskutabel. Alle hevdet at det var opplagt eller at argumentasjon var unødvendig. En la til: ”Hun har etablert seg på toppen både lokalt og på riksplan. Fem mente at hun representerte byinteresser, men to hevdet at hun ved å bli rikspolitiker var blitt en mindre typisk byrepresentant. Det var viktig for resten av listekabalen at Røkke var opplagt. Ved at alle hadde Røkke som førstekandidat, måtte alle totalløsninger inneha tenkning om hvem som passet best sammen med henne.

Hvorfor seiret Berg over Hiim?

Når en skal forklare Bergs seier over Hiim, må man se på tre forhold; geografisk og kulturell listebalansering, incumbency og et rettferdighetsargument.

Berg passet bedre inn i kabalen enn Hiim. Mot løsningen Røkke, Hiim ble det innvendt at man fikk to jurister og to byrepresentanter etter hverandre. Med Berg fikk man utkanten representert. Ti så på Berg som representant for utkanten. Rent bortsett fra at han var fra Ål, er det flere ting som tydeliggjør dette. Berg var nynorskbruker. Og han stod sterkest i nynorskkommunene Hol, Ål, Hemsedal og Gol (Landssamanslutninga av nynorskkommuner, Internett). Berg representerte en bygde- og bunadskultur som verken Røkke eller Hiim stod for. I det hele tatt representerte Berg en rekke interesser, og som vist i avsnitt 8.5., flere enn Hiim.

Berg ble oppfattet som incumbent til 2. plassen. Han hadde benyttet sine muligheter på Stortinget vel. Hans rolle som talsmann for mediepolitikk viste at han var på vei til å bli en rikspolitiker. Det ble hevdet at han var synlig, og at han var flink til å få frem partiets politikk. I valgtalen på nominasjonsmøtet fikk man det tredje argumentet: ”Berg har vist at han duger. Det er ikke rettferdig å være kampkandidat for 3. gang”. Det var ti svar som gikk på dette. Av andre svar kan nevnes: ”Det ville kunne blitt tolket som mistillit hvis en [annen] gikk foran. Rettferdighet, han fortjente ikke å bli

²⁰ Flesberg Høyres forslag er ikke med. I Flå Høyre ble 2.- og 3. plassene delt mellom Berg og Hiim.

skjøvet ned, og slik ville det blitt følt ”. Dette skulle særlig ha påvirket de uten et fast standpunkt og kan derfor ha vippet et ellers jevnt løp.

Hvorfor stod Hiim så sterkt?

Etter å ha forklart at Berg var en sterk kandidat, blir det naturlig å spørre om hvordan det kan ha seg at en utfordrer står så sterkt at han kun taper med tre stemmer. Hva var det som gjorde Hiim til en så sterk kandidat?

3 mente at Hiim var representant for fylkespolitikk. Som fylkesordfører måtte han inn i alle politikkområder. Det samme var tilfelle med vervet som leder av Buskerud Høyre. Disse vervene gjorde Hiim kjent. Buskerud ble kjent med ham, og han med Buskerud, og dette skulle gjøre ham egnet til å være stortingsrepresentant for Buskerud.

Det ble lagt vekt på hans personlige egenskaper. Han ble hevdet å ha stor arbeidskapasitet, være tillitsvekkende, engasjert i mennesker, ha sans for de svake og appellere til alle. Han skulle også være mer praktisk i politikken enn Berg.

Selv om Hiim bodde i by, mente ingen at han var en typisk bykandidat. En mente han representerte utkant. Fem mente han representerte en mellomting mellom by og utkant. En sa det slik. ”Han er født på gård, og bor i by”. I forhold til Berg var dette en ulempe siden de slåss om plassen bak Røkke.

Årsaken til at det ble jevnt, var kanskje at alle var for både Hiim og Berg. Den som tapte 2. plassen, ville enstemmig fått 3. plassen. Men for Hiim var det bare 2. eller 6. plassen som var aktuelle. Tok han en plass blant de fem første, ville han ikke fått jobben som disponent i Ringerikes blad. En forutsetning for jobbtilbudet var at han ikke risikerte å bli vara til Stortinget. Hele 9 påpekte at 6. plassen på listen var selvvalgt og at han enstemmig ville fått 3. plassen.

Argumenter for Kallerud

På nominasjonsmøtet var Kallerud, som en av respondentene sa det, troll av eske. Han hadde gjort det svært dårlig i lokalforeningene. Noen måtte ha sett muligheten for at

Hiim kom til å trekke seg og forberedt seg på denne muligheten. For å forklare hvorfor Kallerud vant, la hele 8 vekt på at Bjarne Bråten, som lanserte Kallerud, var meget kjent. Det hadde heller ikke vært noen agitasjon forut for nominasjonsmøtet.

Kallerud var dessuten en kjent fylkespolitiker. fire la vekt på hans erfaring som fylkesutvalgsmedlem og som tidligere ordfører i Kongsberg. Dette gjorde at han i motsetning til de andre kandidatene var kjent i hele fylket. Han var påtenkt som ny fylkesleder i partiet. Han ble oppfattet som arbeidsom, gløgg, utadvendt og koselig.

Man kan heller ikke se bort fra geografi. Etter Drammen og Hallingdal passet Kongsberg inn. En respondent sa det slik: ”Kongsberg med 20000 innbyggere har aldri tidligere nådd opp. Det skulle nå være Kongsbergs tur”.

8.8. ARBEIDSHYPOTESENE RELEVANS FOR NOMINASJONSPROSESSEN I BUSKERUD

Kommentarer til H 1. Renommé

Røkke på topp var rikspolitiker og ble således ikke utfordret, men gjenvalgt som en selvsagt ting. Berg ble av mange ansett som en som var i ferd med å bli rikspolitiker. Han var allerede mediapolitisk talsmann. Og som representant for Bunads Høyre var han synlig. Dette gav Berg en fordel fremfor Hiim.

Kommentarer til H 2. Gruppebasisens bredde

Bergs gruppebasis var sterkere enn Hiims. Han hadde etter en periode like stor gruppebasis som Røkke. Geografi var viktig. Hiim ble ikke oppfattet som bykandidat, men Berg ble oppfattet som representant for utkanten geografisk og kulturelt. Dette virket mobiliserende og Hallingdal stod samlet bak ham.

Kommentarer til H 3. åtteårskrisen

Berg hadde bare møtt fast i en periode. Strand hadde sittet i to perioder uten å etablere seg som rikspolitiker. Ved at han trakk seg, ble det skapt grunnlag for kampen om 2. plassen.

Kommentarer til H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

Hiim som leder av fylkespartiet hadde kontroll over det formelle nettverket. Hans posisjon i fylkespolitikken ga ham også uformelle nettverk med et potensial. Likevel førte det ikke frem, men dette var kanskje med på gjøre det jevnere enn det ellers ville vært.

Kommentarer til H 5. Tidspunkt for kandidat lansering

Hiims lanseringstidspunkt skadet ham ikke. Han var ikke ute etter å skape en situasjon hvor noen måtte trekke seg åpenbart mot sin vilje. Han ventet med å bekrefte sitt kandidatur til Strand hadde trukket seg.

8.9. OPPSUMMERING

Kampen mellom Berg og Hiim i Buskerud er et eksempel på at den sittende representanten vant. Likevel finner man støtte for de to første hypotesene. Berg som møtende varamann oppnådde å bli oppfattet som incumbent også når det gjaldt kampen om 2. plassen. H1 blir styrket ved at Berg ble oppfattet dels som rikspolitiker, og dels en som kunne bli det, og dette åpnet ikke store rommet for Hiim, uansett hvor dyktig han var. Bergs gruppebasis var også sterk, faktisk vesentlig sterkere enn Hiims. Dette støtter H2. At Strand valgte å trekke seg, passer med H3, men han kan også som han selv sa, ha mistet motivasjonen. Det var den tapende part som hadde alternative kommunikasjonsnett, så H4 blir svekket. Hiims kandidat lansering var i tråd med H5, og hans kandidatur ble da heller ikke svekket.

KAPITTEL 9: OPPSUMMERING

9.1. INNLEDNING

Hovedformålet med denne oppgaven har vært å se på betydningen av parlamentarisk erfaring for renominasjon. Ved å se nærmere på kampsituasjoner, hvor en sittende representant blir utfordret, vil en kunne forklare hvorfor kandidat A slår kandidat B. Fra tidligere kjenner man til representasjon ut i fra kjønn, geografi og alder. Jeg har prøvd å si noe om hvorfor for eksempel kvinne A vinner over kvinne B.

I den sammenheng har jeg formulert 5 arbeidshypoteser om sammenhengen mellom sjansen til renominasjon, og ulike egenskaper ved kandidatene og deres omgivelser. Disse var:

H 1. Renommé

Utfordreren bør være kjent som dyktigere enn den sittende, eller i det minste bli bedømt som en som har større mulighet for å bli rikspolitiker, for at skifte av kandidat skal bli foretatt.

H 2. Gruppebasisens bredde

Jo lenger en kandidat har sittet, jo bredere må hans gruppebasis ha blitt hvis han skal renomineres. Hvis en sittende har fått svekket sin gruppebasis, øker sjansen for utfordreren til å bli nominert.

H 3. "Åtteårskrisen"

Har ikke representanten etablert seg som rikspolitiker i løpet av to perioder, vil utfordrerens sjanser til nominasjon øke.

H 4. Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

Jo flere kommunikasjonsnett kandidaten behersker, jo sterkere står han.

H 5. Tidspunkt for kandidat lansering

Jo tidligere en kandidat lanseres, jo større er hans sjanse til å bli nominert i stedet for den sittende representanten. Men en offentlig kamp før partiets nominasjonskomité har kommet i gang med sitt arbeid, vil være mot sin hensikt.

Disse arbeidshypotesene har strukturert den empiriske analysen.

I kapittel 3 søkte jeg å kartlegge forekomsten av renominasjon, og undersøke om det er noe mønster for når i karrieren som stortingspolitiker man er mest utsatt.

I kapittel 4 undersøkte jeg hvilke kriterier selektoratet la til grunn for sine vurderinger. Jeg diskuterte hvilke personlige egenskaper og hvilke politiske holdninger kandidaten burde ha for å bli nominert. Videre så jeg på grupperepresentasjon og listebalansering ut ifra policyområder. Det siste er et av mine bidrag til nominasjonsforskningen.

I kapitlene 5–8 har jeg studert 4 fylkesnominasjoner og seks kampsituasjoner. Her har jeg søkt å forklare hvorfor den ene kandidaten vant, og hva det forteller om mine hypoteser. I dette kapitelet vil jeg sammenfatte casene og så drøfte hypotesene.

Jeg vil nå oppsummere og diskutere de viktigste funnene fra analysen, og avslutningsvis reflektere litt over resultatenes betydning for studiet av nominasjoner.

9.2. FOREKOMSTEN AV RENOMINASJON

I Norge ble 66,3% av stortingsrepresentantene gjenvalgt i perioden 1953–81. Gjenvalgsprosenten blir påvirket både av tendensen til renominasjon og av selve valget. Mitt materiale viser en renominasjonsgrad på 70,3% i Arbeiderpartiet og 72,6% i Høyre i perioden 1953–85. Dette er ikke overraskende lavere enn i USA og Storbritannia, som begge lå rundt 90%. Noe av forklaringen er at i Norge er nominasjonen en lukket prosess, bortsett fra selve nominasjonsmøtet. Det er derfor ikke mulig å beregne hvor mange som trekker seg frivillig eller hvor mange som faktisk søker gjenvalg. Dette gjør at renominasjonsprosenten i Norge automatisk blir lavere enn i land der man måler renominasjon etter hvor mange som faktisk søkte gjenvalg.

Også varamenn for representanter som dør og varamenn for statsråder renomineres. Varamenn for statsråder ble renominert i hele 73,5% av tilfellene. En forklaring kan være at fylkespartiet allerede hadde vurdert dem i forhold til de kvalifikasjonene som skulle til for å utføre stortingsarbeidet. I mange tilfeller hadde fylket en statsråd eller forventet å få det. I min undersøkelse svarte da også flere av respondentene at de hadde vurdert de første antatte varamannsplassene i lys av dette.

Sittende representanter renomineres altså hyppigere i Høyre enn i Arbeiderpartiet. Ser man på stabiliteten på listene, kunne man trodd det var motsatt. I perioden 1945–81 var nemlig stabiliteten på Arbeiderpartiets stortingsvalglister på 45,7%, mens den hos Høyre var 33,6. Stabiliteten på listene er altså lavere enn både gjenvalgsprosenten og renominasjonsgraden. Dette kan forklares med at utskiftingene er større i den delen av listen som ikke velges inn.

Når det er slik at renominasjonsgraden er høyest i det minste av de to partiene, kunne man tro at det er slik at jo flere som må dele på incumbency-ressursen, jo mindre blir den. Men mitt materiale støtter ikke entydig en slik konklusjon. I Arbeiderpartiet var det en liten økning i renominasjonsgraden når de hadde to eller færre representanter i et fylke. I Høyre var derimot renominasjonsgraden stort sett høyere der Høyre hadde flere enn tre mandater. Høyest var renominasjonsgraden i perioden 1953—69, og særlig i valgkretser der Høyre hadde mer enn tre mandater. I denne perioden gjelder dette i hovedsak Oslo. Renominasjonsgraden var høy både i Oslo Arbeiderparti og i Oslo Høyre. Men dette betydde relativt sett mer for Høyre, da Høyre hadde færre stortingsperioder på landsplan.

Høyres stortingsrepresentanter var i gjennomsnitt noe yngre da de trakk seg. Men hvis de først ble sittende, satt de lenge. I den eldste aldersgruppen var det faktisk flere Høyre-representanter enn Arbeiderparti-representanter.

H3 ”Åtteårskrisen” kan diskuteres med bakgrunn i dette materialet. H3 lød som følger: ”Har ikke representanten etablert seg som rikspolitiker i løpet av to perioder, vil utfordrerens sjanser til nominasjon øke”. Det ble satt opp tre kriterier for om det var en kritisk fase i stortingskarrieren som hypotesen bygger på.

Disse var:

- A. Det skal være forholdsvis lett å få 2 perioder (hvis man allerede har sittet en periode).**
- B. Det skal være markant vanskeligere å få 3 perioder hvis man allerede har sittet 2.**
- C. Det skal ikke være vesentlig vanskeligere å få en fjerde periode hvis man har sittet i tre perioder enn å få tre perioder hvis man allerede har sittet to.**

For Høyres del fant man en slik kritisk fase etter to perioder, men for Arbeiderpartiet var den snarere etter tre. En slik kritisk fase kan tyde på en form for eksamen i Høyre etter to perioder. Men dette behøver ikke være tilfelle. Det kan være at representantene selv synes to perioder er nok, og at de har alternative spennende oppgaver å gå til. For å forklare forskjellen mellom Arbeiderpartiet og Høyre kan man blant annet se på representantenes utdanningsnivå, alternative karrieremuligheter, Stortingets pensjonsreglement og lengre karrierevei på Stortinget i Arbeiderpartiet enn i Høyre.

9.3. KRITERIER VED NOMINASJON

Jeg har undersøkt betydningen av følgende kriterier for utvelgelse av kandidater til stortingsvalglisten: Personlige egenskaper, erfaring fra lokalpolitikk, kandidatens politiske holdninger, gruppetilhørighet, listebalansering og policyområder. Dette sammenholdes delvis med tidligere forskning på området.

I mitt materiale var kommunikasjonsevner og politisk dyktighet de viktigste personlige egenskapene. Den viktigste endringen i forhold til Valens nominasjonsundersøkelse fra 1957 var at betydningen av kommunikasjonsevner var økt. Ser man på hva respondentene svarte først, er bildet at politisk dyktighet var klart viktigst. 40,3% nevnte politisk dyktighet som første respons, mot 20,5% for kommunikasjonsevner.

I likhet med Eliassen (1985) fant jeg at erfaring fra lokalpolitikk var viktig. Ingen svarte at det ikke hadde noen betydning. 44,6% og 41,0% svarte henholdsvis ”mye” eller ”en del”. Derimot ble det ulikt vektlagt i de forskjellige fylkene. I Oslo hadde det minst betydning, men også her var det et flertall som mente at det betydde ”en del” eller ”mye”. I de andre fylkene hadde lokalpolitisk erfaring svært stor betydning. I Troms mente hele 77,8% at det betydde mye. Det kan se ut som lokalpolitisk erfaring var viktigere i periferien enn i sentrum. En årsak til dette kan være at det var lettere å få annen relevant erfaring i Oslo og omegn.

Når det gjelder betydningen av ideologiske fraksjoner internt i Høyre, viste det seg at det ene av spørsmålene som skulle fange opp slike fraksjoner fungerte dårlig (spørsmål 13). Begrepsparet ”verdikonserverisme” og ”næringslivskonserverisme”

hadde liten gjenkjennelse. Derimot kan svarene på spørsmål 11 (som gikk på standpunkt en kandidat burde ha til aktuelle stridsspørsmål) brukes til å drøfte forekomsten av ideologiske fraksjoner og eventuelt hvordan de kom til uttrykk under nominasjonen. Slike ideologiske fraksjoner ble ikke funnet. På høyre/venstredimensjonen stod Høyre samlet. Klarest kom dette til uttrykk i kravet om at kandidatene måtte ønske å opprettholde et sterkt forsvar. Ikke overraskende ble det stilt krav om støtte til bruken av karakterer og ønske om lavere skatter osv. I noen spørsmål var det en konsentrasjon av svarene rundt mellomkategorien ”både og”. Miljøvern og U-hjelp kan være eksempler på dette. Dette var ikke blant Høyres kjernesaker, og slik sett ingen trussel mot partiets homogenitet. Ved spørsmålet om styrking av kristen tro og moral var det også en stor midtkategori. Ved siden av at dette er et annet partis fanesak, kan forklaringen være at liberalkonservative oppdaget tvetydigheten i spørsmålet (man kan være for å styrke kristen moral uten å være for å styrke kristen tro). Dessuten blir partiets representanter stilt fritt i spørsmål knyttet til dette temaet. Andre spørsmål med stor midtkategori og svar til begge sider var styrking av storbyenes økonomi, overføringer til utkantstrøk og til barnehager.

Videre ble det spurt om hvor viktig geografisk fordeling var ved utforming av listen. Flertallet mente at det betydde ”en del” eller ”mye”, men svarene sprikte sterkt mellom fylkesforeningene. I Troms mente nesten 90% dette, mens det i Oslo var det nesten 70% som mente det motsatte.

På spørsmålet om kjønnsfordeling på listen svarte ca. 70% at dette betydde ”en del” eller ”mye”. I Oslo, hvor geografi betydde lite, var kjønnsfordeling viktig. Over 90% svarte ”en del” eller ”mye”. For å finne ut hva dette skyltes, ble det gjennomført en multivariat regresjonsanalyse. Det viste seg at både det å være fra Oslo og å være kvinne hadde en selvstendig betydning for holdningen til kjønnsfordeling på listen.

Også aldersfordeling ble tillagt vekt. Over 70% tilla dette ”en del” eller ”mye” betydning. Det var således forståelse for at Unge Høyre skulle være representert på listene. En kan spørre seg om svarene også inkluderte representasjon av eldre. Viljen til å prioritere aldersfordeling på listen var størst i Troms Høyre.

Men det kan tas flere hensyn ved listebalansering. Er det så enkelt som at en kvinne er en kvinne, eller kan man få frem data som viser hvilke policyområder kvinnen bør representere? I mitt datamaterialet har jeg også hentet inn opplysninger om hva de ulike nominerte kandidatene representerte, inkludert ulike policyområder. Ser man på de tre første trer et klart bilde frem. Førstekandidaten var en person med en bred profil, men med basis i industri og næringsliv. Andrekandidaten representerte kvinner, sosialsektoren, ungdom, skole og landbruk. Tredjekandidaten var en mer entydig representant for industri/næringsliv. Dette betyr at det ble tatt hensyn ikke bare til kjønn, alder og geografi, men også til hvilke type politikkområder kandidatene hadde jobbet med eller behersket ut i fra yrke eller utdanning. Lignende bilder må man forvente finnes også i andre partier, men det vil da kunne være andre policyområder som står i fokus.

Man kan videre spørre seg om antallet man forventer å få inn påvirker hvordan man vektlegger policyområder. Blir evnen til å være advokat for ulike hensyn viktigere enn tilhørighet i grupper og kunnskap om spesifikke grupper, hvis bare en skal velges? I Nord-Trøndelag var det en slik situasjon og en lege med en stor bredde vant over en ”incumbent” bonde. Jeg har ikke funnet andre studier som har tatt for seg listebalansering ved ”policy”-områder, eller som har latt et utvalg bestående av sentrale aktører i en nominasjonsprosess beskrive kandidatene på sin liste i forhold til et slikt sett med kategorier. Det finnes derfor ikke andre data for slik listebalansering å sammenligne med.

9.4. RELEVANSEN AV ARBEIDSHYPOTESENE FOR DE FIRE FYLKESNOMINASJONENE

Analysen i kapitlene 5–8 kan oppsummeres i følgende tabell:

Tabell 9.1. Nominasjonskampene mellom en incumbent og en utfordrer og hypotesene. + betyr at hypotesen støttes. – betyr at hypotesen ikke støttes. () betyr at caset ikke sier noe om hypotesen

Kampene	H 1	H 2	H 3	H 4	H 5
Vada/Sellæg	+	+	+	+	+
Huseby/Ellefsen	+	+	()	()	()

Schnitler/ Sterri	+	-	+	+	+
Lied/Lund	+	-	()	()	()
Lund/Weberg	+	-	()	+	-
Berg/Hiim	+	+	()	-	+

H 1 Renommé

H 1 støttes i alle tilfellene. I denne hypotesen finnes forklaringer på utfallet av nominasjonskampene. Det å bli ansett som dyktigere enn, eller inneha større potensial enn en annen er viktige forklaringer.

H 2 Gruppebasisens bredde

H 2 får støtte i bare halvparten av tilfellene. Det den ikke fanger opp er at styrken i støtten kan ha blitt mindre, selv om man blir oppfattet å representere mange grupper eller policyområder. Selv om hypotesen direkte ikke fanger opp mer enn halvparten av tilfellene er den fruktbar. Man finner enten en forklaring i bredden eller styrken av støtten, og hypotesen gjør at man i datainnsamlinger fanger dette opp. Man kan også drøfte hvor mye støtten fra ulike grupper betyr. Videre får man tak i et aspekt ved listebalansering, nemlig listebalansering ut i fra policyområder.

H 3 ”Åtteårskrisen”

H 3 forklarer bare to av tilfellene. I de resterende kan den ikke anvendes, da ingen av kandidatene hadde sittet i åtte år. Likevel er hypotesen viktig. For det første viser drøftingen i kapittel 3. om renominasjonsgraden at det er en kritisk fase etter åtte år. For det andre er den med på å forklare både hvorfor den sittende taper og hvem av de sittende som blir utfordret. Det siste var tilfelle i Sør-Trøndelag.

H 4 Kontroll med alternative kommunikasjonsnett i fylket

H 4 støttes i tre av tilfellene, kan ikke si noe om to og støttes ikke i ett tilfelle. Selv om hypotesen har begrenset forklaringskraft, får den frem en viktig ressurs en utfordrer bør ha. Ta for eksempel den hjelpen Sellæg fikk av Unge Høyre til å spre ut kunnskap om sitt kandidatur. I det nominasjonsprosessen startet, fikk hun ut kunnskap om kandidaturet til alle kommuneforeningene.

H 5 Tidspunkt for kandidatansøring

H 5 Støttes i 3 av tilfellene, to av tilfellene kan ikke si noe om hypotesene og H5 støttes ikke i ett tilfelle. Tidspunkt for kandidatansøring var ingen avgjørende forklaring i noen av tilfellene. Hypotesen beskriver vel egentlig i første rekke god folkeskikk. Den er dessuten vanskelig å anvende. Det er blant annet uklart hva som er en offentlig kamp.

9.5. KONKLUSJON

Som nevnt har søkelyset i denne oppgaven vært rettet mot de prosessene som leder frem til nominasjon av stortingsrepresentanter. Hypotesene har særlig vært knyttet til sittende representanters (såkalte incumbents) sterke stilling i denne forbindelse. Analysen har vært eksplorerende, og jeg formulerte innledningsvis fem arbeidshypoteser som har strukturert analysen. Fire av hypotesene har vist seg å være fruktbare når det gjelder de partiinterne prosessene som ledet frem til de endelige kandidatlistene. Selv om denne analysen har vært begrenset til ett parti, Høyre, og ett valg, 1985, er det grunn til å tro at de nevnte hypoteser vil være et fruktbart redskap også i fremtidige analyser av nominasjonsprosessen i norske partier. Det er likevel viktig å huske at de nevnte forklaringsfaktorene alene ikke avgjør nominasjoner. Det er riktigere å si at de virker inn på personkabalene innenfor den rammen kjønn, geografi og alder setter, og med utgangspunkt i det antall mandater som kan påregnes.

LITTERATURLISTE

- Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon (1986). Hovedredaktører: Kortner, Olaf, Munthe, Preben og Tvetervås, Egil. – 2 utg. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Dahl, Ottar (1967): *Grunntrekk i historie forskningens metodelære*. Oslo: Universitetsforlaget
- Duverger M. (1959): *Political parties: their organization and activity in the modern state*. London: Methuen.
- Drevvatne, Kjeld (1984): *En nærstudie av nominasjonen i Akershus Høyre*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Oppgave innlevert på hovedfagsseminar i politiske eliter.
- Eliassen, Kjell (1985): Rekrutteringen til Stortinget og Regjeringen 1945–1985. Kap. 5. i Trond Nordby (red.): *Storting og Regjering 1945 – 1985, institusjoner – rekruttering* Oslo. Kunnskapsforlaget
- Grønmo, Sigmund (1985): ”Datakombinasjoner og analysestrategier”. Kap. 6. i Britt Dale, Michael Jones og Willy Martiniussen (red.): *Metode på tvers*. Trondheim: Tapir.
- Hellevik, Ottar (1969): *Stortinget – en sosial elite?* Oslo: Pax.
- Hellevik, Ottar (1971): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Key, V. O (1963): *Politics, Parties, and Pressure Groups*. New York: Thomas Y. Crowell Company.
- Krippendorff, Klaus (1980): *Content analysis, an introduction to its methodology*. London: Sage
- Lov av 12. juni 1981 nr. 61: *Pensjonsordning for stortingsrepresentanter*
- Nordby, Trond (1985a): *Storting og Regjering 1945–1985, institusjoner – rekruttering*. Kapittel 6: De enkelte Storting 1945–1985 (s. 131–301). Oslo: Kunnskapsforlaget
- Nordby, Trond (1985b): *Storting og Regjering 1945–1985, Biografier*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Osmundsen, Terje (1981): Utbygging av partiapparatet – en nøkkel til Høyres fremgang? Kap. 6. i Bjørklund og Hagtvatn: *Høyrebølgen – epokeskifte i norsk politikk?* Oslo: H. Aschehoug & Co.

- Ot. Prop. Nr. 37 (1920): *Om Stortingsvalg og nominasjon*. innstilling I, II og III fra den parlamentariske Valgordningskommisjonen. Oslo: Stortingstingsforhandlinger.
- Ot.prop. nr. 6. (1974): *Lov om nominasjon ved stortingsvalg og fylkestingsvalg*. Inst. O. Nr. 18 fra utenriks- og konstitusjonskomiteen.
- Pedersen, Mogens N. (1984): Vælgerbevægelighed og politisk rekruttering: nogle spekulationer og nogle foreløpige resultater. Kap. 3 i Berg og Underdal (red): *Fra Valg til Vedtak*. Oslo: Aschehoug.
- Putnam, Robert D. (1976): *The Comparative Study of Political Elites*. N.J.: Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs.
- Ranney, Austin (1965): *Pathways to Parliament. Candidate selection in Britain*. London: Macmillan.
- Seligman, Lester G. (1967): Political parties and recruitment of political leadership, i L. Edinger (red.): *Political leadership in industrialized societies*. New York: Wiley.
- Skare, Audun (1996): Kandidatutvelging – mer enn riktig kjønn fra rett sted. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, Årg. 37, nr 3.
- Sköld, Lars (1958): *Kandidatnominering vid andrakammarval*. Stockholm: 1 Statens offentliga utredninger.
- Sudman, Saymor og Bradburn, Norman (1982): *Asking questions*. San Fransisco, Calif.: Jossey-Bass.
- Stavang, Per (1964): *Parlamentarisme og maktbalanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stortingsvalget...*, i serie Norges offisielle statistikk. Oslo & Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå (utkommer hvert 4. år). Oversikt over de enkelte Stortingsvalgene fra 1945.
- herunder: *Stortingsvalget 1985*, hefte 1 (1986).
- Torp, Olaf (1981): *Stortinget i navn og tall*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Torp, Olaf (1994): *Stortinget i navn og tall*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Valen, Henry (1958): *Factional Activities and Nominations in Political Parties* Copenhagen: Munksgaard. Acta Sociologica Vol. 3.
- Valen, Henry (1981): *Valg og Politikk*. Oslo: NKS-forlaget.

Valen, Henry (1988): Norway: Desentralization and group representatation Kap. 10 i
Gallagher and March (red): *Candidate Selection in Comparative Perspective*
London: Sage Publications.

Valen, Henry og Aardal, Bernt O. (1983): *Et valg i perspektiv*. Oslo: Statistisk
Sentralbyrå. Samfunnsøkonomiske studier nr. 54.

Aardal, Bernt og Valen, Henry (1989): *Velgere, partier og politisk avstand*. Oslo:
Statistisk Sentralbyrå.

Diverse avisartikler fra august til desember 1984:

Høyres Avis: Oslo.

Nordtrønderen og Namdalen: Namsos.

Adresseavisen: Trondheim.

Arbeiderbladet: Oslo.

Namdal Arbeiderblad: Namsos.

Arbeideravisa: Trondheim.

Samhold/Velgeren: Gjøvik.

Gudbrandsdølen og Lillehammer Tilskuer: Lillehammer.

Dagbladet: Oslo.

Aftenposten: Oslo.

Drammens Tidende og Buskerud Blad: Drammen.

Ringerikesblad: Hønefoss.

Hallingdølen: Ål.

Diverse møtereferater, notater og lignende:

Nord-Trøndelag:

R.1.1. Referat fra kommuneforeningenes prioriterte forslag.

R.1.2. Referat fra nominasjonskomiteen 3. september.

R.1.3. Referat fra arbeidsutvalget 10. september.

R.1.4. Referat fra fylkestyret 11. september.

R.1.5. Referat fra nominasjonskomiteen 11. april.

R.1.6. Referat fra nominasjonskomiteen 5. juni.

R.1.7. Referat fra nominasjonsmøte 30. nov.

Sør-Trøndelag:

R.2.1. Liste over forslåtte kandidater og som har svart.

R.2.2. Prinsipper som bør vektlegges.

R.2.3. Kjønn- og distriktsfordeling.

R.2.4. Distriktsfordeling.

R.2.5. Oversikt over kommuneforeningenes prioriterte forslag.

R.2.6. Oversikt over Trondheimforeningenes prioriterte forslag.

R.2.7. Referat fra nominasjonsmøtet.

R.2.8. Nominasjonskomiteens innstilling.

Oppland:

R.3.1. Reglement for nominasjonsprosessen.

R.3.2. Referater fra kommuneforeningenes prioriterte forslag

R.3.3. Referat fra nominasjonskomiteen

R.3.4. Referat fra nominasjonsmøtet.

Buskerud:

R.3.1. Retningslinjer for nominasjonsforberedelsene, vedtatt av fylkestyret våren 1984.

R.3.2. Nominasjonskomiteens innstilling.

R.3.3. Referat fra nominasjonsmøtet.

Adresser på Internett:

<http://www.lnk-nytt.no/medlemmer/buskerud.htm>

VEDLEGG 1.

Spørreskjema

Navn på intervjuede:

Kommune:

Fylke:

1. Det er delte meninger om hvilke egenskaper det er som gjør en person til en dyktig politiker. Hvilke egenskaper vil du tillegge størst vekt hos personer som du ønsker å nominere på listen til stortingsvalget?

2. Hvor mye ville en kjønnsmessig fordeling bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?

Betyr svaret: mye en del lite ikke noe ubesvart
(Intervjueren setter ring rundt svaret)

3. Hvor mye ville en geografisk fordeling bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?

Betyr svaret: mye en del lite ikke noe ubesvart
(Intervjueren setter ring rundt svaret)

4. Hvor mye ville en aldersmessig fordeling bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?

Betyr svaret: mye en del lite ikke noe ubesvart
(Intervjueren setter ring rundt svaret)

5. Hvor mye ville erfaring fra lokal- eller fylkespolitisk virksomhet bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?

Betyr svaret: mye en del lite ikke noe ubesvart
(Intervjueren setter ring rundt svaret)

6. Hvor mye ville en fordeling av kandidatenes utdanningsnivå bety hvis du fikk sette opp en liste etter eget hode?

Betyr svaret: mye en del lite ikke noe ubesvart
(Intervjueren setter ring rundt svaret)

7. Hvor mange representanter regner du med at dere får inn på Stortinget i 1985?

.....

Kamplassen bli da nr.

8. I et hvert parti eksisterer det en del personer som er mer sentrale enn andre i nominasjonsprosessen. Jeg antar at dette også gjelder i høyre. Har dette vært tilfelle?

9. Kan jeg få vite hvilke grupper eller personer dette er?

10. Hvilke kandidater har disse personene eller gruppene arbeidet for?

11. Nå vil vi se på kandidatenes stilling til en del stridsspørsmål foran stortingsvalget i 1985. Vi holder oss til kandidater som du vil nominere høyt oppe på listen. Hvilke standpunkter vil du foretrekke at vedkommende inntar i hver enkelt sak som er opplistet på arket. (Gi respondenten ark nr. 1. og be ham krysse av.)

(ark nr. 1) Hvilke standpunkter vil De personlig foretrekke at vedkommende inntar i hver enkelt sak som er opplistet nedenfor? (Merk x for det svar som passer).

Kandidatens standpunkt	Taler sterkt for kandidaten	Taler for kandidaten	Både-og det spørs	Taler mot kandidaten	Taler sterkt mot kandidaten	Vet ikke
Opprettholdelse av et sterkt forsvar						
Økt utjevning mellom kvinner og menn						
Avskaffelse av karakterene i ungdomsskolen						
Styrke kristen tro og moral						
Mer likestilling mellom sosiale grupper og klasser						
Absolutt forbud mot å bruke atomvåpen i forsvaret av Norge						
Lavere skatter						
Skape juridisk likestilling mellom ekteskap og samboerforhold						
Arbeide for større overføringer til utkantstrøk						
Bort med alle statsregulæringer av						

Kandidatens standpunkt	Taler sterkt for kandidaten	Taler for kandidaten	Både-og det spørs	Taler mot kandidaten	Taler sterkt mot kandidaten	Vet ikke
næringslivet						
Sterkere prioriteringer av miljøvern						
Større overføringer til Utviklingsland						
Stoppe veksten i offentlige utgifter						
Forbud mot å opprette private sykehus på forfatningsmessig basis						
Utvide den offentlige sektor for å sikre full sysselsetting						
Betydelige overføringer for å styrke storbyenes økonomi						
Sterk økning av offentlige bevilgninger til barnehager						

12. Hvilket stridsspørsmål på listen vil du personlig betrakte som det viktigste? – Hvilket er nest viktigst? – Og hvilket er tredje viktigst?
 Viktigste: spørsmål nr ... Nest viktigst: spørsmål nr ... Tredje viktigst: spørsmål nr ...

13. Høyre blir ofte sett på som en allianse mellom næringslivs-konservative og verdi-konservative. Legger du noe spesielt i disse to begrepene? I tilfelle hva?

14. Politikk er jo ikke endimensjonalt. Vi skal nå se på 3 dimensjoner i politikken. Først høyre–venstre dimensjonen, eller dimensjonen privat initiativ versus offentlig virksomhet. Er det spesielle kandidater som ble sett på som mørkeblå eller lyseblå etter denne dimensjonen?
 Hvis ja: Vil du navngi disse?

15. Den neste dimensjonen vi skal se på er den moralsk-religiøse. Er det spesielle kandidater som ble sett på som ivaretakere av de religiøse verdier?
 Hvis ja: Vil du navngi disse?

16. Den tredje dimensjonen er en geografisk dimensjon. Er det noen spesielle kandidater som ble sett på som ivaretagere av utkant interesser eller andre som ble sett på som ivaretagere av byinteresser?

Hvis ja: Vil du navngi disse?

17. Hadde det etter din mening vært ønskelig å få skiftet ut noen av de sittende representantene?

18. Hvorfor lyktes det/lyktes det ikke å få oppslutning om et slikt skifte?

19. Hvorfor tok ikke gjenvalg
(Spørsmålet stilles bare hvis noen ikke har sagt ja til gjenvalg og gjentas for alle som ikke tok gjenvalg)

20. Her har jeg et eksemplar av den endelige listen. Hvilke andre var interessante i forhold til de første plassene? (Vis listen)

21. Alle som blir nominert på et partis stortingsvalgliste skal representere hele partiet og stå på programmet. Likevel ønsker partiet å få til en liste som appellerer til flest mulige grupper i samfunnet. Derfor blir gjerne en del kandidater også sett på som representanter for spesielle grupper.

Her er en liste over noen slike grupper. Kan du sette kryss ved de grupper eller interesser du synes kandidat nr. 1. representerer? (Samme spørsmål gjentas plass for plass på listen.)

- A) Fiskeri
- B) Landbruk
- C) Industri/næringsliv
- D) Sosialektoren
- E) Kvinner
- F) Ungdom
- G) Eldre
- H) Idrett
- I) Avhold
- J) Skole
- K) Annet Spesifiser

22. Samme spørsmål som 21, men for dem som ikke kom med.

23. Når fikk du første gang vite at var kandidat? (Spørsmålet stilles for alle interessante kandidater.)

Det holder med å angi;

- A) Siste måned før nominasjonsmøtet.

- B) 1 –3 måneder før nominasjonsmøtet.
- C) 3 – 6 måneder før nominasjonsmøtet.
- D) 6 – 9 måneder før nominasjonsmøtet.
- E) Enda tidligere.

24. Har agitasjonen for skjedd innen partiet, i hovedsak på partikontoret eller i pressen? (spørsmålet gjentas for stridspersonene.)

25. Har det vært viktigere å snakke om at n. n. ikke er egnet enn å si at vår mann er spesielt egnet?

Kan du utdype dette?

26. Hvorfor kom på 1. plass. (Gjentas så plass for plass.)

27. Hvorfor kom ikke med? (Gjentas for de som var interessante og ikke kom med.)

28. Vil du gi en generell karakteristikk av nominasjonen i Høyre?
Ja / Nei
I tilfelle hvilken?

Det er så meget snakk om motsetninger mellom høyresiden og venstresiden i politikken. La oss tenke oss at vi har en skala som går fra lavest 1 på venstre side – dvs. de som står helt til venstre politisk – og opp til høyest 10, dvs. de som står helt til høyre. Hvor ville du plassere deg selv på denne skalaen?

Din alder er?

Ditt yrke er?

Kvinne/mann (Stryk det som ikke passer.)

Hvilke folkevalgte- og partiverv har du?